

Når det brått blir alvor: Ettersøket

2548

JAKT

9-2025 kr 129

32
sider tester,
tips og nyheter
fra Jørund

**Veileder i kaoset:
Lovlige haglpatroner**

**STOR
GUIDE**

*Slik tar du best vare
på viltkjøttet*

**Fra fall
til fryser**

**På rypejakt
i snø og kuling**

**Skarvelokking
i Romsdal**

8 FOR DEG SOM TAR JAKT PÅ ALVOR!

De fleste jegere kommer før eller siden i en situasjon hvor det er aktuelt å tilkalle ettersøksekvipasje.

Skam og skade

Det skal ikke skje, men kan likevel hende den beste. Skadeskyting kan være et sårt tema som for mange er forbundet med skam.

SSKAM ER INGEN GOD FØLELSE. Du kan føle deg mislykket, dum og verdiløs og får mest lyst til å gjemme deg. Men skamfølelsen har en funksjon. Den påvirker adferden vår og motiverer oss til å gjøre det rette, for at vi skal passe inn i fellesskapet. Er det kanskje en bra ting at skadeskyting forbindes med skam?

DERSOM DET FÅR OSS TIL å tenke oss om enda en gang, at vi skjerper oss for virkelig å gjøre vårt ypperste for å jakte trygt og på en etisk forsvarlig måte, da er svaret på spørsmålet ja. Men hvis vi nøler med å varsle og tilkalle hjelp når skadeskytingen er et faktum, fordi vi skammer oss og helst vil «ordne opp selv», så svikter vi. Det er nettopp her man som

jeger må ha tunga beint i munnen, framholder ettersøksjeger Alexander Klokset.

DE FLESTE JEGERE kommer før eller senere i en situasjon hvor det er aktuelt å tilkalle ettersøksekvipasje. Ring heller en gang for mye, er Kloksets oppfordring. Hans erfaring er at de fleste ettersøk ender som kontrolløk, der skuddet er godt og dyret har dødd. Uansett er det viktig å ha tenkt over på forhånd hvilke situasjoner som kan oppstå, for da øker sannsynligheten for at du handler riktig. I reportasjen på side 32 deler han sine beste råd om hva du bør gjøre når det er din tur å havne i en slik situasjon.

NeverLost

Scout riflesekk

Ha begge hendene fri mens du går, og ta enkelt ut våpenet når du trenger det! Ryggsekk er utviklet for å bære komfortabelt også på lengre turer.

- 28 liter ryggsekk
- Justerbare stropper
- Solide bryst- og hoftereimer
- Flere utvendige lommer for enkel oppbevaring

Hele NeverLost-sortimentet finner du på neverlost.no

Noen jaktlag er rarere enn andre. Disse herrerne tvinger seg ut på jakt, dag etter dag, bare for å ha noe vettugt å skrive om. Tilværelsen er i sannhet nådeløs og ond ...

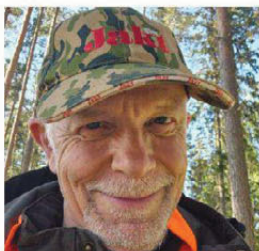
STIAN VALDERHAUG

Tenk om du kunne sitte hele dagen og lese jakthistorier og høre på skrøner fra journalister og jegere, og så ta en kaffetår mens du grubler over hvilke historier som skal slippes igjennom nåløyet og settes på trykk. Dessverre for deg er stillingen allerede besatt.

JØRUND LIEN

Vi våger å si det: Ingen i Norge tester så mange børser og så mye ammunisjon som denne mannen. Mangeårig toppskytter, døssuten. Og når han skal koble av, tar han med seg en av bikkjene og reiser til fjells på jakt ...

ARNE T. HAMARSLAND

Derne mannen tester jaktutstyr med den samme fandanivoldsighet og nitidighet som han jakter. Alt skal prøves og kontrolleres. Treffer du en jeger nedløst i utstyr, duppeditter og måleinstrumenter i skogen eller på fjellet, er det trolig Arne.

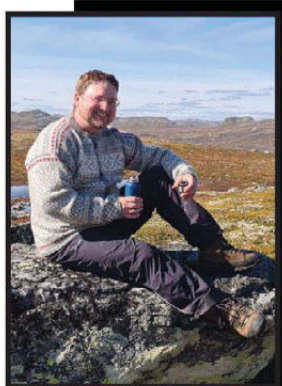
BJØRN BRENDBAKKEN

I landets mest rutinerte jaktreportasjefotograf. Nå har han til og med skaffet seg fuglehund, men vi har da gjort feil innimellom vi andre og. Få, om noen, har vært med på så mye variert jakt som denne karen.

SNORRE BJERKHOLT

Allsidig jeger som ferdes mye både i Norge og Sverige med hagle og rifle. Opprinnelig teolog – den eneste i redaksjonen med den bakgrunnen. Nå lærer. Skriver så lekende lett om jakt at du føler du har vært med Snorre på turen.

Søk etter
bladet_jakt
på Instagram

Søk etter
@bladetjakt
på Facebook

Få lyden av podkasten
Villmarksliv

KUNDESERVICE

Tlf. hverdager 0800-1600: 22 58 54 80

E-POST: abo-jhv@egmont.com

Fint om du har ditt kundennummer klart ved henvendelse til oss. Abonnementet løper til du sier det opp.

POSTADRESSE REDAKSJONEN: Jakt abonnementservice,
Pb. 4980 Nydalen, 0441 Oslo

REDAKSJONEN

REDAKTØR: Alexander Øystå

ANSVARLIG REDAKTØR/DIREKTØR: Axel Wale

INNHOOLDANSVARLIG: Stian Valderhaug

E-post: stian.valderhaug@egmont.com

REDIGERER: Espen Sørby

FAGREDAKSJON: Bjørn Brendbakken, Jørund Lien,

Arne T. Hamarstrand og Snorre Bjerkholt

PRODUKSJONSKOORDINATOR: Ingunn Elise Kristiansen

BESØKSADRESSE: Nydalsveien 12A, Nydalen, Oslo
SENTRALBORD: 22 77 20 00

ANNONSESALG

AD. VENTURE AS:

christian@ad-venture.no

ABONNEMENTSPRISER:

1 år (10 nr.) kr 756

1 år (10 nr.) Gullabonnement kr 865

2 år (20 nr.) Gullabonnement kr 1513

(pristillegg utenfor Norden)

Les om alle fordelene du får som gullabonnent her:

<https://www.gullabonnemont.no/jakt>

VIL DU BLI ABONNENT

Bli abonnent på: bladkiosken.no

På minside.egmont.no kan du enkelt se på og administrere ditt abonnement.

ISSN: 1503-1233

TRYKK: Egmont

Printing Service

UTGIVER: **story house**
EGMONT

Stoff i bladet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaksjonen og med kildemerkning. Jakt tar ikke ansvar for bilder og artikler som ikke er bestilt. Utgivelsen av stoff i Jakt skjer bare i henhold til våre generelle vilkår for rettigheter til stoff. Dette gjelder både for stoff som honoreres og for stoff som ikke honoreres. Vi forbeholder oss blant annet retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet via internett. Innsendelse av stoff kan, etter spesiell avtale med oss, i hvert enkelt tilfelle, resultere i at stoffet distribueres til våre kunder fra det elektroniske arkivet. Red.

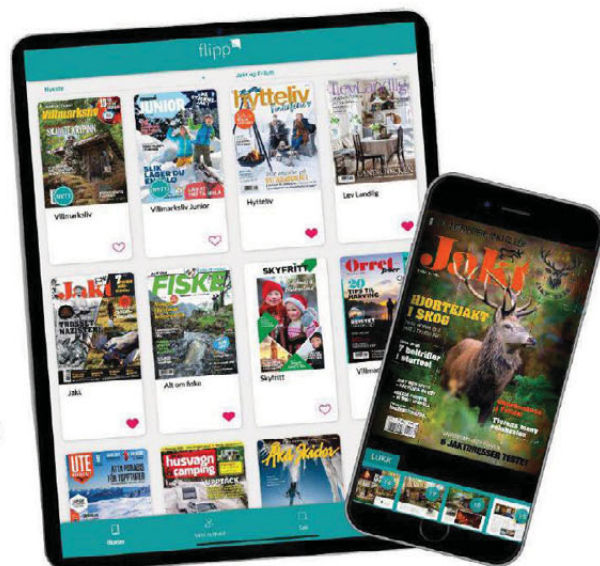
LES MAGASINET DIGITALT I FLIPP

Ønsker du å lese Jakt digitalt, kan du som abonnent gjøre det gjennom magasinappen Flipp – helt uten ekstra kostnad.

Her kan du bla deg gjennom alle sidene i nyeste utgave og få tilgang til et stort arkiv. Flipp er tilgjengelig som app på mobil og nettbrett, eller i nettleser på blader.flipp.no I Flipp kan du også få tilgang til alle andre Egmonts magasiner, over 90 blader, magasiner og tegneserier! Full tilgang koster ordinært kr 129 pr. måned, men som Jakt-abonnent betaler du kun kr 29.

For å komme i gang må du registrere deg på www.flipp.no/start.

Du må ha Vipps for å identifisere deg.

Jakt må

NOVEMBER

SMÅVILT

- 12 Skarvelokkeren
42 Rypejakt i snø og kuling

STORVILT

- 18 Bøjakt er topp
24 Konge med krone

TEMA

- 30 Når fuglen er skutt ...
34 Ettersøket
46 Fra fall til fryser:
4-trinns guide til godt viltkjøtt
52 Knivskjerping med våtstein

TESTER & OMTALER

- 56 Haglepatronguide
61 Ny riflepatron: Blaser 8,5x55 CD Xtreme 180 grs
62 Randpatron med blyfri jaktkule: 7x65 R Geco Zero 127 grs
64 Stor test av verdens mest populære patron: 22 LR
71 Nye Nitedals Ekspress Bismuth 20–70
74 Sentertente 22 kaliber riflepatroner
82 Jakterfaring med sentertente .224 kaliber riflepatroner
86 Jørunds hjørne

FAST

- 2 Leder
6 Blinkskuddet
8 Jaktuelt: Nyheter fra hele landet
23 På kornet: Peter Nagy
29 Fra skytebenken: Jørund Lien
40 Vilt og viten: Villreinen skal tilbake
88 Sol og måne

Forsidefoto:
Bjørn Brøndbakken

Stor test av verdens mest populære patron

Følg reisen på naturkanal1.no

HAIX NATURE NORDIC GTX

2000 DAGER UTE - DEN ULTIMATE TESTEN

Vi har satt Haix Nature nordic gtx på den ultimate testen! Årets Villmarking 2023 - Bengt-Are lever en drøm mange bare kan fantasere om, han bor alene på vidda og har nå passert over 1750 dager ute. Med på hans reise mot 2000 dager ute har han med seg Haix Nature nordic gtx.

„Mil etter mil, uten noen som helst problemer! Meget gode såler og snøring gjør at jeg kan gå en hel dag uten å ta av meg sko. For meg er dette markedets beste fjell/jaktstøvel” - Bengt-Are

Følg reisen på Naturkanal 1 og se utvalget hos din nærmeste forhandler!

Tatt av vinden

Lomvien hører storhavet til. Den flyr med svært hurtige vingelag tett over vannflaten og er en mester under vann, hvor den fanger små stimfisk. Det hender at høststormer blåser fugler ut av kurs slik at de havner på land, og da sliter de med å komme på vingene og går en ublid skjebne i møte. Før var lomvien tallrik, med store hekkekolonier langs norskekysten. Fra de første tellingene på 1960-tallet har bestanden kollapset, de største koloniene ble redusert med 70–90 prosent fram til 1986. På Norsk rødliste er arten oppført som kritisk truet.

fakta:

- + Fotografen heter Jayanta Bordoloi (Getty Images)
- + På 1960-tallet ble lomvibestanden langs norskekysten beregnet til ca. 160 000 hekkende par, men er i dag redusert til ca. 15 000 par på fastlandet.
- + Norsk lomvi hekker i dag først og fremst på Bjørnøya, hvor det finnes omtrent 100 000 par.
- + Lomvien veier gjerne 0,9–1,3 kg og er 38–43 cm lang.
- + Arten kan dykke til mer enn 150 meters dybde, men 20–50 meter er mer typisk.
- + Fuglen på bildet er en ringvi, en fargevariant av lomvi med en hvit ring rundt øyet og en hvit stripe bakover mot nakken.

Kilde: Wikipedia

«JEGERE JAKTER ULOVLIG»

Økokrim slår fast at etablerte jegere med godkjent jegerprøve oftest står bak ulovlig jakt på rovdyr i Norge.

FOTO: ANDREAS HELBÆK JR.

ERFARNE JEGERE: Økokrim-rapporten fastslår at jegerne som driver ulovlig jakt ikke typisk begår andre kriminelle handlinger. (Illustrasjonsfoto)

I september publiserte Økokrim den 16 sider lange rapporten «Ulovlig jakt på rovvilt». Rapporten slår fast at det ofte er erfarne jegere som jakter ulovlig, og de har stor støtte for virksomheten i lokalsamfunnet. Lokale aktører legger også til rette for og kamouflerer den ulovlige jakta. Motivene er alt fra å beskytte husdyr og jakthunder eller vise motstand mot rovviltpolitikken, til å gjøre det for spenningens skyld, står det i rapporten.

Politiet mottar en rekke tips om ulovlig jakt på rovdyr og samarbeider med miljøforvaltningen. Likevel er det krevende å vurdere det reelle omfanget og etterforske sakene, ettersom lovbruddene ofte skjer i utmark med lite kontrollvirksomhet.

I pressemeldingen fra Økokrim understrekes også alvorlighetsgraden av å bedrive ulovlig jakt. Høyesterett har slått fast at fengsel uten vilkår er utgangspunktet for ulovlig jakt på ulv, bjørn og jerv, som er totalfredet rovvilt.

– Du kan ikke ta loven i egne hender og skyte rovdyr, bare fordi du selv mener det er riktig. Ulovlig jakt på disse dyrene er alvorlig miljøkriminalitet. I tillegg til fengselsstraff, kan man fratas retten til å jakte i flere år og få inndratt våpnene sine, sier førstestatsadvokat i Økokrim, Hans Tore Høviske-land.

Alminnelige regler for sikker jakt synes ikke å være ivarett.

– Den ulovlige jakten involverer ofte brutale fellingsmetoder og utsetter

dyrene for store lidelser, sier Høviske-land.

De fire store rovdirene i Norge, ulv, jerv, bjørn og gaupe, er alle kategorisert som truede arter på den norske rødlisten. Det betyr at det er høy til ekstremt høy risiko for at arten blir utryddet fra norsk natur. Konsekvensene av ulovlig jakt kan derfor være svært alvorlige, sier rapporten.

Langs svenskegrensen har 130 ulver blitt til 45, og en hel flokk ved Finnskogen er sporløst borte. Så mye som halvparten av ulvene i Skandinavia blir drept ulovlig, flere enn alle som dør av sult, sykdom, påkjørsler og naturlige årsaker til sammen, slås det fast. Det hevdes i rapporten at ulovlig jakt er årsaken til at Finnskogen-flokken er borte.

LANDMINER TRUER VILT-GENER

FOTO: BJØRN BRENDØ

De baltiske landene Latvia, Litauen og Estland samt Polen og Finland vil trekke seg fra landminekonvensjonen, som forbyr produksjon, lagring og bruk av antipersonellminer. Litauen har allerede trukket seg fra konvensjonen mot klasevåpen, den såkalte Oslo-traktaten. I et brev i tidsskriftet Science advarer forskere fra sju land, inkludert Norge, mot bruk av landminer og andre eksplorative våpen. Landminer og klasebomber rammer i stor grad sivile og dyreliv, samtidig som de forurensar jord og vann og ødelegger leveområder. De baltiske landene, Polen og Finland har nylig bygd rundt 2000 kilometer med grensegjerder mot Russland og Belarus. Dette får konsekvenser for vandringsveier og genetisk utveksling for store pattedyr som elg, ulv og europeisk bison, skriver Norsk Institutt for Naturforskning (NINA).

GAUPE TOK KATTER

Statens naturoppsyn (SNO) kunne bekrefte at de hadde mottatt meldinger om katter som skal ha blitt tatt av gaupe i Sulitjelma. Flere av hendelsene har også dukket opp i lokale Facebook-grupper. Området rundt Sulis er kjent for å være en del av gaupas leveområde, og SNO får med jevne mellomrom meldinger herfra.

SNO understreker at katter ikke er et vanlig bytte for gaupa, men at det kan skje. Man kjenner til at gaupa tar katter der den oppfattes mer som en konkurrent enn et bytte, skriver Saltenposten på nett.

FEILVARSEL OM RYPA

Forskningsprogrammet COAT varslet i juli at rypebestanden i Finnmark ville falle med rundt 30 prosent fra året før. To måneder senere viste imidlertid tellingene at bestanden var stabil og på nivå med 2024.

Prognosen bygde på en statistisk modell som kombinerte data om smågnagere, vær, vegetasjon og tidligere rypetellinger. Basert på dette, varslet COAT en kraftig nedgang, og både jegere og forvaltere ble bedt om å forberede seg på en svak høst.

Modellen vil alltid forenkle virkeligheten, og i år klarte den ikke å fange opp de komplekse sammenhengene i økosystemet, skriver Finnmark Dagblad.

Skader rovdyr

Fra 2027 vil musefeller være det eneste alternativet for privat kamp mot mus. Da innfører Miljødirektoratet et totalforbud mot bruk av musegift for private husstander. Profesjonelle kan imidlertid fremdeles bruke musegift.

– Musegift blir spredt i miljøet og har svært uheldige konsekvenser for både dyr og miljø. Når rovdyr spiser mus som er forgiftet, hopper stoffene seg opp i næringskjeden. Høye doser av stoffene er dødelig, mens mindre doser kan forstyrre reproduksjon og immunforsvar hos dyrene, sier Hilde Singasaas, direktør for Miljødirektoratet.

Det er gjort mange funn av giftstoffene i rovfugl og rovdyr i Norge, antikoagulerende stoffer i prøver av rødrev, høye nivåer av musegift i hubro og kongeørn og forgiftninger av hunder som kan spise åteblokker med antikoagulerende musegift eller forgiftede mus. I perioden 1997–2017 ble det funnet antikoagulerende stoffer i lever fra ulv, gaupe, jerv, rødrev, fjellrev og villmink, skriver ABC Nyheter.

FOTO: DAG KJELSAAS

Skadefelling av bjørn

I en kronikk i Trønder-Avisa påpekte Line Lund Fjellvær, direktør for klima og miljøavdelingen hos Statsforvalteren i Trøndelag, at skadefelling av bjørn i Trøndelag gjennom sommeren 2025 har ført til fylket er langt unna Stortingets bestandsmål for bjørn.

Rovviltforliket til grunn for all rovviltforvaltning i Norge og er et kompromiss mellom hensynet til beitenæringen og hensynet til fredet rovvilt. Bestandsmålet for bjørn lever side om side med målet om en livskraftig utmarksnæring, både med sau og med rein. Reindrifta er ekstra sårbar overfor enkeltindivider av bjørn som gjør skade i kalvingsområder om våren. Når rovdyr gjør skade utenfor forvaltningsområdene, kan det gis skadefellingstillatelser. Fordi Norge ønsker en levedyktig bjørnebestand har Stortinget besluttet at bjørn som gjør skade skal kunne felles, men ikke alltid. Uttaket må være lavere i fremtiden, men likevel høyt nok til å hindre store tap og lidelser i beitenæringen, står det i kronikken.

FOTO: TOM SCHANDY

FOTRÅTE HOS VILLREIN

Mistanken om fotråte hos en villrein i Setesdal Ryfylke nær Bykle, er blitt bekreftet, med alvorlige konsekvenser for de berørte dyrene. Fotråte er en sårinfeksjon som fører til hevelse og smerte og gjør det vanskelig for dyrene å gå, noe som kan gjøre dem til enkle bytter for rovdyr. Veterinærinstituttet og Statens Naturoppsyn oppfordrer jegere og oppsyn til å være ekstra oppmerksomme på symptomer som halting, for å vurdere behov for tiltak som kan begrense spredningen av infeksjonen, spesielt i fuktige og gjørmete områder, hvor smitte kan være mer sannsynlig, skriver avisen Fædrelandsvennen.

JERV TOK LAM

Sauebonde Per Christer Norekvål våknet opp til synet av et blodig og drept lam 50 meter fra der han overnattet på stolen Reppane i Oppheimsdalen i Voss. Han tilkalte rovviltkontakt Ingmar Slettemark, som etter å ha undersøkt lammet ikke var i tvil om at var en jerv som hadde begått udåden.

Etter hendelsen ble alle saueeierne i distriktet oppfordret til til å sette fart i sankingen for å få sauene sine trygt hjem igjen.

– Vi ba også alle om å melde fra om mulige observasjoner eller andre tegn til at jerven har vært på ferde, sa Slettemark til avisa Hordaland.

FOTO: ERLAND HAARBERG

– DET VAR IKKE MED VILJE!

Fugler bæsjer normalt ikke i håret ditt med vilje, med ett unntak: gråtroster (bildet), som kan bruke avføring som forsvarsvåpen. Gråtroster sikter målrettet på farer som mennesker, rovdyr og andre trusler når de forsvarer reirene sine. Det er zoolog Roar Solheim ved Universitetet i Agder som hevder dette i en artikkel i NRK Sørlandet.

Han forklarer at gråtroster som hekker i kolonier kan stupe mot potensielle farer og målrettet sikte inn bæsjen mot fredsforstyrrelsen. Andre mener at også måker har lignende adferd. Blant dem er generalsekretær Kjetil Solbakken i Birdlife Norge (tidligere kjent som Norsk ornitologisk forening). I et intervju med NRK for en tid tilbake hevdet han at også måkene sikter på oss når de skal bæsje.

– Det er en del av strategien med å prøve å skremme vekk folk for at de skal beskytte ungene sine. Det er ubehagelig og virker etter hensikten, sa Solbakken.

Hvis en måke skulle være på nippet til å stupe, er ornitologens tips å trekke seg unna.

FANT 46 DYR FRA ISTIDEN

I en grotte i Kjøpsvik i Narvik kommune har forskere gravd fram tusenvis av beinrester etter 46 dyr som levde i området for 75 000 år siden.

Forskerne påviste 23 fuglearter, 13 ulike pattedyr og ti fiskearter. Det var flest sjøfugler som ender og alkefugler, men også trane, ravn og fjellrype. Av landdyr var det fjellrev, hare og reinsdyr, men også dyr som isbjørn, hvalross og sel. Forskerne fant også bein etter flere typer hval, som blåhval og nise, samt fisk som torsk, uer og hyse. Funnene forteller om et klima og økosystem som tilsier at dette var en mildere periode av istiden, skriver ABC Nyheter.

Kampen mot katarrfeber

I Jakt nr. 9 skrev vi om utbrudd av katarrfeber som har rammet elgstammen i Folldal i Østerdalen hardt. Virus gir en smertefull død til hjortevilt som smittes. Smitten stammer sannsynligvis fra sauer, som ikke selv blir syke, men som kan være smittebærere. Folldal kommune inviterte til åpent møte for landbruket, jegere og andre interesserte 22. september, med over 70 frammøtte. Kommunens hjorteviltutvalg, Veterinærinstituttet og Naturdata informerte om sykdommen og nødvendige tiltak. Ettersom spillfôr (plantemateriale iblandet urin og avføring fra sauer eller geiter som har tråkket i det) etter alt å dømme er smitekilden, må alle som driver med sau og geit gjerde inn spillfôret fra disse eller dekke det til med plast eller annet, slik at elgen ikke kommer til og kan spise av det. Både tilsiktet og utilsiktet føring av klauvdyr er i utgangspunktet forbudt etter CWD-forskriften, som er et tiltak spesielt knyttet til smittevern mot skrantesjuka, men som også er høyst aktuelt i kamp mot katarrfeber.

FOTO: BJORN BRENDBAKKEN

TILGJENGELIG HOS DIN FORHANDLER NÅ!

Den nye A-TEC H3

Ny og oppgradert versjon av vår bestselgende H2-demper, med forbedret teknologi for økt effektivitet og et mer moderne design.

FOR JEGERE
FOR SPORTSKYTTERE
MODULDEMPER
ALUMINIUM OG STÅL
HARD ANODISERT OVERFLATE
GJENGER ELLER A-LOCK
TILGJENGELIG END CAP BRAKE

Kan leveres
med A-lock

Tilgjengelig med
A-ring

Tilgjengelig med
ekstra moduler

Tilgjengelig med
End Cap Brake

A-TEC H3-1

A-TEC H3-2

A-TEC H3-3

Produkt	Effekt (dbC)	dbC målt med kaliber	Foroverbyggende (mm)	Total lengde (mm)	Dia	Vekt (gram)	Tilgjengelige kalibere	Montering	Materiale	Overflate- behandling
H3-1	20	.308 Winchester	68,5	149	49,4	263	.224 .264 (6,5) .30 .338 .375 .458	Gjenger eller A-LOCK	Aluminium/gjengeinnsats og flamedemper i rustfritt stål	Hard anodisert
H3-2	27		109,25	189,25		337				
H3-3	30		150	230		412				

A-TEC
SCIENCE OF SILENCE

Da setter Henning i gang med å lage lyder som normalt ikke hører hjemme i vokabularet til pene, unge menn.

Skarve- lokkeren

Hennings lokkelyder gjør underverker. Skarven kommer som en torpedo langs holmen, men Alexander er forberedt. Fuglen har knapt oppdaget jegeren da det smeller, og flere skarver er på vei. Vi har en drømmedag på skarveholmen.

TEKST OG FOTO: DAG KJELSAAS

Henning ligger langflat like over flomålet ytterst på en holme. Det er lavvann, og sjøen leker døsig med tangen på grunna utenfor. Jeg sitter ti meter unna, og holder øye med innsiden av holmen i retning Romsdalsfjorden. Utenfor oss er det bare noen små øyer og skjær som markerer skillet mot storhavet.

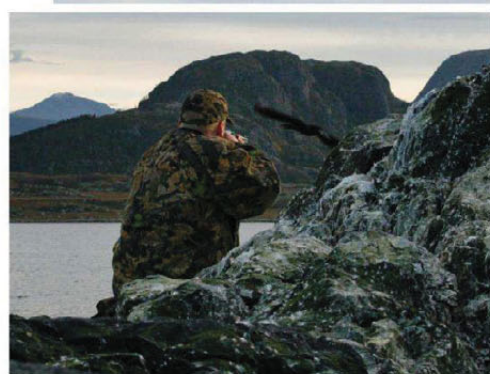
Fjellet har marmorering og striper i grått og brunt der Henning ligger urørlig, så ingen skarv i verden vil klare å avsløre skikkelsen. Men så langt har det vært nytteløst med kamuflasje og strategisk plassering. Uansett hvor ivrig Henning stirrer mot havet og Ona fyr, er det ingen skarv å se.

Bomtur? Neppe. Dagen er fortsatt ung, og Henning har fortalt at det alltid er mye skarv her ute, og at de skjøt en hel del i fjor.

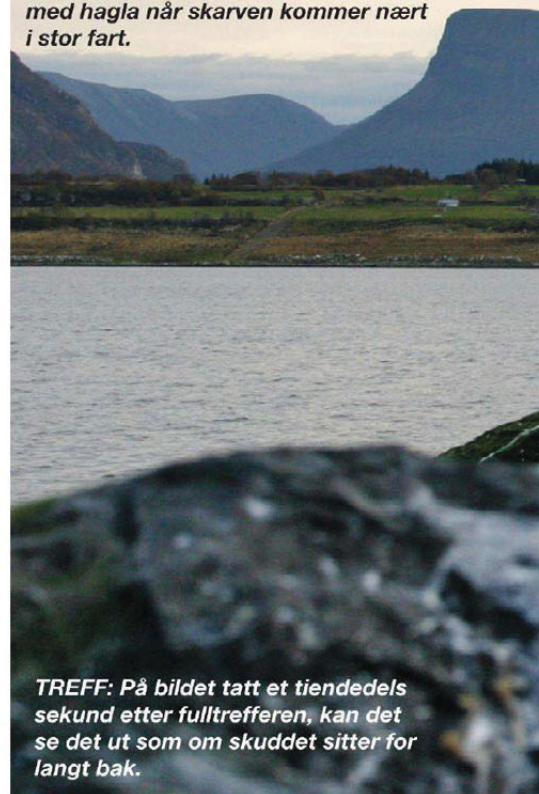
— Der!

I øyekroken ser jeg en enslig skarv som kommer flygende i lav høyde, flere hundre meter unna. Den vil snart passere oss på ti ganger fornuftig haglehold. Da setter Henning i gang med å lage lyder som normalt ikke hører hjemme

KUNSTIGE: Sammen med Hennings lokkelyder gjorde de kunstige finerfigurene god nytte.

KORT HOLD: Det gjelder å svinge på med hagla når skarven kommer nært i stor fart.

TREFF: På bildet tatt et tiendedels sekund etter fulltrefferen, kan det se det ut som om skuddet sitter for langt bak.

i vokabularet til pene, unge menn. Gåsa har låt som minner litt, men jeg får også assosiasjoner om en kort tåkclur, med elementer av hønse som har verpet og startmotoren på en lastebil.

Skarven svinger mot lyden, og idet den nærmer seg, aner jeg den lyse buken og at den vrir på hodet og kikker etter artsfrender.

Henning ligger dørgende stille til fuglen er på 15 meters hold, reiser seg så lynraskt og skyter.

Fuglen tegner ikke for treff, men i andre skuddet klapper vingene sammen, og turens første storskarv er vår.

— Ser du, det virker!

FLYTENDE JAKTHYTTE

Hennig er litt stolt, og jeg er imponert. Dette har jeg ikke opplevd på skarvejakt tidligere. Vi skarvejegere er vant til å sitte tause og musestille på aktuelle holmer, gjerne med lokkefugler i tre eller plast som attraktorer.

Vi lar den skutte skarven ligge i vannet og er straks klare for flere. Men det kommer bare én fugl til. Langt der ute svinger den litt etter lokkelyden, men dreier av og passerer på 200 meters hold. Da mener Henning det får være nok. Vi pakker sammen og hopper i gummibåten.

På vei utover trener vi på skarvelokking, men jeg må litt motvillig innrømme at jeg ikke får det helt til. Henning forteller om tilfeller der skarver som er skremt opp fra skjær er blitt lokket tilbake, og om fugler på trekk som har snudd mot lyden på lang avstand.

Når jeg har lokket meg hes i stemmen, er vi framme ved vårt flytende overnattingssted, ei flott gammel Colin Archer-skute. Seilbåten ligger hvit og mektig i sola. Den tidligere redningsskøyta fungerer som en perfekt jaktbase for oss på denne turen. For færende friluftsfolk som oss er den ideell, vi kan seile til vi finner fugl og være på plass i skarvens rike når vi våkner.

KUNSTIG SKOG

Vi bytter på å studere skjær og holmer gjennom kikkerten. På noen av dem er det lyse områder av skit der sjøfugler har hvilt.

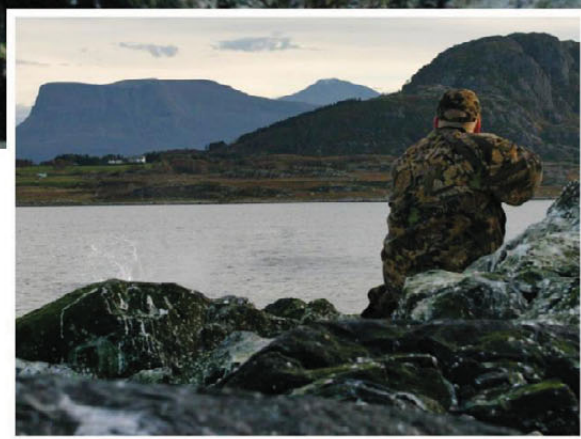
Enkelte skarver, noen måker og ender fanges inn gjennom linsene, men Henning rister litt oppgitt på hodet. Ett sted må da de store flokkene være?

Det er min tur til å observere. Langt ute skimtes en diger tanker på vei sør-øst. Ved et skjær kikker et selhode opp, og en flokk svartender tar til vingene da vi nærmer oss. Inn mot land svømmer noen stokkender.

På enkelte staker sitter enslige skarver, og på en holme langt unna aner jeg tett småskog, slik det også er på knausene inne på land. Jeg får likevel en følelse av at skogen er litt kunstig.

– Vokser det trær på de holmene der ute?

Alexander får kikkerten og stirrer lenge. Men avstanden er stor, og til slutt

SPRUT: Skarven deiser i sjøen.

er det Henning som griper kikkerten. Så begynner han å le.

– Det sitter sikkert hundre skarver der!

– «Vokser det trær på de holmene der ute?» hermer Henning og ler så han rister. Jeg vurderer en runde med kjølhaling mens vi begynner å diskutere hvordan vi skal jakte.

GUANO

Colin Archer-skuta legger seg 500 meter utenfor skarveholmen, og Alexander,

SMÅVILT

• Lokkejakt på skarv

*OPPDAGET: På kort hold kjenne-
tegnenes storskarven på sitrongule
munnviker.*

**Tenke seg til å dra hjem når havets
trollfugler suser inn over holmen
og gir eventyrlig jakt!**

Henning og jeg hopper i gummi båten med nordsiden av holmen som mål.

Skarvene letter i grupper da vi er et par hundre meter unna, og snart er det skarv på vingene i alle himmelretninger.

Alt skjer fort. Vi skvetter i land og registrerer med halve sanser at det lukter skit, og at det er en gulaktig sklie av møkk overalt. Vi må beveges oss med største varsomhet for ikke å tryne i sjøen.

Lokkeskarvene i tre bli plassert på det høyeste punktet på holmen. Deretter Alexander til venstre, Henning til høyre og jeg i midten. Sikkerheten og skyteretninger sjekkes. Haglene lades og alle er klare.

Vi har allerede registrert at vi ikke har havnet i noe parfymeri, men først nå går det opp for oss hvor mye sleip, klinete og ekkel skarvemøkk det er overalt. Vi sitter i en illeluktende guanosklie!

Men akkurat nå bekymrer det oss ikke at klær, våpenfuttaler og sekker allerede er tilsølt med gorr, for en gruppe på tre skarver er på vei rett mot holmen.

Alexander og Henning begynner å lokke samtidig, men det er neppe nødvendig. Skarvene kommer langs siden av holmen, rett inn mot Hennings skuddfelt.

Han sitter musestille til de nesten er forbi, kaster så lynraskt opp hagla og

skyter. Ingen av dem tegner i skuddet, men jeg rekker så vidt å registrere at hagl klasker mot fjær, før det neste skuddet braker. Den nærmeste ungfuglen blir brått til en uformelig bylt av vinger og fjær og ramler i sjøen.

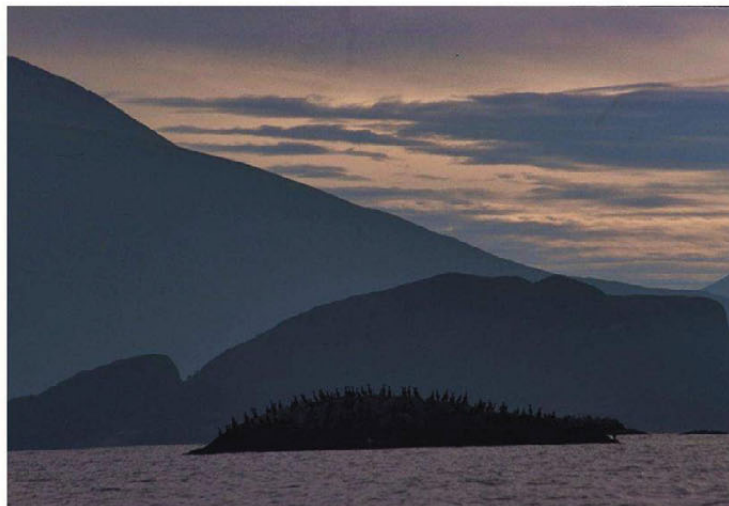
Flere skarver er på vei forbi holmen, men vi blir sittende urørlige mens de passerer på 100 meters avstand. Én av dem svinger og vil tilbake mot holmen. Henning lokker som besatt, mens Alexander og jeg slår til med uartikulerte

LOKKER: Henning lokker skarv bedre enn noen. I bakgrunnen ligger Colin Archer-skuta vi hadde som base.

lyder som bare en hørselskadet skarv kan tro kommer fra sine egne.

Fuglen kommer likevel rett imot. Alle tre har haglene klare, og idet det er nærmere ti enn 20 meter mellom oss og fuglen, braker det i to hagler. Om Alexander, jeg eller begge treffer, skal være usagt. Men Henning får seg en latter på kjøpet idet fuglen deiser i en liten,

KJENT SYN:
Silhuetten av hvilende skarver er et kjent kyst-fenomen.

FORNØYD: Henning og Alexander er fornøyd etter kveldens jakt. Ungskarvene kjennetegnes på det lyse brystet.

hvit pytt like ved gummibåten. Sjøvann iblandet skarvemøkk spruter mot oss.

Tre kvarter seinere ligger det atskillige tomhylser i fjellsprekkene. Ute på sjøen flyter det fem skarver, og i gummibåten er halve bunnen dekket av store fugler etter første opphenting.

Vi har hatt en fantastisk jakt. Nå begynner skyene mot vest å tegnes røde i solnedgangen. Samtidig registrerer vi at kveldstrekket begynner for alvor!

FUGL I SOLNEDGANG

– Der kommer det en rett imot, hikster Henning og krøker seg ned. Han har utsyn på siden av holmen, og fungerer som utkikkspost den veien. Jeg vrir kroppen litt og er veldig klar.

Fuglen oppdager meg på fem–seks meters avstand idet jeg hever hagla. Da ser jeg at det er en gammel, helsvart fugl, og senker våpenet. Men brått kommer det en ungfugl i akkurat samme flutkretning.

Det blir et rent refleksskudd, som ofte sitter mer perfekt enn når man har all verdens tid på forberedelser. Stålhaglene fraser inn i halsen og hodet til fuglen, som treffer berget bare noen meter unna lokkefuglene. Henning gliser fornøyd, og kvitterer med fulltreffer bare noen minutter seinere.

Men mellom mange bra skudd har vi også fått enkelte lærepenger. Vi har skutt noen bomskudd, ja vel. Skarven er dessuten hardskutt, og derfor prøver vi å vente til avstanden er kort. Men

flere fugler er blitt truffet av to stålhaglsvermer på hold inntil femten meter, uten øyeblikkelig å dø. Det har vært nødvendig å ro ut med gummibåten for å avlive dem helt. Derfor har ikke karene mye pent å si om stålhagl på en jakt som dette.

I bunnen av gummibåten ligger det nå et betydelig antall skarver, så Alexander må ta en tur til moderskipet for å tømme. Der får han beskjed om at vi må pakke sammen for å sette kurs mot land. Vi skal seile i trange farvann for å finne kaiplass, og det er snart så mørkt at vi ikke vil se forskjell på ung og gammel fugl. Vi har dessuten fått en flott fangst som skal tas vare på.

– Pakk sammen, roper Alexander for han har nådd inn til holmen med gummibåten.

Men dette strider mot lystene i et jegerhjerter. Her er det mengder med skarv, og vi vil fortsatt få mange skuddmuligheter. Tenke seg til å dra hjem når havets trollfugler suser inn over holmen og gir eventyrlig jakt!

Nå oppdager jeg at Henning er tom for skudd. Jeg har fire patroner igjen, og kaster over to til den utstrakte armen. Med knapp margin rekker jeg å få opp hagla i samme øyeblikk, da to skarver suser rett over oss i lav høyde. Den ene er en ungfugl, og den havner hodestups i sjøen rett ved gummibåten. Bare noen minutter seinere er vi totalt tomme for ammunisjon, og Alexander må ta en ny runde for å samle fugl.

SKARVEN ETTER SKUDDET

Skarven skal helst gjøres opp før den er blitt kald.

Start med å skjære et snitt langs brystbeinet og få ned på hver side. Skjær så løs brystfiletene med et snitt inne ved brystbeinet på hver side, og få med alt kjøtt når filetene løsnes.

Flå så ned på lårene over kjøttdelene, og kutt i leddet. Skjær løs lårene ved å kutte i hofteleddet, så alt kjøtt kommer med.

Fjern alt gult og hvitt fra kjøttbitene som minner om fett.

Nå kan kjøttet fryses eller brukes ferskt.

Transmaken i skarvekjøtt er sterkt overdrevet, men mange foretrekker å vanne det ut over natta i en plastdunk der det stadig tilføres rennende, kaldt vann fra spring eller slange.

Noen anbefaler dessuten å trekke ut rester etter blod og transmak ved å la kjøttet ligge en tid i melk eller eddikvann.

Skarvekjøtt brunes ofte tradisjonelt i panne eller gryte før det kokes i gryte med saus, men det kan brukes på mange andre måter. Kjøttet er ganske mørkt og litt grovtrevlet.

ELEKTRISK 5-SETER MED PLAN

MUSSO EV SUV 4X4

KGM

Made in Korea

LEASING FRA KUN

3.990,-*

PR MND

5-SETER FRA KUN 469.900,-

Tilbys også som 2-seter varebil.

Les mer på kgm-auto.no

SUVERENE GARANTIER

Nybilgaranti 7 år / 150 000 km. Batterigaranti 10 år / 1 million km

Nå kommer helelektriske Musso EV 4x4 – en ny type SUV med plan. Den er et helt nytt bilkonsept til en suveren pris, og er den ultimate kombinasjon av SUV-kvaliteter, et praktisk lasteplan og fem seter. Musso EV 4x4 representerer et nytt tankesett i utviklingen av fremtidens elektriske biler; En familiebil med avansert firehjulstrekkssystem og et romslig plan med god nyttelast. Koreanske Musso EV 4x4 er bygget fra grunnen av som en helelektrisk SUV med firehjulstrekk og er et moderne og anvendelig bilvalg for både firmaer, familier og aktive brukere.

*Betingelser: 36mnd/30.000km, Kr. 119.280,- i startleie. Etablerings-/tinglysningsgebyr 4.995,-. Nominell Rente 5,90%. Total 271.335,-. Etableringsgebyr, tinglysning, termingebyr, frakt, klargjøring, metallic-lakk og vinterhjul er inkludert i prisen. Vi tar forbehold om skrivefeil.

Åtte takker og rundt 80 kilo! Jaja, vi må vel regne med å få noen skrapdyr på denna jakta også.

Bøjakt er topp!

Snø på bøen og fullmåne betyr fine skyteforhold. Når det i tillegg er brøling på gang, har naturen virkelig lagt til rette for spennende hjortejakt.

TEKST OG FOTO: DAG KJELSAAS

Dere må komme med traktoren, jeg har skutt en bukk! Selv om Andreas er en kar som har jernkontroll over det han gjør, klarer han ikke helt å skjule at jaktblydet bruser og at han er fornøyd. Over

mobilen lover vi å komme for å hjelpe jaktkameraten med bukken.

Små snøkrystaller danser i lufta da vi kommer fram til Andreas. Han forteller ivrig om hendelsen.

– Det er helt utrolig at han ikke stakk

av! Jeg kom nok litt seint, for da jeg nådde nedkanten på jordet, brølte han allerede som bare det, og jeg tenkte at det ville bli veldig vanskelig å snike seg videre. Men så gikk jeg rundt og opp i skogen på baksiden, og nådde den vesle høyden med furuene der borte.

Andreas peker, uten at vi ser så veldig mye terreng, siden vi blendes av hodelykta hans.

– Plutselig brølte han like ved meg inni skogen, men jeg måtte være musestille, uten å få skutt. Jeg var sikker på at han ville oppdage meg og stikke, men litt etter sto bukken ute på jordet. Det var uråd å se hvor mange takker han hadde, men det var ingen problemer med å få godt sikte, så jeg lot skuddet gå.

– Åtte takker og rundt 80 kilo! Jaja, vi må vel regne med å få noen skrapdyr

ETTERSØKSHUNDEN ER MED:
For at den unge dachsen skal få mest mulig erfaring, tar vi den med når vi henter Andreas' bukk.

*PERFEKT: Andreas
er fornøyd med
treffpunktet i bogen.*

på denna jakta også, gliser jaktkompis Øivind ertende.

Mens vi tipper på alt fra 75 til 95 kilo, blir hjorten kjørt av gårde med traktor.

ET KORT DREV

Bare en drøy time tidligere hadde vi trukket en sammenrullet papirlapp fra lua til Jim. Alle på jaktlaget visste at jaktas første trekning om nattposter med stor sannsynlighet ville avgjøre hvem som skulle få

skyte bukk. For det første var været perfekt med fullmåne, og marka var dekt av et 20 centimeters lag med sno. Skyteforholdene var med andre ord ideelle.

Dessuten visste vi at det gikk en bukk nettopp på Veslejordet. Ikke bare var det hørt brøling der hver kveld, men vi hadde ved selvsyn sett spor etter bukk der. Midt på dagen hadde vi rukket et lite drev nettopp i dette området. Selv satt jeg da på en post et par hundre meter

ovenfor jordet. Godt forsynt med klær og sitteunderlag satt jeg tilbakelent og avslappet en times tid med rifla i hånda og kameraet klart på den ene siden, uten at noe skjedde.

Plutselig kom noe rødbrunt som en strek nedover på andre siden av en liten bekkedal. Jeg grep kameraet, men lot børsa hvile. Å fyre av mot dyr i slik fart på 70 meter ligger langt utenfor hva jeg kaller god jaktetikk.

Kameraet knitret mens den enslige hinden passerte i stor fart. Etterpå tenkte jeg i mitt stille sinn at det er slike situasjoner som kan ende med skadeskyting.

IDEELLE FORHOLD

Andreas' bukk blir gjort opp i det vesle viltslakteriet etter alle kunstens regler. Erfarne karer, elektrisk talje i taket, nyslippte kniver og godt lys gjør at flåing og slakting går som en lek.

GRØNT UNDER HVITT: Når hjortene sparket vekk snøen, kunne de nyte grønt gress.

Han kom løpende ut fra småskogen i nedkant av jordet, og gjorde en sving oppom bua.

Neste dag tar vi et nytt drev, men det vil liksom ikke klaffe. Dyra står ikke slik vi forventer i terrenget, og det er knedyp snø oppe i lia. Driverne sliter, og de gjennomsvette karene på post begynner å fryse, da drevet drar ut i tid.

Vi ender med bare så vidt å ha sett snurten av dyr. Ingen sure miner av den grunn. Til gjengjeld er forventningene store når det gjelder bøjakta. Vi har to-tre bra poster og et par andre halvgode muligheter. Den beste stillingen er i ei utløe ved et nedlagt småbruk, og ved snekkerboden, hvor det har gått flere hjorter hver kveld.

SIKKER JAKT

– Kan du begripe at noen vil ha slutt på bøjakta? undrer Øivind. – Seriøse undersøkelser har jo vist at dette er den sikreste jaktformen, med minst skadeskyting. Vi har jo all verdens tid til å velge oss ut riktig dyr i riktig posisjon!

– Ett av argumentene er visst at det blir enklere å tjuvskyte om nattjakt er lov, kommenterer Jim.

Øivind kontrer raskt: – Ja da må du

forby folk å ha våpen da, om du skal hindre absolutt alle muligheter for tjuvskyting!

Det blir ingen diskusjon, for vi er alle enige. I stedet stiger spenningen mens Jim samler lapper med postnavn i lua si. – Jeg skal trekke utløa, bare så det er klart, gliser Øivind. – Og så skal jeg skyte en diger bukk!

Siden mannen ofte har usedvanlig hell under trekninger, velger vi andre å ligge litt lavt. Men da to lapper gjenstår, og nettopp Øivind trekker utløa, må vi bare måpe.

Selv trekker jeg den posten hvor det mest sannsynlig ikke kommer hjort, og får de andres velsignelse til å postere ute i furuskogen ovenfor en traktorvei som går mot fjellet. Der skal jeg få oppleve mektige hjortebøl og snø som bråker litt mer under støvlene enn jeg liker.

Etter fine naturopplevelser, men uten å ha sett dyr, vender jeg tilbake utpå natta.

12-TAKKER

– Øivind har skutt storbukk! Jim møter meg med et bredt smil, og jeg rekker så

**USKARP
ÅTTETAKKER:**
*Først da bildet ble
gransket nøyer,
så vi at det var en
åttetakker som
gikk på bøen.*

vidt å legge fra meg borse og utstyr før varebilen setter kurs mot utløa for å hente bukken.

– Du hørte hva jeg sa under trekningen, gliser Øivind. Jaktgudinnen Diana må virkelig ha et godt øye til den mannen!

– Og skuddet sitter akkurat passe, i overkant av hjertet, gliser han.

Bukken er flott, men ikke av de tyngste. Øivind spiller på at den er større enn småtassen som Andreas skjøt. Vi er vant til store ord fra den kanten.

– Han kom løpende ut fra småskogen i nedkant av jordet, og gjorde en sving oppom bua. Og du veit, med så bra borse som mi, så kan det jo bare gå én vei!

Den fine 12-takkeren lukter av brunst, og av gammel erfaring skjærer Øivind vekk noe av bukskinnet og kaster det. Det er unødvendig å få vond smak på kjøttet!

Vekta viser litt overraskende bare 96 kilo da bukken henger i slaktebua. Mye av fettete har nok blitt borte når den har løpt rundt for å krangle med andre bukker og forsvare hinder, framfor å spise.

I slaktebua henger det nå også hind og kalv. Jim har sittet i snekkerbua og gjort sitt for å fylle kvoten.

VANSKELIG DRIVJAKT

Også neste jakttag prøver vi å drive, men må innse at det heller ikke nå lykkes. Riktignok ser et par av oss dyr, men forholdene er ikke gode nok til å skyte.

Så er det trekning av kveldens poster. «Utløa» står det på lappen min. Idet vi minnes om at det nå bare er ett fritt dyr igjen på kvoten, drar vi hver til vår post med jaktradio på lomma.

Brølingen i lia ovenfor jordet ved løa begynner like etter at jeg er på plass. Etter lyden å dømme er det en storkar langt oppe, og et par mindre bukker nærmere. Og selvsagt er det en av de små som kommer utpå åpen mark for å beite. Han sparker unna litt snø og forsyner seg av godsakene mens jeg nistirrer i kikerten. En sekstakker. Ingen stor bukk.

Jeg kan forestille meg Øivinds kommentarer hvis jeg skulle skyte en liten sekstakker, så jeg vurderer ikke engang å skyte. Vi er tross alt bare midt i oktober. Har vi dyr igjen i slutten av jakta, stiller det seg annerledes.

BEDRE LYKKE NESTE GANG

Mens jeg filosoferer, kikker og lytter til brølene fra skogen ovenfor, kommer en

småkar til fram fra skogen. Bukkene er like store og begynner å stange. Det ser ut til å være mer lek enn alvor, men det er uansett fin underholdning.

Småbukkene drar etter hvert til skogs, og jeg brøler mot dyret som med jevne mellomrom har holdt leven høyere opp mot fjellet. Bukken svarer, men synes ikke å komme nærmere. Nå dukker det imidlertid opp en bukk som kommer temmelig nær bua etter hvert. Jeg klarer ikke helt å bedømme geviret, men regner med at det er en av de to som stanget. Bukken kommer nær og er ideell å skyte, men det er tross alt en småbukk, og vi har mange jaktdager igjen.

Jeg prøver heller å ta noen bilder. Fotoforholdene er dårlige, og bildene må tas på så lang tid at ingen blir skarpe. Tilbake ved hytta, uten å ha sett flere dyr, kikker jeg nærmere på bildene og viser Øivind at jeg i alle fall har hatt liv på bøen utenfor utløa.

Idet jeg forstørret et av de siste bildene, ser vi at det ikke er noen sekstakker, men en åttetakker jeg har hatt utenfor bua.

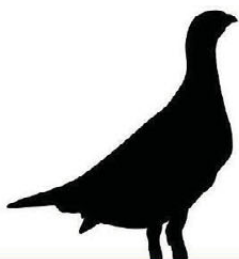
– Og så skjøt du ikke, på 50 meter! Åh, nå vet jeg grunnen, du har montert kikkertsiktet feil vei! Og forresten, den pinnen som sitter på undersiden av rifla, det er avtrekkeren! Jeg bruker den fingeren her når jeg drar i den!

Øivind er i godlage ... Jeg holder tett, mens gutta ler så de rister. Men de vet at neste gang er det en av dem som får gjennomgå!

**Bukken kommer nær og er
ideell å skyte, men det er tross
alt en småbukk, og vi har
mange jaktdager igjen.**

Støkk umulig

I høst gikk jeg på støkkjakt i fire dager uten å løsne et skudd. Jeg syns jeg kan mye om å støkke ryper, men det hjelper lite hvis fuglen har fløyet.

Fjellsiden er som designet for ryper, med mengder av vierkjerr å gjemme seg i og grønnkledde kløfter der de kan beite i grålysningen.

SJANSEN FOR Å FÅ SKUTT en rype er større når du jakter med hund enn når du går på støkkjakt. En godt trent hund saumfarer store områder på kort tid og har en nese for ryper som vi tobente bare kan drømme om. Det er bare å knekke hagla og beundre hundens arbeid i felten. Når den tar stand, skynder du opp på siden av den og løser ut de trykkende rypene. Det er så lett, såfremt det er gjort en god jobb med hunden, da.

Støkkjakt, derimot, gir ikke de samme oddsene for uttelling. For å sitere Wikipedia: «Jaktformen krever god kondisjon, hurtighet og gode skyteferdigheter, i tillegg til lokalkunnskaper om hvor viltet finnes.» Det skriver jeg under på. Det er morsommere å gå på støkkjakt etter rype når du er lett i kroppen og i knakende god form.

I høst fikk kompisen min og jeg jaktkort i et område der vi tidligere har jaktet sammen i ti år, fram til 2021. De siste tre årene ble det ingen jakt på grunn av for lav bestand, men nå var det åpent igjen. Som vi gledet oss. Gode minner fra tidlige turer dukket opp da vi bevegde oss opp i det velkjente terrenget igjen. Jeg husker hvert sted jeg har sett rypene lette i årenes løp, noen ganger tre og fire, og en sjelden gang flokker på opptil 20 ryper som sprutet opp fra bakken uten forvarsel. Opplevelser som har limt seg fast i hukommelsen.

Fjellsiden vi går i er som designet for ryper, med mengder av vierkjerr å gjemme seg i og grønnkledde kløfter der de kan beite i grålysningen. Vi hadde en slags strategi. Vi gikk på linje oppover og bortover fjellsiden med rundt 20 meter imellom oss. Da kunne vi, hvis vi var riktig heldige, skyte på den samme

flokken. Noen ganger ble avstanden likevel både 50 og 100 meter, fordi jeg måtte ha med meg den kløften og det kjerret.

Med årene har jeg blitt god til å lese hvor i terrenget rypa holder til. Syns jeg selv, da. Så da jeg forserte meter for meter med sansene i helspenn, kneppet jeg oppmerksomheten ytterligere et par knepp der hvor rypene åpenbart burde være. Fokus, fokus, fokus, formante jaktkompisen min. Han liker å ta på seg lederrollen. Og sant nok, jeg har opplevd at rypeflokker har poppet opp av bakken som troll av eske og sust nedover dalen, uten at jeg rakk å peke på dem med hagla.

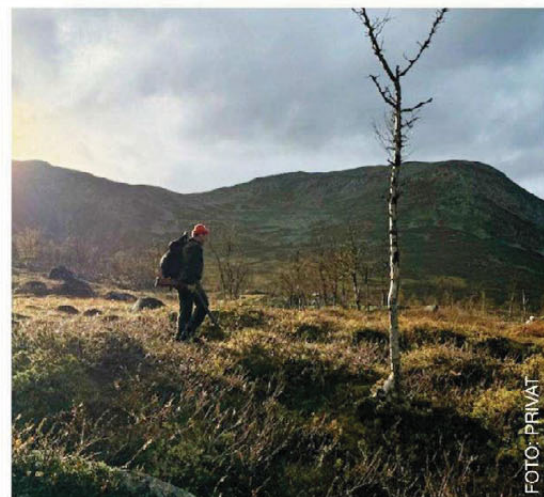
Det er sjarmen med støkkjakt. Du kan gå i fem timer uten å se en fugl, og så, brått og uten forvarsel, letter et dusin ryper ved siden av deg. Da gjelder det å kjenne sin besøkestid. Kanskje er det den eneste sjansen du får. Fokus, fokus, fokus.

Etter at vi hadde jakter i tre dager uten at jeg hadde hatt en eneste situasjon, begynte motløsheten å melde seg for alvor. Kompisen hadde støkket to ryper den første dagen, men de hadde vært utenfor skuddhold. Vi hadde en økt i morgentimene og en på ettermiddagen, på de tidspunktene det skulle være mer fart i rypene.

Men var de der i fjellsiden vår i det hele tatt? Satt de og trykket noen meter unna der vi passerte, eller hadde de forlatt dalen for lenge siden? Det hadde vært artig å vite. Det var tross alt tredje uke av rypejakta, og statistikken viser av tre av fire ryper skytes de første 14 dagene.

Den tredje dagen droppet vi ettermiddagsøkten. Vi var slitne og orket ikke flere nederlag. Neste dag skulle vi hjem, men hadde fått litt av motet og krefte tilbake og kostet på oss en siste morgenøkt. Den var like resultatløs, men da hadde vi i hvert fall prøvd.

På veien hjem traff vi en jeger som hadde jaktet på ryper i samme område med sin flotte gordonsetter. Han hadde heller ikke sett snurten av rype. Det var en god trøst.

STORVILT

• Elgens gevir

SKOGENS KONGE: En okse med 18 takker har ingen problemer med å skaffe seg ei ku eller to.

Konge med krone

Det er vel ikke noe flottere syn i nordisk natur enn en elgokse med stort gevir. Men hvorfor har skogens konge egentlig gevir? Og hvorfor har noen elger stanggevir, mens andre har skovlgevir?

TEKST: TOM SCHANDY
FOTO: TOM SCHANDY

BRUNST: I brunsttiden er oksene hele tiden på jakt etter kuer.

**Gevirene er nyfeid,
alt er klart for årets
store happening:
brunst og paring.**

Elgoksen har størst gevir når den er mellom sju og ti år gammel. Deretter blir den «returokse».

En tidlig høstmorgen i september er brunsten på gang, og elgoksen følger kuene. I noen hektiske uker dreier alt seg om kuer og atter kuer. Gevirene er nyfeid, alt er klart for årets store happening: brunst og paring. Så sant oksen ikke blir skutt av en jeger akkurat i oppløpet, for det kan selvsagt skje.

MØTE MED STOROKSEN

Jeg håper selvsagt å møte på storoksen, men den første elgen jeg får se, er en totakker – en såkalt spissokse. Med bare ett og et halvt års levetid er den ingen storkar, akkurat. Også den er på leting etter ku, men det spørs om kua vil ha en ung jypling som elsker.

Jeg er i et elgtett område, og spissoksen er langt fra den eneste i terrenget. Et annet sted treffer jeg på en femtakker, mens ute på et jorde følger en 12-takker ei ku og hennes to kalver. Idet dagslyset kommer, går den inn skogen og står i silhuett med kongekronen mot morgenhimmelen.

Jeg vet at det skal være en enda større elgokse i terrenget. Plutselig har jeg hellet med meg. Inne i et skogholt rett ved veien står den, 18-takkeren. Med et flott, symmetrisk skovlgevir med ni takker på hver side. En åpenbaring av de sjeldne, enhver elgjegers våte drøm.

I dette elgdistriktet får den imidlertid gå i fred. Det er nemlig bestemt at elgokser med mer enn 10 takker i geviret skal få leve. Derfor vil denne oksen overleve jakta, og det samme vil hans likemann. Slik opprettholdes storoksenes rike!

Så kommer oksen ut av skogen og stiller seg på veien rett framfor meg. Helt åpent. Jeg fotograferer prakteksemplaret i all sin kongelighet. Så forsvinner den inn i den tette skogen, og jeg ser den aldri igjen.

KONGEKRONE

I løpet av et par dager ser jeg elg med to takker, fem takker, 12 takker og 18 takker.

JYPLING: En elgokse med fem takker prøver seg også på kuene.

Det er imponerende, men hva er egentlig vitsen, fra naturens side? Det må være ganske så ubehagelig å ha slike store utvekster på hodet, ikke minst hvis du beveger deg i tett skog.

Sauer, geiter, kveg og moskus har permanente horn hele året, men hos hjortedyrene felles det hvert år og vokser ut igjen året etter. Dette er voldsomt energikrevende. Gjennom såkalt seksuell seleksjon har elgen likevel fått beholde geviret sitt.

Mens naturlig seleksjon forklarer hvordan de best tilpassede individene overlever, er teorien om seksuell seleksjon blitt utviklet for å forklare det paradoksale i at hanner hos mange arter utvikler trekk som ikke synes å øke overlevelsesevnen, men snarere tvert imot.

Et kjempestort gevir er i utgangspunktet en dårlig tilpasning til miljøet, fordi det kan tiltrekke seg oppmerksomhet fra fiender og gjøre det vanskelig å bevege seg i tett skog. Når hjortedyrene likevel

har «valgt» å beholde geviret, skyldes det at hunnene velger hanner med gevir. Jo større, desto bedre!

Geviret er altså et statussymbol som beskriver dyrets posisjon på rangstigen. Uten skikkelig hodepryd, ingen ku – og dermed ingen etterkommere ...

GEVIRETS ÅR

Geviret vokser ut fra rosenstokken, to beintapper på pannebeinet mellom øyet og øret. Veksten starter vanligvis på våren, gjerne i april, og skjer svært raskt, ofte med flere centimeter i døgnet.

Under veksten er geviret dekket av hårkledd hud, basten, som har et rikt nettverk av blodårer som forsyner geviret med mineraler og næring. Like før brunsten inntreffer på høsten, er geviret ferdigdannet. Da minker blodtilstrømningen til geviret, og basten mister sin levende, myke overflate.

Testiklene øker produksjonen av testosteron, og det fører til at blodstrømmen

DRØMMESYNET:
*En okse med 12
takker i silhuett mot
morgenhimmelen.*

TROFÉ:
Et staselig elggjevir med
24 takker pryder jegerens låve.

til basten stopper opp. Dermed skrumper basten inn og må fjernes. Dyrene «feier» derfor gevirer mot busker, trær og steiner for å få av seg skinnfillene. Når basten er borte, er gevirer ferdig og klart for den store oppgaven: brunsten.

Oksen feller gevirer i perioden desember–mars. De eldste oksene feller gevirer først, deretter de yngre.

Noen hevder at elgens gevir får en ny takk for hvert år, slik at antall takker gjenspeiler alderen, men det er feil. En elgokse med 18 takker er ikke 18 år gammel. Men det er riktig at gevirer blir større og større med årene.

Elgoksen har størst gevir når den er mellom sju og ti år gammel, deretter blir den «returokse», noe som innebærer at gevirer blir mindre. En riktig gammel elgokse kan derfor ha et ganske lite gevir, noe som blant annet skyldes at den ikke klarer å skaffe seg nok næring til å anlegge et stort gevir.

STOR VARIASJON

Elgoksene har stor variasjon i gevirenes størrelse og form. Noen gevir er lange og smale og kan nesten minne om hjortegevir, såkalte stanggevir. Andre dyr har skovlgevir, skålformede gevir omkranset av mange tagger. Blant jegere og naturfotografer er skovlgevirer holdt for å være det flotteste.

De aller største skovlgevirer kan veie opptil 25 kilo og ha mer enn 30 takker.

Gevirstørrelsen varierer fra landsdel til landsdel. Sammenligner man jevnstore okser på samme alder, ser man at antall takker øker jo lenger nord man kommer. I sør dominerer ofte stanggevirtypen, mens andelen med skovlgevir øker mot nord. Man vet ikke sikkert hvorfor det er slik, men det kan være en kombinasjon av arv og frodige fjellbeiter med mindre beitetrykk i nord.

SLÅSS OM DAMENE

Undersøkelser av gevirstørrelsen hos ulike hjortedyrarter har vist at de største gevirene dannes hos arter hvor hannen er i stand til å bedekke et stort antall hunner i brunsttiden. Med andre ord skjer den største investeringen i gevir der hannene må konkurrere mest.

En gang iblant braker store okser sammen, gevir mot gevir, for å finne ut hvem av dem som i sannhet er skogens konge. Men gevirer brukes ikke for å forsvare seg mot rovdyr, da brukes forbeina.

Under brunsten er oksene i konstant i bevegelse, på jakt etter kuer. Han sparker opp brunstgroper, urinerer i dem og ruller seg rundt. Slik impregnerer han hele kroppen med brunstlukt.

Er han av det rette slaget, med det riktige gevirer, kan det bli napp hos damene. En dag i september–oktober skjer paringen, for kua er som regel mottagelig bare i ett døgn!

Oksen har gjort jobben sin, og gevi-

ret var en viktig faktor for suksessen. Siden elgoksen er polygam, jakter han gjerne på flere kuer, så moroa er ikke nødvendigvis over etter én dag og én paring. Alt takket være kongekronen på hodet!

Trofé- bedømming

Trofébedømming er svært populært blant jegere. Det er ikke bare antall takker som teller. Det er en rekke mål som tas for å gi gevirer en totalbedømmelse. Man må måle stengenes omkrets, skovlenes lengde og bredde. Takkenes omkrets og lengde skal også måles, og selvfølgelig antall takker. Hvis gevirer får mer enn 300 poeng, er det et gullgevir. Det største gevirer i europeisk elghistorie er svensk og stammer fra 1982. Da ble det felt en okse i Jokkmokk med et gevir som fikk hele 420,2 poeng. Det hadde 26 takker og en total bredde på 137,6 cm.

Beste allroundpatron til norsk jakt

Kva er den beste allroundpatrona til norsk riflejakt?
Finst det ei patron til alt norsk hjortevilt?

I HAUST KAN SØRNORSKE RIFLEJEGERAR jakte rådyr, hjort og elg, kanskje alle tre på same dag. Det stiller visse krav til både rifle og patron. At patron og kule held krava til storviltjakt er sjølsagt, men ikkje kva patron som er best til alt.

Og då meiner eg ikkje den evinnelege diskusjonen om kva som er beste patron av 6,5x55, 308 Win, 30-06, 8x57 IS, 9,3x62 eller allverdens magnumpatroner. Men heller kva som er den beste patrona til jakt på så forskjellig vilt som rådyr og elg av fabrikk-ladde patroner i 6,5x55, 308 Winchester og 30-06. Når desse tre har rundt rekna 90 % av patronsalet betyr vel det at omtrent ni av ti storviltjegerar jaktar med ei av desse. Dermed er det fornuftig å finne ei allroundpatron i 6,5x55, 308 Win og 30-06. Der min mening er at viktigast av alt er at patrona eller meir korrekt kula er god nok til elg, men og at den er lettekspanderande nok til å gje god skoteffekt i rådyr. Dermed er mine krav til kula høg restvekt for å gje gjennomslagskraft i elg kombinera med rask og stor ekspansjon i mindre vilt. Noko som avgrensar utvalet av patroner.

Federal TBT med lodda blykjerne framme og homogen bakpart kombinerer det beste frå både blyspiss og koparkuler.

Og om stadig fleire vil jakte med blyfrie, homogene koparkuler er ingen av desse blant mine favorittar som allroundpatron, særleg ikkje patroner ladd med tunge kuler for kaliber. Og tunge koparkuler er alle med vekt over 150 grs i 30 kaliber, over 120 grs i 6,5. Det på grunn av at hard kopar må ha høg anslagshastigheit for å rekke å ekspandere i små rådyr, og når lette kuler kan ladast til høgare utgangshastigheit enn tyngre passar lette koparkuler best for jegeren som vil jakte alt med ei patron.

At 165 grs koparkuler i 308 Win og 30-06 er greitt nok til elgjakt er nå så, elgen er stor og grov med nok motstand i skinn, bein og kjøt slik at tyngre koparkuler ekspanderer i inngangssida, men ikkje idealkuler for rådyrjakt.

For meg er gode blyspisskuler ennå best til jakt der alle hjortevilt kan fellast. Og av desse er det enkelt å trekke fram Norma Oryx, den mest populære jaktpatrona her i landet i mange år. I 6,5x55 er valet enkelt med 156 grs som einaste alternativ. I 30 kaliber kan ein velje mellom fabrikk-ladd 165 og 180 grs Oryx i 308 Win, i 30-06 og 200 grs. Og sjølv om 165 grs Oryx er topp til jakt på rådyr og rein er den tyngste best til elg.

Salet av fabrikk-ladd 180 grs er mange gonger større enn 200 grs, men eg vil heller ha 200 grs i 30-06 på grunn av restvekt og gjennomslagskraft i elg. At resultatet av 200 grs med mindre anslagshastigheit som regel er finare når felt vilt skal gjerast om til mat er og viktig for mange jegerar. Av tradisjonell blyspiss utan lodda blykjerne er Lapua Mega ei av dei beste, og 6,5x55 Lapua Mega 156 grs, 308 Win 185 grs og 30-06 185/200 grs Mega er gode nok til all jakt på hjortevilt, og på nytt vil eg helst ha 200 grs i 30-06.

Nei, Mega endar ikkje alltid med like høg restvekt eller like stor ekspansjonsdiameter som Oryx, men det er svært sjeldan at Mega ikkje har god nok inntrenging i stor elg. Noko heilt anna er meininga ein del har om betre skoteffekt med butt enn spissblyspiss i små rådyr, og det er kanskje rett. Det som er sikkert er at resultatet av butt blyspiss med utgangshastigheit mellom 750 og 800 m/s som regel er finare enn med lettare kuler i høgare hastigheit.

Men om Norma Oryx og Lapua Mega er to favorittar for ei patron til alt hjortevilt, må eg trekke fram ei anna, men mindre kjent patron: Federal Trophy Bonded Tip. Federal TBT med lodda blykjerne framme og homogen bakpart kombinerer det beste frå både blyspiss og koparkuler. For jegeren som vil ha høgare hastigheit og flatare kulebane enn Norma Oryx og Lapua Mega i 308 Win og 30-06 er det vanskeleg å finne betre jaktpatron enn Federal TBT 165 grs. God presisjon, ekspansjon, inntrenging og høg restvekt er regelen, alt er viktig for jakt på stort og smått hjortevilt. Om så Federal TBT er betre patron til skogsjakt på elg, hjort og rådyr enn Lapua Mega og Norma Oryx får du finne ut av sjølv.

TEMA

• Fugl fram til fatet

HENGES: Mange arter av fuglevilt, ikke minst rype, kan og bør henge til modning. Mange henger fuglene etter føttene, men ideelt sett skal de henge etter hodet, som her.

FOTO: RANDOLF VALLÉ

Når fuglen er skutt ...

Fuglen er skutt – og hva så? For å kunne servere fuglevilt av beste kvalitet, må den flotte råvaren behandles riktig, helt fra fuglen er felt. Her får du tipsene.

TEKST OG FOTO: DAG KJELSAAS

Er farne rypejegere vil rynke på nesa hvis du skjærer ut brystfiletene på fuglene fra dagens jakt, for så å legge dem rett til kjøling eller frysing. Det er nærmest opplest og vedtatt at ryper skal henge lenge med innmaten i. Men ryper smaker faktisk utmerket uten lang henging, og de er dessuten møre om du steiker dem helt nyskutte.

Samtidig skal det nevnes at noen synes det er mer enn nok viltsmak i rypene når de har hengt en ukes tid. Hvis vi først vil ha velhengte ryper, snakker vi ikke nødvendigvis om bare 40 døgngader. Om fuglene ikke har fått så mange hagl bakfra at bukinnholdet er blitt skjøvet fram til de edle bryststykkene, er både 50 og 60 døgngader helt på sin plass!

Hemmeligheten bak unntaket fra den velkjente regelen om 40 døgngader, er rypas matseddel. Rypa spiser bær og vekster som blant annet inneholder benzosyre, som har konserverende virkning. Dermed kan rypene henge lenger

enn andre fuglearter. Det samme gjelder for øvrig også skogsfugl, litt avhengig av matseddelen.

HENGING

Fugler som tåler modning med innmaten i, og som ikke er mye istykkerskutt, henges uåpnet etter hodet og med fjærene på i minst 40 døgngader – for eksempel fire dager i ti grader. Fuglene kan henge lenger i tørt og kaldt vær, mens det er all grunn til å sjekke utviklingen ofte under fuktige forhold. En viktig detalj er at kjøtt ikke må avkjøles for raskt, noe som kan ende med at det blir seigt.

For å unngå at fluer legger egg i fjærene, bør fuglene henge inni fluenett når det er mildt. Du kan gjerne bruke samme type nett som fås kjøpt til storvilt eller rådyr.

På jakthytta henges ofte fugler etter ei snor som festes i en spiker på veggen, og helst på skyggesiden. Dette er vanligvis greit, men ei glissen utløse er en langt mer ideell plass. Der vil temperaturen være mer jevn, og du kan henge fuglene i ei snor fra taket, utenfor rekkevidde for både rev og røyskatt.

RIBBING

Fuglene kan fryses med fjærene på, og ribbes eller flås etter at de er tint – men helst før innvollene tas ut. Da blir job-

ben rensligere, særlig hvis fuglen fuktes for å hindre at fjær og dun flagrer rundt. Vi spares da for jobben med å plukke opp fjær i vid omkrets.

Ved fukting av fuglen må vannet «masseres» inn, da fjærdrakten ofte er tett og mer eller mindre vannavstøtende. Det kan være praktisk å stå ved en bekk med steinbunn (så vannet ikke blir oppmudret) under jobbingen.

Skinnet på noen fugler, som for eksempel due, er veldig skjørt. Derfor bør man ikke ta et reelt tak om en stor del av fjørhammen, men bruke litt tid og nappe ut bare noen få fjær om gangen. På større fugler er det dessuten slitsomt å få ut fjærene. Gåsa bør ribbes når den er nyskutt, og helst mens den er varm.

Noen dypper dessuten gjess i vann på rundt 60 grader og sørger for at vannet når inn til skinnet. Dermed løsner fjærene lettere.

Før ribbing kuttes hodet av øverst ved halsen, og vingene kuttes i leddet som

**Hemmeligheten
bak unntaket
fra den velkjente
regelen om
40 døgngader,
er rypas matseddel.**

BRYSTFILETENE: Filetene skjæres ut på ei due. Sjøfugler behandles på samme måte.

Mange velger å flå fuglen isteden, mens andre mener det er en kardinalsynd

peker bakover. Føttene klippes over ved leddet som går bakover. Fjærene nappes så ut i lengderetningen.

Etter ribbingen vil det sitte igjen enkelte dun på skinnen. Disse svis greit vekk med en skibrenner eller over åpen flamme.

En metode som ble mye benyttet tidligere, er å dyppe fuglen i en stor kjele med varmt vann tilsatt husholdningsparafin

eller voks. Den smelter og blir liggende oppå vannet. Fuglen dyppes i dette et par ganger. Dermed fester voksen seg og stivner fast i dunene som sitter igjen på fuglen. Når parafinen kjølner, skrapes den av i flak og tar med seg alle de små dunene som sitter igjen på fuglen.

ER DET GREIT Å FLÅ?

Ribbing er tidkrevende jobb, og noen fugler er så tynne i skinnen at litt skinn rives av uansett. Mange velger å flå fuglen isteden, mens andre mener det er en kardinalsynd å flå ryer og skogsfugl. Personlig mener jeg at fornuftig tilberedning på kjøkkenet tar godt nok vare på fuglen uansett om den har skinn eller ikke.

Siden fugleskinnet sjelden tas vare på, spiller det liten rolle om det flås av stykkevis. Flåingen kan begynne ved brystet, der skinnen sitter ganske løst på de fleste fugler. Hode, føtter og vanligvis det ytterste av vingene bør kuttes på forhånd. Særlig på ryggen kan skinnen sitte ganske hardt på noen arter, slik at det må brukes kniv.

SKARV OG ENDER

Avhengig av hvordan fuglen skal serveres, kan det være aktuelt å skjære ut brystfilletene og lårene, også fra arter som tradi-

RYPA ER SKUTT: En så fantastisk råvare fortjener den aller beste behandling!

UT MED INNMATEN!

GJØR ET SNITT rett bak brystbeinets avslutning, samt bakover på hver side. Det åpner for innvollene.

STIKK ÉN ELLER FLERE fingre mot brystbeinet og halsen. Da får du tak rundt lunger og hjerte. Trekk dem ut, og resten av innvollene følger etter. Snitt rundt kloakkåpningen, så alt løsner.

FOR NOEN ARTER, som f.eks. rugde, er det tradisjon å kroke ut. Dette kan gjøres med ståltråd eller en tynn pinne med krok ytterst. Stikk den inn gjennom kloakkåpningen til det butter og vri rundt noen ganger. Dermed får du tak rundt tarmene og kan trekke dem ut. Gjør et snitt rundt kloakkåpningen, så får du ut innmaten.

FOTO: OLE HUGDAL

sjonelt fryses hele eller ribbet og serveres helstekt. Både skogsfugl og ryper kan tilberedes slik, uten at kjøttet blir tørt, forutsatt god behandling på kjøkkenet.

Når det gjelder skarv og de fleste andearter, velger de fleste å skjære ut filetene rett etter at fuglene er felt. Ikke minst er det lurt å fjerne fettstet snarest mulig. Et argument for ikke å henge disse artene, er at de sjelden er seige i kjøttet, og at smaken allerede er fyldig og spesiell. Istedenfor modning foretrekker mange å vanne ut fuglen, eventuelt legge stykkene i eddikvann eller melk.

Sakte nedkjøling av kjøttet gir uansett best resultat, også når det gjelder sjøfugler. Hvis du skjærer ut filetene på varme fugler og putter dem direkte i kjøleskap eller fryser, kan kjøttet bli seigt.

BRYSTFILETENE

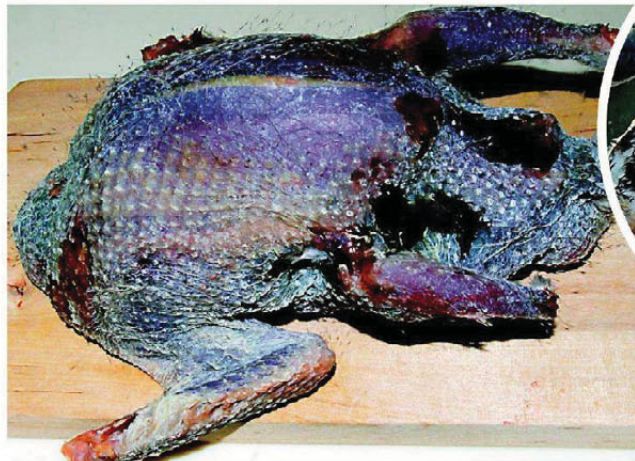
Legg fuglen på ryggen. Hvis den ikke er flådd eller ribbet, går arbeidet lettest hvis du napper av et par håndfuller med fjær, så brystbeinet blir lett å se. Du kan også trekke fjærene i brystet ut til hver side, så ser du brystbeinet.

Begynn med å skjære fra brystkammen langs brystbeinet ned til ryggen. Hvis kniven skrår inn mot brystbeinet, får du med alt kjøttet. Ved å føre kniven fra vinkelen mot ryggen og utover med eggen skrått ned, får du etter hvert ut et helt og fint kjøttstykke.

Husk å få med alt kjøtt i forkant av filetene, der det må vris litt på kniven for å komme rundt nøkkelbeinet. Særlig på sjøfugler er det viktig straks å fjerne fett som sitter igjen på filetene.

TA VARE PÅ INNMAT OG LÅR!

Hvis brystfiletene skjæres ut, bør du også ta vare på lårene. Selv på trosten er

RIBBING: Utføres på fugler som skal helsteikes, og går greiest før innmaten er tatt ut. Her gjenstår fjerning av dun, noe som enklest gjøres med skibrenner.

det litt mat på lårene, og et par skarvelår er en middagsrett i seg selv. Du kan også koke kraft på lårene, sammen med deler av fuglen som ikke brukes til noe annet.

Det er lett å ta ut lårene på en flådd fugl. På fugler der brystfiletene er skåret ut, kan du dra av skinnen rundt hele og komme greit til lårene. Men med litt trening er det ikke nødvendig å flå så mye. Mens fuglen ligger på ryggen, tar du tak i foten og river skinnen løs. Med kniven kutter du i hofteleddet mens låret vris utover. Kutt videre til låret er løst, og ta tak med fingrene rundt det. Prøv å få med mest mulig kjøtt på lårbiten, som nå dras fri fra skinnen.

Ikke minst på skogsfugler og rype bør du ta vare på krås, hjerte og lever. Kråsen er glimrende å koke kraft på sammen med halsen, mens lever og hjerte skjæres opp i små biter og brukes i sausen. Hos sjøfuglene kan hjertet tas vare på til sausen. 🍳

TILBEREDNING: Låret på en ærfugl presses fram for å kuttes.

KJEKT Å VITE

SKOGSFUGL OG RYPER: Henges lenge (gjerne mer enn 40 døgngader hvis det er tørt og noe kjølig) med innmat i, ribbes. Fryses hele eller ribbet.

FASANER, VAKTLER OG RAPPHØNS: Henges normalt (ca. 40 døgngader) etter utkroking. Ribbes. **DUER:** Krokes ut og henges kort tid (ca. ett døgn). Flås. Eller: Bryststykker og lår skjæres løs rett etter jakta. Kan flås eller ribbes.

ENDER: Krokes ut, eller all innmat fjernes samme dag som de er skutt. Skal henge kort eller ikke i det hele tatt, ribbes eller flås. Skjær ut bryst og lår eller tilbered fuglen hel.

FISKESPISENDE ENDER: Brystfileter og lår skjæres ut snarest mulig, fett fjernes. Kan legges i melk eller eddikvann, vannes ut. Fuglen kan også tilberedes hel. Modnes evt. kort i kjøleskap.

GJESS: Ribbes, krokes ut eller innmaten fjernes. Henges inntil 40 døgngader.

SKARV, ÆRFUGL, SJØFUGL: Brystfileter og lår frigjøres snarest mulig, fett fjernes. Kan legges i melk eller eddikvann. Vannes ut i rennende, kaldt vann natta over. Kan mornes kort i kjøleskap (1–2 døgn).

TROST, NØTTESKRIKE OG UNGKRÅKE: Bryst eller brystfileter frigjøres, lårene er grunnlag for saus. Modnes kort, inntil et par døgn. Ev. tas innmaten ut før kort henging.

VADEFUGLER som bekkasiner og rugde: Henges uåpnet eller utkroket (ca. 40 døgngader). Ribbes. Fryses hele.

FLÅING: Fornuftig tilberedning på kjøkkenet tar godt nok vare på fuglen uansett om den har skinn eller ikke.

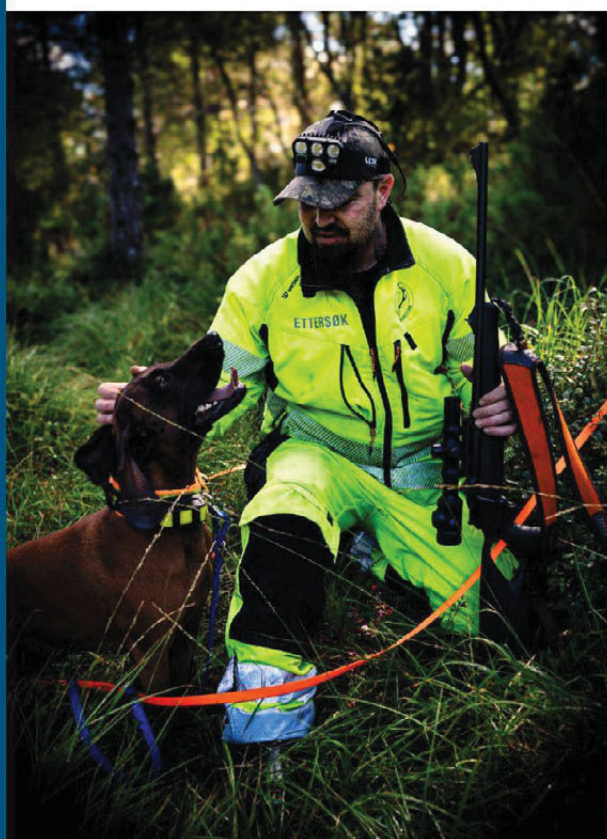
At et påskutt vilt løper av gårde og forsvinner for jegeren betyr ikke nødvendigvis at det er et dårlig skudd.

NÅR JAKTA BLIR ALVOR

Ettersøket

Blikket fester seg på viltet. Pulsen øker, skuddet går og øyeblikket fylles av eufori. Men gleden erstattes raskt av tvil når dyret ikke faller, men forsvinner ut i intet. Stillheten i skogen blir tung og usikkerheten gnager. Nå handler alt om ettersøket – den delen av jakta som skiller triumf fra tragedie.

TEKST OG FOTO: RUNAR BØLGEN ANDERSEN

Det er mange faktorer man skal ta hensyn til for at storviltjakta skal få en lykkelig slutt. Lysforhold under skumring eller måneskinn, avstand og bakgrunn, kjønn og størrelse, andre dyr og ikke minst egen pust og puls, som på få sekunder skal roes tilstrekkelig ned.

Selve avtrekket utgjør bare en brokdels promille av storviltjakta. Alt som skjer like før og like etter påvirker suksessfaktoren betraktelig.

– At et påskutt vilt løper av gårde og forsvinner for jegeren betyr ikke nødvendigvis at det er et dårlig skudd, sier Alexander Klokset fra Eidsvågen utenfor Molde.

Han har i en årrekke drevet med ettersøk på storvilt og har bred erfaring på søk etter elg, hjort og rådyr. Med et snitt på over hundre loggførte ettersøk hvert år gjør han seg noen refleksjoner rundt

SAMARBEID: Som ekipasje arbeider man i team. Derfor er regelmessig trening viktig om man skal lykkes med ettersøk. Å lese hunden er avgjørende.

STORT OMRÅDE: Å lokalisere et skadet vilt kan være som å lete etter nåla i høystakken. En god ettersøkshund gjør jobben langt enklere.

ulike faktorer som påvirker jakta. Og ikke minst ettersøket og hva som er viktig å huske på som jeger for å øke sjansen for suksess.

HAR ETTERSØK I BLODET

Alexander Klokset er blitt et kjent navn i ettersøksmiljøet på Nordvestlandet. Han stiller både som ettersøksekipasje for private jaktlag og tar oppdrag for kommunen når ulykker eller skadeskytinger forekommer.

Lidenskapen for ettersøk ligger i familien. Han er barnebarn av Magne Klokset, som er en av nestorene i norsk

ettersøksarbeid. Allerede på 1970-tallet begynte Magne systematisk å trene hunder til oppgaven, og han delte senere sin erfaring i boka «Ettersøk. Opplæring, trening og bruk av ettersøkshunder.»

Gjennom flere tiår har bestefaren vært en sentral stemme og bidratt til å løfte ettersøksarbeidet i Norge til et profesjonelt nivå, og med denne arven i ryggen har Alexander videreført tradisjonen og representerer en ny generasjon hundeførere, der erfaring og kunnskap kombinert med moderne metoder forenes i arbeidet for en etisk og ansvarlig storviltjakt.

JAGERENS ANSVAR

For vi slipper Alexander ut i sporet, skal vi kjøpt innom lovverkets regulering av ettersøk på storviltjakt. Forskrift om

utøvelse av jakt, felling og fangst pålegger både jaktlag og jegere å ha tilgang til godkjent ettersøkshund.

Etter at påbudet ble innført i 1994 har en rekke ettersøkshunder blitt godkjent og satt i tjeneste rundt omkring i landet, med et betydelig antall oppdrag i og utenfor jaksammenheng. Veien fram til godkjent ettersøksekvipasje er regulert gjennom instruks fastsatt av myndighetene, og ordningen for prøving og registrering driftes av Norsk Kennel Klub (NKK) og Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF).

Men selv om jegeren har oppfylt lovkravet om å ha avtale med en ettersøksekvipasje, er han ikke fritatt det personlige ansvaret. Og når dyret forsvinner av gårde, er gode rutiner avgjørende.

– Bli sittende og gi dyret tid, selv om

SKADESKUTT:
Klassisk skadeskyting, hvor skuddet er blitt lagt for lavt. Dette er dessverre et nokså vanlig syn etter skadeskyting i måneskinn, konstaterer Alexander Klokset.

PÅ SPORET: Alexander og Zeiss har fått påvist skuddplass, og Zeiss er raskt i gang. Hunden er også trent til å finne skuddplass selv.

der forsvinner ut av syne. Et påskutt storvilt kan gjerne løpe 250 meter selv om skuddet er godt plassert. Dette har også litt med kaliber å gjøre, da vi blant annet har sett at blyfrie alternativer med lavere kaliber, som kaliber 6,5x55, kan gi en del lengre fluktafstand, forteller Alexander.

Ifølge ham er det mange ettersøk som gjøres etter vilt som har løpt litt lenger enn forventet, men hvor det likevel er snakk om gode felling.

– Vi skiller mellom ettersøk og kontrolløk. Sistnevnte er godt felte dyr som gjerne har løpt inn i tett skog eller forsvunnet bort under dårlige lysforhold. Og ikke minst spiller topografien inn. Går lendet nedover, kan dyret løpe langt før det faller om, selv om skuddet er godt, påpeker han.

Ifølge Alexander blir mange jegere litt ivrige etter at skuddet er avfyrt.

– Det lønner seg å ha is magen etter fellingen. Gjerne sitte et kvarters tid før man begynner å bevege seg mot der man så dyret sist. Det er mange ting en jeger kan få med seg ved å sitte rolig på post. Er det andre dyr innpå? Kan man høre kvistknekk innover i skogen? I tilfeller hvor jegeren er raskt ute og støkker et påskutt dyr som har lagt seg, så kan det løpe langt. Dette gir i mange tilfeller lange og kompliserte ettersøk, forteller ettersøksjegeren.

HVEM, HVA, HVOR

Påskytingen er et faktum, dyret har løpt av gårde og du sitter igjen som et noe frustrert spørsmålsteget. Opplevelsen av å skadeskyte er i seg selv nokså belastende, og det kan være fristende å forsøke å ordne opp selv, for man kaller inn «kavaleriet». Men nettopp her er det du som jeger må ha tunga beint i munnen.

Å skadeskyte er i seg selv nokså belastende, og det kan være fristende å forsøke å ordne opp selv.

– Først og fremst bør man prøve å observere skuddplassen og dyret man har skutt på. Tegner det for treff? Og i så fall hvordan? Dette er nyttig informasjon å ha til et eventuelt ettersøk, forteller Alexander.

Så var det isen i magen.

– Et veldig vanlig scenario er at jegeren går i gang med å lete etter dyret. Så har dyret kanskje lagt seg, og videre blir oppskremt. Jeg synes ikke jegeren skal lete noe lenger enn 50 meter før man tilkaller hjelp. Prøv heller å markere skuddplassen så nøyaktig som mulig, og forsøk å ikke trække for mye inn i fluktruten til det påskutte viltet, fortsetter ettersøksjegeren.

Informasjon om dyrets oppførsel og eventuelle funn av blod, hår og beinrester er faktorer som påvirker et potensielt ettersøk.

– Får vi opplysninger som samsvarer med treff i bak- eller forbein, vil vi igangsette så raskt som mulig. Om det er rygg eller langt bak på kroppen, så vil vi kanskje avvente et par timer og la dyret få legge seg i sårleie. Lyset spiller også en viktig rolle dersom vi skal ha et godt ettersøk. Å bakse gjennom tett skog i bekmørke gir ofte dårlige odds, dersom dyret er skadet og kan støkkes videre. Hunden vil kunne finne det, men man skal både lokalisere og avlive et skadet vilt, presiserer Alexander.

Han trekker fram 3 S-er som en enkel huskeregel: stopp, sitt, stille. Stopp: Stans opp der du står. Ikke løp etter viltet. Sitt: Sett deg ned, pust rolig, marker skuddplassen. Stille: Vær stille og gi dyret tid – unngå å forfølge det for tidlig, utdyper han.

RING HELLER ÉN GANG FOR MYE

De aller fleste jegere vil på et tidspunkt komme i en situasjon hvor det blir aktuelt å tilkalle ettersøksekipasje. Hele situasjonen kan oppfattes som kaotisk av jegeren selv, og følelsen av å mislykkes blir forsterket av fortvilelse, skam, mangel på søvn og i noen tilfeller frykt for represalier: «Hvilket rykte får jeg som jeger, nå?»

– De aller fleste ettersøk ender som kontrolløk. Det vil si at skuddet er godt og dyret har dødd. I noen tilfeller har jegeren vært uheldig og skadet dyret ved påskyting. Det kan skje den aller beste jeger, og det må være viltet som er i fokus, ikke jegeren. Det er såpass mange faktorer som spiller inn, at det er vanskelig

LYSFORHOLD: Godt lys er avgjørende for å registrere eventuelle spor og andre tegn til skader fra dyret underveis. Ifølge lovverket skal politiet varsles om bruk av kunstig lys på ettersøk. Hvis varslingen vil forsinke ettersøket i vesentlig grad, kan man sende en begrunnet melding om bruken av kunstig lys til de samme instansene umiddelbart etter at ettersøket er avsluttet.

å identifisere nøyaktig hvilken av dem som ble avgjørende akkurat i dette tilfellet. Men noen «klassikere» ser vi igjen, og dem kan det være nyttig å reflektere litt over, sier Alexander.

KLASSISKE SKADESKYTINGER

En av de klassiske situasjonene der det oppstår skadeskyting på hjortevilt, er når dyret blir truffet lavt i vomma eller i frambeinet. Særlig under måneskinnsjakt kan dette skje oftere enn ellers, påpeker Alexander, fordi lyset skaper skygger under dyret og lurert øyet til å sikte for lavt. Derfor bør jegeren alltid være bevisst på hvilken side av dyret månen står, og er man redd for å treffe i skyggen, bør man heller sikte litt høyere.

Også skudd som treffer ryggtaggen forekommer jevnlig. Da kan dyret falle til bakken, ligge nede noen minutter og deretter reise seg og løpe videre, ofte langt. Slike hendelser understreker hvor viktig det er med grundig forberedelse, riktig skytestilling og oppmerksomhet på lysforhold for å unngå unødvendige skadeskytinger.

– Et annet klassisk scenario er påskyting av dyr i bevegelse. Når et hjortevilt

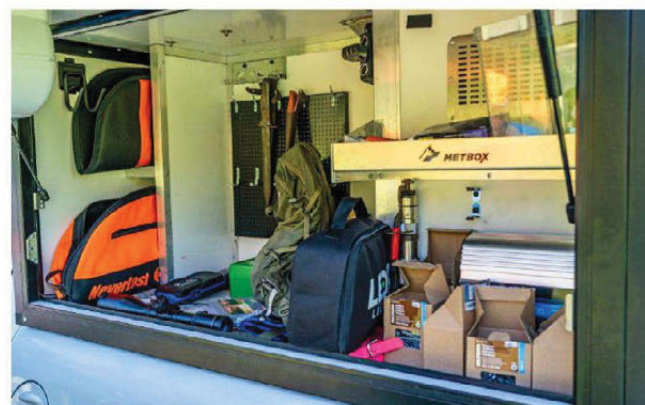
I FART: Dyr i bevegelse er vanskeligere å treffe godt. Forsøk heller å stanse dem før fingeren tar i avtrekkeren. Kombinert med dårlige lysforhold kan en potensiell skadeskyting bli tilfellet.

er på sprang, øker risikoen for feilbedømt fart og avstand, og kula kan treffe for langt bak eller i frambeinet. Tett vegetasjon kan skjule deler av dyrekroppen, slik at skuddvinkelen blir dårligere enn jegeren tror. Vind, nerver, eller et stressende jaktscenario kan også bidra til at avtrekket ikke blir rent. Derfor er det avgjørende å vurdere situasjonen nøye, stoppe dyret om mulig, velge riktig skytestilling og heller la være å skyte dersom man er usikker på kulebanen, presiserer Alexander.

Jegerens observasjon av trefningen gir i flere tilfeller indikasjoner på hvor dyret er truffet. Selv om det kan være vanskelig å registrere dette under dårlige lysforhold, kan det ifølge Alexander være greit å ha en viss kunnskap om det.

SKUDDREAKSJONEN

– Når et hjortevilt treffes, gir kroppsspråket ofte viktige signaler om hvor kula har tatt. Et rent lungeskudd gir som regel en tydelig reaksjon der dyret hopper til, bukker sammen i steget eller gjør et kort sprang før det går noen titalls meter og blir borte. Ved vomsudd ser man ofte at dyret bukker lett i bakkropp-

ETTERSØKSBIK: Driver man aktivt med ettersøk er det en del verktøy som er viktig å ha på plass. Alexander har en egen bil for formålet, utstyrt for alle mulige forhold.

SSS SOM HUSKEREGEL

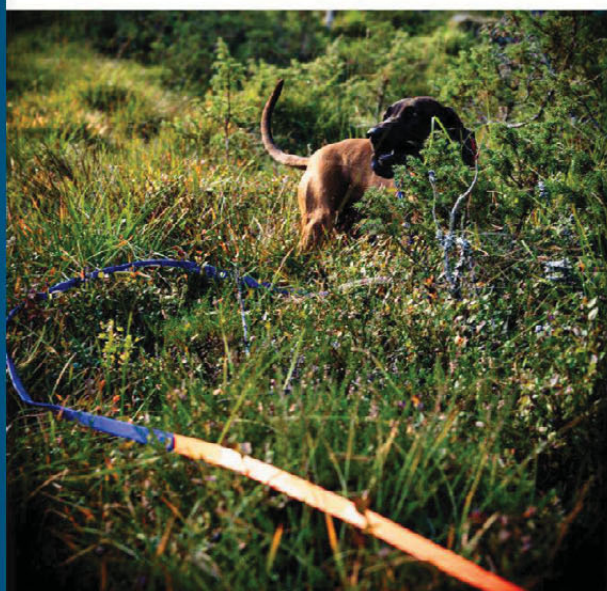
- **STOPP:** Stans opp der du står. Ikke løp etter viltet.
- **SITT:** Sett deg ned, pust rolig, marker skuddplassen.
- **STILLE:** Vær stille og gi dyret tid. Unngå å forfølge det for tidlig.

Og dersom dyret forsvinner forholdsvis langt ut av syne: Ring ettersøksekipasjen.

FUNN: Det er alltid godt å endelig finne viltet som har blitt påskutt. Ekstra god følelse når skuddet har blitt godt plassert og man ser at det har vært en vellykket jakt.

SÅRLEIE: Zeiss markerer et sårleie. Her har dyret åpenbart lagt seg ned før det har fortsatt ferd innover i terrenget.

pen, går rolig av sted med senket hode og henger i skuddsiden – og det kan fortsette langt før det legger seg. Et skudd i frambeinet gir en tydelig halt eller at dyret «slår» med beinet i avgangsoyeblikket. Ryggtagg-treff kan resultere i at dyret faller rett ned som om det var død, men like etter reiser seg og løper, ofte til stor frustrasjon for jegeren, forteller han.

Kunnskap om disse tegnene er avgjørende for å kunne vurdere hvor dyret er truffet, og dermed hvordan ettersøket bør legges opp. Men i det opplevde

kaoset som oppstår har Alexander stor forståelse for at dette kan gå i glemmeboka.

– Stol aldri på en jeger som tror han har skadeskutt et dyr, smiler Alexander.

– I mange tilfeller er beskrivelsen av situasjonen, fluktrretning på dyret og andre observasjoner ganske så misvisende. Men klarer man å merke av stedet for påskytingen, er det mye hjelp for oss, presiserer han.

Funnene på skudd- eller fallstedet gir ofte de første sikre tegnene på hvor dyret er truffet. Mørkt, tyktflytende blod med tarminnhold tyder på vomskudd og varsler et forholdsvis enkelt ettersøk om man gir dyret litt tid, mens lyst og skummende blod vanligvis indikerer lunge-skudd. Lyserødt, friskt blod kan peke mot et muskeltreff, og hår fra bryst eller buk kan gi viktige hint om treffpunktets høyde. Også små beinfragmenter eller splinter kan avsløre et bein- eller ryggtaggtreff. Å bruke tid på en nøye undersøkelse av fallstedet er derfor avgjørende for å velge riktig strategi videre og unngå unødige lidelse for dyret.

DET GRØNNE SKIFTET?

Det har vært diverse diskusjoner siste årene rundt bruk av nye, miljøvennlige kuler til jakt på storvilt. Flere rapporter fra ettersøksmiljøene på Vestlandet indikerer at fluktavstanden er lengre og at det er mindre eller ingen blod i sporet ved bruk av homogene kuler i kaliber 6,5x55.

Dette har også Alexander registrert i flere av sine loggføringer av ettersøk.

– På to år har jeg 19 kontrolløk hvor det var brukt kaliber 6,5x55 med homogene kuler. I 70 % av de tilfellene hvor det var fluktrretning, var det ikke funnet blod de første 80 meterne. Dyret har løpt med gode lungeskudd og gode skudd, over 150 meter. Har man en hund som bare har trent blod og ikke er god på individvitring, så har man et dårlig utgangspunkt for å finne dyret, forteller han.

– Vi ser også at det er lite gjennomskyting med kobberkuler, og i mange tilfeller ingen blod, verken synlig eller ved markering med hund, tilføyer mangeårige dommer og ettersøksjeger Nils Harald Bjørkavåg.

Ifølge Bjørkavåg har treffpunkt i mange tilfeller vært avgjørende når dyra løper langt, men ikke fordi skuddplasseringen nødvendigvis har vært dårlig.

– I mange tilfeller har kula gått inn i bløtvev uten å treffe bein eller bruske ved inntrengning. Det har gitt en smal sårkanal inn i dyret og mindre sårskade på vitale organer. Når man da i tillegg ikke oppnår gjennomskyting, så har flere dyr blødd inn, som igjen har resultert i blodløse spor. Da er det kun adrenalinet som blir skilt ut fra bakklauvene som danner lukttunnelen som ettersøkshunden skal følge, og har den ikke tilstrekkelig trening på klauvspor, så kan det bli en utfordrende affære, presiserer instruktøren.

Trening av ettersøkshund

Selv om ettersøk og trening på blodspor ofte blir sett under ett, er ikke gode ettersøkshunder på skarpe oppdrag nødvendigvis de beste i konkurransesammenheng. Dette har med måten de er trent og hvordan de utreder et spor under ettersøk.

– En hund som er brukt til ettersøk er ofte mer opptatt av å få med seg ting underveis i sporet. Den utreder sporet på en annen måte enn en ren konkurransehund og er ikke nødvendigvis en god EK-hund (eliteklasse), som gjerne skal gå snorrett i sporet under konkurranse, forklarer Alexander.

Selv har han ofte blitt kalt ut som hund nummer to, tre eller fire etter at andre godkjente ettersøksekipasjer har gitt opp. En viktig faktor som ofte skiller bruken av hundene, er forskjellen på varme og kalde spor. Kalde spor er over døgnet gamle og krysser gjerne fram og tilbake med spor etter andre dyr i samme område.

– Gode ettersøkshunder har hovedfokus på individvitring. Det vil si at de er spesifikt på søk etter det individet som ble påskutt. Det skal de kunne skille fra hundrevis av kryssende spor fra andre dyr, presiserer han.

GOD TRENING

Allerede på 1800-tallet var det vanlig å trene ettersøkshunder til jakt for å finne fallvilt. Bjørkavåg har en bok fra 1899 som tar for seg ulike måter å trene ettersøkshunder på. Noe han tidlig ble oppmerksom på, var bruk av sporleggersko. Dette har han fått være med å videreutvikle, og i dag er dette i ferd med å bli en sentral del av ettersøks-treningen for både blod- og ferskspor, hvor sistnevnte betegnes klauvspor.

– Dette er uten tvil den beste måte å trene ettersøk på. Det er ingen ny oppfinnelse, og vi har hentet både inspirasjon og ideer fra tidligere tider, som har resultert i nye og moderne sporleggersko som er lett å anvende. Påskutte eller påkjørte dyr har nokså lik oppførsel uansett hvor på kontinentet de befinner seg. Under klauvene har de luktkjertler som skiller ut luktskret i det øyeblikket en stressfaktor oppstår. Dette gjør at en hund kan skille det ene sporet fra hundrevis av andre kryssende spor og finne nøyaktig det viltet man leter etter.

I tillegg har det blitt utviklet såkalte vitringsko, hvor en liten bit av eksempelvis dyrets lunge blir lagt i en klemmeventil som sprer lukten av det skadede viltet utover sporet i treningen. Dette trener hunden ytterligere med fokus på individ. Og det er nettopp dette som ofte skiller de beste fra de mindre gode hundene på ettersøk.

TEKNOLOGIENS ROLLE

Bruk av nyere teknologi har blitt mer vanlig for både ettersøksekipasjer og jegere generelt. De siste årene har bruk av termiske siktemidler blitt gjenstand for mange diskusjoner på kryss og tvers av jegerlandskapet. For ekipasjene har denne typen verktøy blitt gode hjelpemidler.

– Bruk av termiske spottere er blitt et godt supplement for ekipasjene. Men det er jo noen baksider ved at stadig flere jegere benytter seg av dette. Tidligere var det stort sett rolig etter klokka 22. Nå er jakttida kraftig endret, og vi rykker ut til alle døgnetstider, forteller Alexander.

Selv er han tilhenger av teknologi der det kan supplere ettersøk på en god måte. Men han advarer mot å stole for mye på teknologien alene.

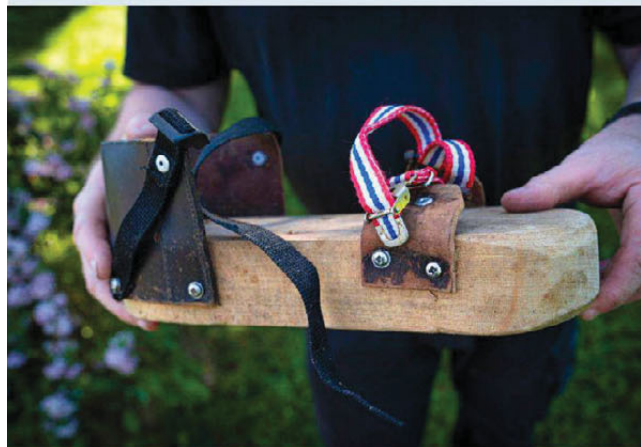
– Vi benytter både termisk spotter og den siste tiden også termiske droner, som er effektive på blant annet påkjørte rådyr som ligger skadet på eller ved innmark. Men man må ikke gå i fella hvor man stoler mer på teknologien enn på bruk av hund. Man klarer aldri å dekke opp en hund med en drone og annen teknologi, til det er ettersøket for komplekst, sier han.

Med dagens ettersøksordninger hviler det også på jegeren et ansvar for å ha tilstrekkelig dekning for ettersøk under egen jakt. Derfor har også flere jegere valgt å benytte nasjonale ordninger som Sporio i tillegg til lokale avtaler – for å være på den sikre siden.

– Det vi må huske på er at dette handler om dyrevelferd. Dersom et dyr er skadet ved påskyting eller påkjørsel skal det søkes etter, og man skal være villig til å strekke seg langt for å finne det. Human jaktutøvelse står i sentrum av det vi driver med, og da er gode ettersøksekipasjer essensielt, understreker ettersøksjeger Alexander Klokset.

LEGGER UT SPOR: Nils Harald Bjørkavåg og Alexander Klokset diskuterer bruk av sporleggersko til legging av klauvspor.

LANG TRADISJON: Sporleggersko er ikke noen ny oppfinnelse. Allerede på slutten av 1800-tallet ble teknologien benyttet for å trene opp ettersøks-hunder.

TIL TRENING: Bruk av sporleggersko er effektivt når man skal trene hunder til skarpe ettersøk.

NORDFJELLA

Nordfjella villreinområde er ca. 3000 km², avgrenset av RV. 52 i nord og vassdraget som følger Bergensbanen i sør. Riksvei 50 mellom Aurland og Hol skaper en trekkbarriere som deler området i en nordlig (sone 1) og en sørlig (sone 2) delstamme.

På grunn av skrantesyke ble villreinen i sone 1 slaktet ned i 2017/18. Delbestanden i sone 2 ble beholdt, så Nordfjellabestanden er kraftig redusert, men ikke utryddet.

Villreinen skal tilbake

Vinteren 2017/18 ble villreinbestanden i Nordfjella slaktet ned. Nå går startskuddet for å reetablere villreinstammen i området.

TEKST: PETER NAGY

TØFF JOBB: Hele 2316 villrein ble felt under saneringen av villreinflokken i Nordfjella sone 1.

MODERNE HJELPEMIDLER: Både helikopter og snøscooter ble tatt i bruk under utskytingen av villreinstammen.

Det har en fin symbolverdi at villreinen som føres tilbake er en fortsettelse av stammen vi mistet.

I slutten av oktober møtes en ekspertgruppe oppnevnt av Klima- og miljødepartementet (KMD) og Landbruks- og matdepartementet (LMD) for å planlegge arbeidet med å føre villreinen tilbake til sone 1-områdene i Nordfjella.

Det er en gladnyhet, åtte år etter at bestanden i området ble skutt ut. Det ble påvist 19 smitta individ fra første funn i 2016 til utskytingen var gjennomført, nesten én prosent av de testede dyra. 2316 villrein ble felt under saneringen, inkludert fallvilt og dyr tatt av snoras.

OMDISKUTERT BESLUTNING

Skrantesyke er en alvorlig og dødelig pri-onsykdom som smitter lett, og det finnes ingen kur. Ekspertene på skrantesyke og viltforvaltning i Norge, og Mattilsynet og Miljødirektoratet, besluttet at en total nedslakting var løsningen for å hindre spredning til andre villreinbestander og tamrein i Norge. Beslutningen var omdiskutert, den reiste etiske spørsmål om menneskets rolle i naturforvaltning og hvor langt man kan gå for å beskytte andre bestander, og den utløste sorg og frustrasjon hos lokalbefolkningen.

Seniorforsker Olav Strand i NINA og Siri Wølneberg Bøthun i Sogn naturforvaltning skal lede ekspertgruppen med Anders Mossing fra Norsk villreinsenter som sekretær. De får også med seg spisskompetanse på veterinærmedisin (VI), viltøkologi (NINA), og reindriftsinteres-

sene, med deres innsikt i reinens atferd, er også representert.

– Vårt mandat er å finne den beste dyrevelferds- og sikkerhetsmessige løsningen for å føre villrein fra sone 2 over til sone 1. Vår innstilling leveres til de to departementene som beslutter starttidspunkt for reetableringen, sier Wølneberg Bøthun.

Ingenting er bestemt, men hun kan beskrive to mulige løsninger.

– Et ytterpunkt blant mulige metoder er å ta ned gjerdet mellom sone 1 og sone 2 og la naturen gå sin gang. Gjerdet ble satt opp for å hindre at den friske reinen i sone 2 skulle vandre til sone 1. En annen løsning er å aktivt drive dyra til sone 1, sier hun.

Wølneberg Bøthun er glad for at villreinen i sone 2 tilhører den samme stammen som ble skutt ut.

– Villreinen som blir ført tilbake vil være en fortsettelse av stammen vi mistet, og det har en fin symbolverdi. Veldig mange ser fram til at det nå blir villrein i området igjen, og forvaltningene ønsker at det skjer så raskt som mulig, sier hun.

VILLREIN TAS PÅ ALVOR

I årene etter nedslaktingen har det vært et jevnt økende oppmerksomhet på forholdene for villrein i Norge, og det har blitt gjort mange tiltak som setter villreins interesser foran turistenes behov.

– Det har vært en veldig positiv utvikling, villrein tas på alvor og samfunnet

FOTO: PRIVAT

EKSPERT: Siri Wølneberg Bøthun skal finne den beste løsningen for å føre villrein tilbake til Nordfjella sone 1.

viser vilje til å ta hensyn, men vi er ikke i mål. Når jeg snakker med andre som er involvert i forvaltningen, opplever jeg et ønske om å ta vare på villreinen, sier Wølneberg Bøthun.

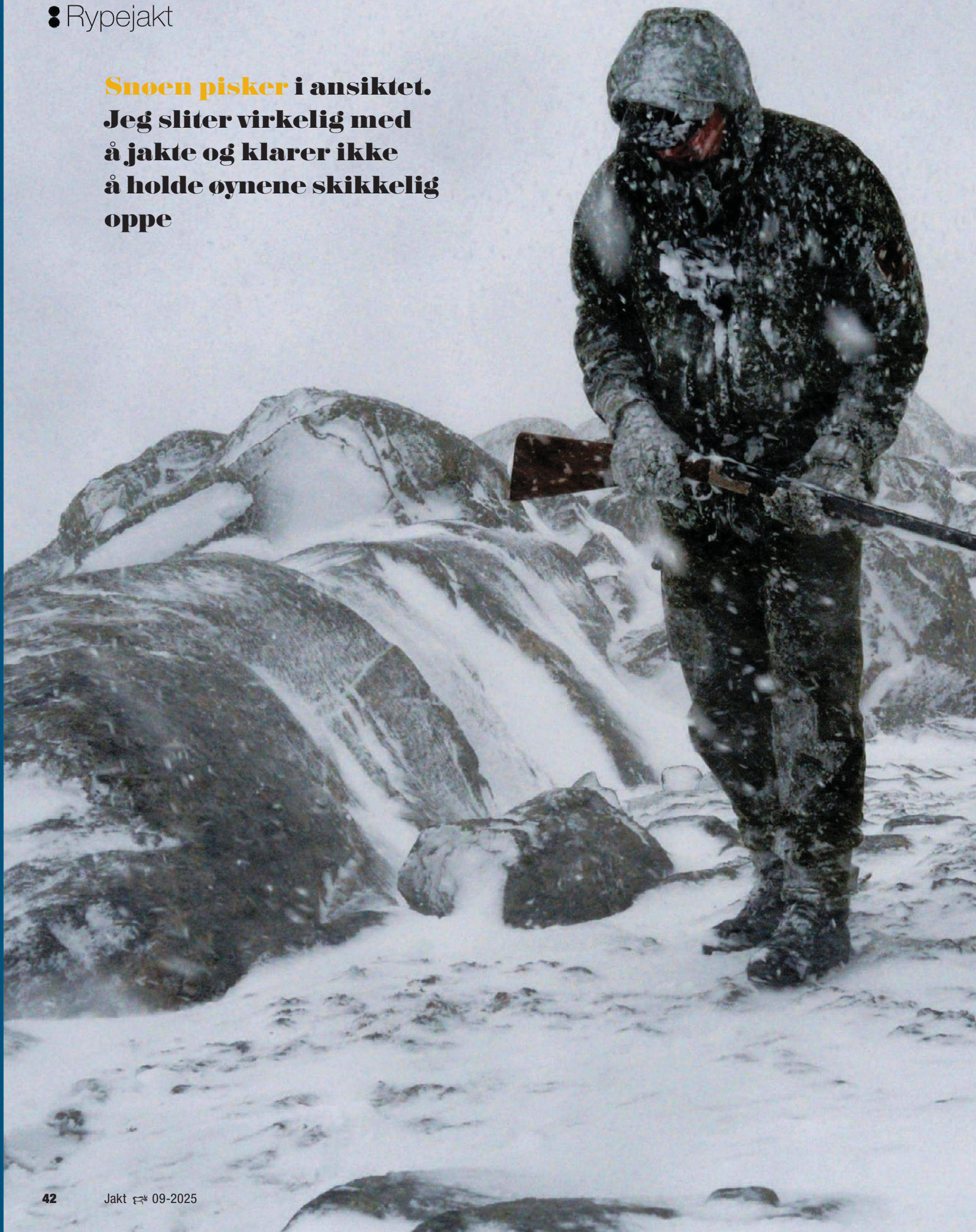
HØYERE TERSKEL NÅ

Det er umulig å snakke om villreinstammen i Nordfjella uten å spørre seg om hva som vil skje hvis det igjen oppdages tilfeller av skrantesyke i området. Det er vanskelig å forestille seg at myndighetene hadde gått for enda en utskyting.

– Det er et stort spørsmål. Jeg tror det har blitt en annen holdning rundt dette. Det skal mye til for å gjøre det samme igjen, særlig etter at det ble avdekket skrantesyke på Hardangervidda høsten 2020. Da er det ikke lenger ett isolert tilfelle, og terskelen for sanering er også høyere med den statusen Hardangervidda har som leveområde for den største villreinbestanden i Norge, sier Wølneberg Bøthun.

Snoen pisker i ansiktet.
Jeg sliter virkelig med
å jakte og klarer ikke
å holde øynene skikkelig
oppe

Oktoberjakt i snø og kuling

Høyfjellsjakt i oktober er et sjansespill.

Man kan ha mye å vinne på å velge første jaktuke i oktober – så lenge været klaffer. Det er få jegere i fjellet på denne tida, og man har terrenget nesten for seg selv. Men man kan også ha skikkelig uflaks!

TEKST OG FOTO: BJØRN RANGBRU

Den 4. oktober går vi tre jegere innover fjellet i praktfullt høstvær. Løvet i bjørkeskogen har forlatt greinene og ligger som en gulrød løper i stien. Det er så tørt at vi kunne ha gått i joggesko.

Langtidsværmeldinga melder imidlertid om litt uryddig vær fra nordvest, så vi aner at situasjonen kan endre seg i dagene som kommer.

KNAPT EI FJÆR Å SE

Sola er lav, og det er ennå tidlig på morgenen da jeg starter på Steinfjellet. Navnet er ikke tilfeldig: Stein på stein gjør oppstigninga småtung. Det pleier ikke å være så mye rype her, så egentlig stusser jeg litt selv også på hvorfor jeg har valgt akkurat denne ruta.

En stund senere, 1540 meter over havet, hviler jeg blikket på fjelltoppene i Trollheimen, Dovrefjell og Reinheimen. Jo, det var riktig rute! Fjellrypejakt er først og fremst fjellopplevelser, og dette er dagen for vidsyn. I morgen blir det værskifte. Da kan tåke og snøvær utelukke toppturene. To ryper gir også litt jaktspenning, selv om de fløy ut på 150 meter.

Jeg går ryggen nordover og bryter etter hvert nedover mot et lite tjønn. Her finnes det museøre og krekling som fjellrypa garantert beiter på. Rypemøkk

og fjær bekrefter også at rypa har tilhold langs tjønna, men i dag har de tydeligvis funnet andre beiter.

Timene går, og jeg har etter hvert tilbakelagt en del kilometer uten å finne noen ryper. Sideliggeren begynner også å tyngje, og den henger stadig lavere. Det er vanskelig å holde motivasjonen på topp hele veien.

Jeg har opplevd det før. Elendig med ryper første dagen, og jeg blir alltid litt usikker på hvor stor årets bestand er. Jeg pleier å kikke etter sportegn som møkk og fjær når jeg går. Særlig fjær har jeg tro på. I dag har det knapt vært ei fjær å se, og frykten for et bunnår gir ekstra grobunn i en labil sjel.

Jaktkompis Bjørn står utenfor da jeg ankommer hytta. Nordveggen, som vi pleier å ytterisolere med fjellryper, er tom. Men Bjørn har gode nyheter.

– Det er masse ryper i fjellet, jeg har sett et par hundre, men de har flokket seg og er umulig å komme innpå. Bjørns ord er som en vitamininnsprøytning, og jeg kjenner at trua på morgendagen kommer.

TO TIMER UNDER FJELLDUKEN

Ny dag og værskifte, med snø i lufta. Rypa liker seg på toppene når snøen kommer, og en knapp kilometer foran meg ligger et platå hvor store steinblok-

GUFFENT: Med vinden rett imot og blindet av snø er det vanskelig å jakte.

Rypa svinger mot venstre, min favorittretning, og jeg rekker akkurat å sende av gårde et skudd før den forsvinner bak en stein.

TURENS FØRSTE: Endelig! Med tilfredshet kan jeg konstatere at fjellrypa ligger i snøen.

ker ligger hulter til bulter, med krekling og museøre imellom. Rett og slett en godplass.

Men vinden begynner å bli enormt kraftig. Den kommer rett imot, og snøen pisker i ansiktet. Jeg sliter virkelig med å jakte og klarer ikke å holde øynene skikkelig oppe.

Selvfølger innser jeg at det er dumt å jakte seg gjennom godplassen og støkke fugl uten å se noe. Løsningen blir å kripe under fjellduken. Det er nok bare ei lang snøbyge, og det gir seg vel snart, tenker jeg. En halv time blir til en hel, som blir til to lange timer under fjellduken. Snøbyggen er standhaftig, og jeg gir opp.

Jeg kryper ut av duken og går med vinden ned fra fjellet. Det ble rett og slett for guffent. Morten er allerede i hytta, og Bjørn kommer like etter meg. Ingen vits å sløse med krefter og jaktiver i sånt vær. I morgen blir det sporsnø. Garantert.

FERSKE SPOR

En halv kilometer fra hytta finner jeg de første sporene. Blodferske! Det kom en del snø i natt, kanskje 30 cm. Høstfjellet ble vinterfjell på ei natt.

Jeg følger sporet mellom noen blokker og over en liten haug. Her har rypa gått litt fram og tilbake. Det faste grepet rundt hagla og kjappe blikk både hit og dit, tyder på at jeg for lengst har passert rød beredskap. En silhuett i venstre øyekrok sender hagla opp til skuldra. En rypekropp med lang hals sitter på en knaus drøye 30 meter unna meg. Det blir for drøyt. Hva nå? Å gå rett mot ei overnervøs rype gir dårlige odds for å komme innpå. Jeg gjør meg så liten og puslete som mulig og trekker meg sakte unna. Det funker. Etter 30–40 meter synker rypehodet til normal posisjon. Rypa roet seg!

Jeg går videre til jeg er ute av syne for rypa. Deretter svinger jeg tilbake mot rypa, hele tida i skjul bak noen knauser. Jeg tar meg god tid og bruker nok 15 minutter før jeg igjen nærmer meg knausen hvor rypa sitter, men denne gangen fra motsatt kant og forhåpentlig i skjul for rypa.

20 meter fra knausen er beredskapen igjen på topp. Antagelig kommer jeg til å komme nær og overraskende på rypa. Ti meter, fem meter og så er jeg der. Merkelig. Ingen rype. Har jeg gått til feil knaus? Har den fløyet? Kanskje den så meg likevel?

Før tanken er fullført, fyker det ut ei rype tre–fire meter fra meg. Den satt bak en stein. Rypa svinger mot venstre, min favorittretning, og jeg rekker akkurat å sende av gårde et skudd før den forsvinner bak en bergvegg. Uviss på resultatet skynder jeg meg rundt bergveggen og kan med tilfredshet se fjellrypa ligge i snøen.

BOMSKUDD

Snøen når meg midt på leggen, og det blir stadig mer krevende å bevege seg i steinur og brattsider. Jeg bruker usedvanlig lang tid på å komme meg opp til de øverste skråningene, hvor fjellrypa pleier å sitte.

UTENFOR SKUDDHOLD:
Drøyt 30 meter unna sitter
rypa – akkurat utenfor
skuddhold.

Så rapes det i skråningen. Her er det rype! Men samtidig er jeg rimelig sikker på at jeg er avslørt, og rapingen betyr at de har meg under oppsikt. Jeg går etter lyden og setter meg på en stein 50–60 meter fra skråningen hvor jeg antar at rypa sitter. Skrenten saumfares med kikerten, men det er klin umulig å se den. Et par rap til bekrefter at rypa sitter der, men jeg ser den ikke.

Jeg fortsetter å gå, og et stykke oppe i skråningen ser jeg plutselig ei rype som setter seg på en stein ca. 25–30 meter unna. Med gamle hagla og bly hadde jeg tatt den! Men hagla ladet med vismut har dessverre gitt meg litt for mange dårlige opplevelser, særlig på sittende fugl. Rypa er urolig og går nok snart på vingene. Jeg tar et par skritt framover, rypa letter, og jeg skyter bom. Det lettet fire ryper. Merkelig at jeg ikke klarte å få øye på dem nedenfra. De fløy sida bortover. Av erfaring vet jeg at de ofte flyr til enden av fjellkammen og setter seg i noen steinurer en kilometer lenger sør. Jeg legger likeså godt kursen den veien.

BAKKESKUDD

En høy og tynn og én lav og tykk rype sitter plutselig foran meg på snøen.

BLODFERSKE SPOR: Snøen gir i alle fall den fordel at vi kan se hvor rypa har gått ...

JAKTA ER OVER:
Det er tungt å baske seg gjennom snø og vind.

Holdet er igjen i det lengste laget, og det er ikke mulig å snike innpå fra en annen kant. Jeg må gamble på at jeg kommer nærmere før de letter. Sakte går jeg mot dem, stopper og venter noen sekunder. Så går jeg rolig noen skritt igjen.

Den høye og tynne er urolig og går noen skritt framover. Jeg stopper og venter litt. Rypa stopper igjen. Jeg prøver litt, får fem seks nye skritt og klarer å overbevise meg selv om at jeg er på skuddhold.

Forsiktig lirker jeg opp hagla, fokuserer på at jeg må velge trangboringa og lar skuddet gå. Den ligger. Den tykke korte rypa flyr selvfølgelig, og jeg tenker ikke på skuddet jeg har igjen i hagla. Var rett og slett bare fornøyd med at den ene ble liggende.

SNØ OG KULING

På ettermiddagen starter snøværet igjen, og utpå kvelden blåser det opp. Værmeldingen «frister» med kuling og snø hele neste dag. Og morgenen etter er vi ikke i tvil. Det går mot vinter, og det er på tide å gå ned fra fjellet. Vi bryter jakta to dager tidligere enn planlagt.

Det er tungt å baske seg gjennom snø og vind. Bjørn antyder at det egentlig er veldig fint i fjellet i oktober.

– Det er få jegere, og man får gå mer alene. Skal vi søke om å få jakte i første uka i oktober til neste år?

Morten og jeg synes ikke det er noen god idé. Jeg framhever at fargene i fjellet er mye flottere i september. Det blir to mot én for førsteperiode. Innerst inne er nok Bjørn også enig ...

FRA FALL TIL FRYSER

Unngå disse tabbene!

Viltkjøtt er det beste norsk natur har å by på! Men noen feil kan ødelegge hele slaktet. Her er en firetrinns guide til godt kjøtt.

TEKST: KNUT BREVIK

FOTO: DAG KJELSAAS

**Det er flere feller å gå i når det gjelder
utvomming, flåing, murning og
grovpartering av hjortevilt**

HÅPLØST PROSJEKT: Det er ikke mulig
for én jeger å bære med seg en hel elg!
Da må man innrette seg på flere bærer
– og sørge for at kjøttet blir ivaretatt i
mellomtiden.

SLAKTERI: Det er alltid en fordel å få skroten raskest mulig i hus.

TRANSPORT: Hvis man kan bruke firhjuling eller annet til å transportere viltet, er det en fordel å gjøre minst mulig av slakteprosessen ute i felt.

For en tid tilbake fikk vi inn følgende hjertesukk til Jakt; «Hei, jeg hadde en fæl opplevelse under elgjakta i fjor. Et par dager etter at en elgokse hadde blitt skutt og hengt opp i låven, begynte den å lukte, og da vi skar ned dyret samme dag, var alt kjøttet ødelagt. Det var en irrgroønn farge på deler av dyret. Tror kanskje det var på grunn av dårlig hygiene og renslighet, men er usikker?»

IKKE SURT – BEDERVET!

Her er det nok ikke snakk om surt kjøtt. Hvis kjøttet hadde blitt det som oppfattes som «surt» og slimete etter fjorten dager, så hadde det med hygiene og renslighet hatt noe for seg. Dette er åpenbart noe som har oppstått første døgnet. Kjøttet er slett ikke surt, i forståelsen lav pH, men det er derimot bedervet, direkte illeluktende, og har ofte en irrgroønn farge. Dette skyldes for sein nedkjøling, og hvor muskeltemperatur kanskje er over 25 grader. Temperaturen midt inne i store kjøttstykker (særlig lår og nakke) er avgjørende for hvordan slaktet ender opp, det er en av grunnene til at det anbefales å splitte eksempelvis nakken på store dyr. For dødsstivheten har inntruffet, kan bedervelsesbakterier av

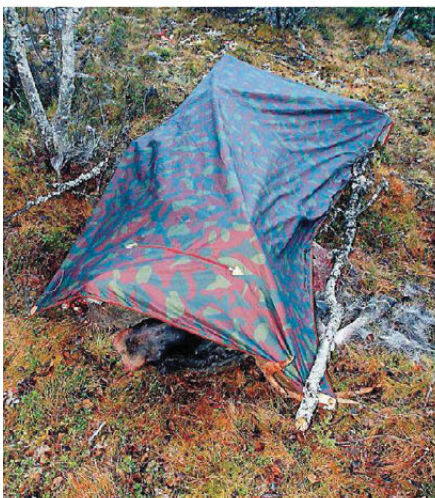
slekten *Pseudomonas* begynne å formere seg i vill hastighet hvis forholdene ligger til rette for det. De danner svovelholdige gasser som binder seg til myoglobinet og gir grønnfarget sulfmyoglobin. Og ødelegger hele slaktet.

FIRE FAKTORER

Innsenderen er nok ikke den eneste som har opplevd å ende med bedervet kjøtt, for det er flere feller å gå i når det gjelder utvomming, flåing, mörning og grovpartering av hjortevilt. Framgangsmåten er stort sett den samme for alt vilt, men det er spesielt fire faktorer å ta hensyn til. Disse hensynene gjelder fjerning av tarmsystemet, tilgrising, senking av temperatur og dødsstivhet.

1 Utvomming. Først og fremst bør tarmsystem og blod fjernes raskt, da det hindrer avkjøling av skroten, og fører til bakterievekst og bakteriespredning. Dersom det er mulig å få dyret hjem helt i løpet av et par timer etter at det er felt, bør man vente med utvomming til man kommer hjem og kan henge opp viltet, forutsatt at det ikke er vomskutt. Og at man med ett unntak ikke skal frakte dyret i flådd tilstand. Unntaket gjelder særlig reinsdyrjakt; her er det greit å flå

LUFTING: Når det skal legges duk over vilt under nedkjøling, bør greiner eller lignende legges mellom elgen og duken, slik at den ligger luftig. Her bør det i tillegg legges en stokk mellom lårene for å få avkjøling.

OVER NATTA: Denne elgoksen er klargjort for å ligge ute over natta, for så å bli hentet med firhjuling neste dag.

dyret ute på vidda, hvor det er mulig å vindtørke skroten slik at det blir en tørr hinne utenpå.

② Vi har en litt dårlig tradisjon med alltid å vomme ut dyret ute i naturen, men her bør vi legge om vanene hvis det er praktisk mulig. Det er viktig å unngå urenheter og bakterier på slakteskroten. Dette gjelder både håndhygiene og redskapene man bruker, men først og fremst er problemet med vomming i felt at du eksponerer slaktet for urenheter.

③ Når dyret er utvommet og flådd, bør temperaturen i kjøttet senkes. Muskeltemperaturen bør bringes ned til mellom 12 og 15 grader for at blodsukkeret skal forbrennes til melkesyre, og pH-en dermed faller til litt under 6,0. Det er en forutsetning for at morningsprosessen skal finne sted, og gir trygghet mot oppblomstring av ondartede bakterier. Får man ikke senket temperaturen, er det fare for umiddelbar forråtning og gassdannelse i kjøttet som innsender i starten på denne saken erfarte. Musklene skal imidlertid ikke avkjøles for mye, for da stopper forbrenningen av blodsukkeret, og du kan få kuldeforkortning. pH-en vil ikke falle slik at det i tillegg er

TEMPERATUR: Tidlig på høsten er det varme og fluer som er største utfordringen, mens en elg som ligger ute i sur vind og minusgrader, gjerne får forringet kjøttkvalitet på grunn av kuldeforkortning.

fare for bakterievekst. Dårlig nedkjøling er et problem med store elger som ikke flås, og hvor man ikke har splittet nakken og skrevet.

④ Man bør vente ett til to døgn før man parterer. Dersom kjøttet er kjølt ned til mellom 12 til 15 grader, vil dødsstivheten være på det sterkeste mellom 24 og 48 timer. Da kan du begynne å partere slaktet. Gjør du det for tidlig i prosessen, vil musklene trekke seg sammen. Dette gjør kjøttet seigere, og morningsprosessen vil ikke kunne rettes opp igjen. Det er særlig et dilemma på reinsdyrjakt når man skal bære fram kjøttet i ryggsekk.

INGEN ABSOLUTT REGEL

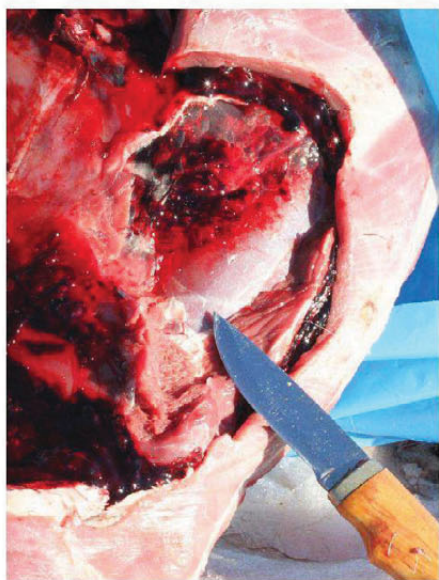
Alle jegere har hørt at kjøttet skal modnes i 40 døgngader, men det avhenger helt av luftfuktighet og temperatur. Er det varmt og fuktig, kan 40 døgngader være ødeleggende for et slakt. Den

velkjente regelen om 40 døgngader er altså ikke absolutt. For tjuen år siden var regelen om 40 døgngader fin å bruke for å motivere jegerne til ikke å blåfryse kjøttet samme dag som de hadde skutt viltet. Det hadde nemlig folk en tendens til å gjøre. Vi bør heller behandle de ulike kjøttstykkene avhengig av hva de skal brukes til. Kverne- og malekjøtt bør tas så fort som mulig, for de delene av slaktet som skal kvernes, blir nemlig dårligere etter 40 døgngader. Med 40 døgngader vil det oppstå noen bakterier, og kjøttet vil få dårligere bindeevne. I dag kan vi med hell skjære ned slaktet når dødsstivheten er på det aller sterkeste og vakuumere det som skal modne, og kverne det som skal kvernes mens kjøttet fortsatt har god bindeevne.

VÆR OG TEMPERATUR AVGJØR

Et reinsdyr som blir skutt i 20 plussgrader i august, gir jegeren helt andre ut-

BLODIG: Skjær bort blodslått kjøtt og blodsøl før slaktet henges til morgen, det øker kvaliteten betraktelig.

VINDTØRKES: Normalt bør du unngå å frakte dyret i flådd tilstand, men reinsjakta er et unntak. På vidda er det mulig å vindtørke skroten, slik at den får ei tørr hinne utenpå.

fordringer enn en elg som blir skutt i sur novembervind og 15 minusgrader. For vilt skutt i varmt vær tidlig på høsten, eksempelvis rein og hjort som skal bæres, er fluer og varme det største problemet. Ha med kjøttørkepapir og fjern alt blod. Du må få luftet kjøttet, gjerne slik at det får en tørkehinne. Den oppstår etter få minutter til fjells med litt vind. Du må også beskytte slaktet mot fluer. Til dette trenger du en viltpose, alternativt et stort stykke løst vevd gardinstoff som du kan pakke inn slaktet eller delene i. Pass på at ikke viltposen eller stoffet ligger helt inntil kjøttet, da blir det flueegg overalt. Sørg også for at nettingen holdes litt ut fra selve slaktet. Til dette kan du bruke pinner. Hvis du skyter en elg langt til fjells i minusgrader, må slaktet holdes varmt så lenge som mulig, og helst til det henger i en låve eller et annet sted med regulert og stabil temperatur. Husk at slakt om mulig alltid skal i hus samme dag det skytes, spesielt sent på høsten. Lar du en elg ligge natta over i sur vind og minusgrader, er den som regel kuldeforkortet neste morgen. Bruk gjerne vindsekker eller fjellduker for å pakke

inn slaktet før du begynner transporten ned til bygda.

VOMSKUDD ELLER SØL

Skulle du være så uheldig å få vominnhold i bukhuken på dyret, er det om å gjøre å få det rengjort så fort som mulig. I første omgang er det best å la mest mulig (nyrer, nyrefett, mellomgulv osv.) sitte igjen. Tørk og skrap ut griseriet etter beste evne. Vask deretter bukhuken med rent vann. Buk- og brysthulen er forholdsvis «vanntett», og tåler rent vann hvis du tørker godt etterpå. Så er det tid for trinn to: Skjær vekk resten av mellomgulv, nyrefett og hinner som har vomrester på seg. Under der skal alt være rent, og da har du et slakt som kan mørnes normalt under jevnlig oppsyn. Etter at dyret er flådd, er det strengt forbudt å skylle eller vaske kjøttet med vann. Eksempelvis på rygg eller lår vil du bare gni bakteriene rundt, og gjøre vondt verre. På utsiden av slaktet bruker du kniven og skjærer bort forurensning eller søl. Du kan også bruke sitron eller eddik, alternativt en sprayflaske med sitron for å renske bort urenheter eller søl – eksem-

pelvis på utsiden av slaktet. Husk også å skjære bort blodslått kjøtt og blodsøl før du henger opp slaktet til morgen. Bakterier trives godt i blod, og ved å bruke noe tid med kniv og papir, kan du øke kvaliteten på slaktet betraktelig. Husk å skjære bogene halvveis løs fra kroppen. Det kan se tilsynelatende fint ut på utsiden, men det er ofte ganske annerledes på innsiden og bakover langs brysthulen. Skjær bort alt du ser av blodsøl og tørk med papir.

FELTKONTROLL AV VILTKJØTT

Feltkontroll av hjorteviltkjøtt skal utføres av feltkontrollør som har gjennomført godkjent kurs. For å kunne delta på kurs og bli godkjent feltkontrollør, kreves at vedkommende er en drevnen jeger og slakter. Hen må ha vært registrert som jeger i minst fem år og ha minst fem års erfaring med hjorteviltjakt. Kandidaten må aktivt ha deltatt i slaktning av minst 20 hjortevilt. Feltkontrolløren er normalt en del av jaktlaget og skal avgi erklæring på jaktlagets kjøtt. Kunnskap om hvordan friskt kjøtt skal se ut og ikke minst, lukte, er viktig for en viltkjøttkontrollør.

UTESLAKTERI: Det er en fordel om mest mulig gjøres i et slakteri, uansett hvor primitivt det er. Galge med talje og tak over er et minimum, det må ikke regne på slakteskrottene.

Knivskjerping med våtstein

At en kniv blir mindre skarp ved bruk er uunngåelig, og da er skjerpestålet et viktig verktøy for å rette eggen og holde kniven skarp. Blir kniven ordentlig sløv og eggen må settes opp på nytt, vil det imidlertid være en brynestein som må til – og helst en lærstropp for den siste finishen.

TEKST OG FOTO: PÅL S. JENSEN

Det er viktig å føre kniven jevnt over brynesteinen og slik at hele eggen blir jevnt skjerpet fra hæl til spiss.

Brynesteiner leveres med ulike overflate og grovhet. Dette angis med antall slipekorn per areal, «grit» på engelsk. Dette starter fra 100 og går til 10000. Jo lavere tall, jo grovere stein.

Det er de ulike fabrikantene som selv angir grovheten i korn, så systemet er ikke alltid helt overførbart mellom ulike steiner og produsenter.

Opp til 500 korn kan anses som grove steiner som er egnet for en sløv egg. De groveste, på rundt 200, er gode om du skal slipe bort hakk og skader.

500–1000 er medium grove steiner som er egnet til å slipe opp en ny skjærende egg. Fra 2000–10000 kan vi snakke om fine steiner som vil polere eggen.

HER SKAL DU STARTE

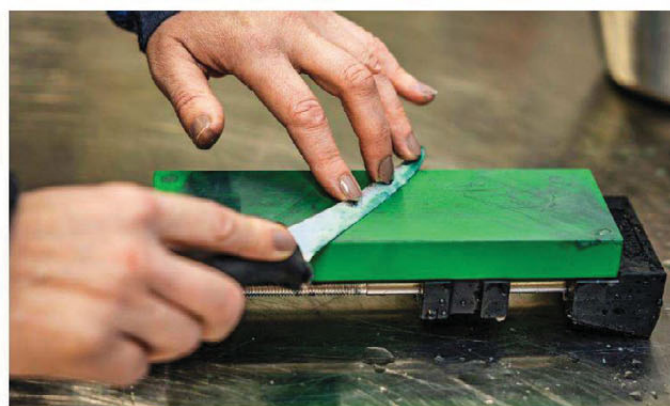
Det er mange leverandører av brynesteiner, og de finnes i ulike kvaliteter og

prisklasser. Japanske Naniwa er en av de absolutt mest anerkjente produsentene av japanske våtsteiner, og de leverer ulike serier. Professional-serien er min favoritt, og disse leveres i 400, 600, 800, 1000, 2000, 3000, 5000 og 10000. Dette er også steiner som ikke må legges i vann før bruk, men bare vannes forsiktig under bruk.

Hvilken grovhet på steinen du begynner med, er avhengig av hvilken grovhet på steinen du begynner med, er avhengig av eggen du skal skjerpe. Dersom eggen ikke har skader, vil 500–1000 korn være passende. Dette er også den viktigste slipesteinen, og skal du begynne med én, så er det denne. En slik medium grov stein vil også være tilstrekkelig til «husbruk». Det vil si de fleste kniver blir skarpe på 1000 korn. Kniver med hardt stål, la oss si fra 58 HRC, og da typisk japanske kokkekniver, kan imidlertid bli enda

FLERE STEINER: Utstyret du trenger er to–tre brynesteiner med ulik grovhet. En grov på 200–600 korn og en medium på rundt 1000 korn er en god start, så kan du vurdere en finere stein på 2000–5000 korn for polering. En steinholder, som du gjerne kan lage selv, er også veldig praktisk.

JEVNT: Det er viktig å føre kniven jevnt over brynesteinen. Hold et jevnt trykk på ca. 1,5 kg med fingrene på bladet, og med konstant vinkel mot brynesteinen. På den måten blir hele eggen jevnt skjerpet.

VEDLIKEHOLD: Knivsliper Asbjørn Lundsvoll demonstrerer bruk av skjerpestål. Finn vinkelen og dra kniven i en buebevegelse mot skaftet på stålet i sakte og kontrollerte bevegelser.

skarpere med 3000 og finere steiner. Disse bør avsluttes med en noe finere stein, for eksempel 3000 korn.

HVORDAN SLIPE PÅ STEINEN

Kniven legges mot steinen med en slipevinkel, det vil si vinkelen mellom knivbladet og steinen, på normalt ca. 15° – 20°. Jo mindre vinkel, jo lettere

vil kniven skjære på grunn av mindre motstand.

Ulempen er imidlertid at en tynn egg – og vi snakker da om noen tusendels millimeter – også vil være mindre robust og lettere skades i møte med hardt materiale som bein eller annet.

En filékniv og sushikniv (yanagiba) kan gjerne ha en vinkel på bare 12°, kjøk-

ken- og sorteringskniver på 15°, mens en allround jakt- og turkniv bør ha en vinkel på 18°–20°.

Utbeiningskniven for nedskjæring, som stadig møter bein, bør heller ikke ha for liten vinkel, og gjerne 20° – 22°.

TILSTREB JEVNE SLIPEBEVEGELSER

Det er viktig å føre kniven jevnt over

FINERE: Etter du har brynet fram en råegg på en grov stein, sliper du den andre siden. Deretter kan du bryne videre på en finere stein. Viktigere enn å henge seg opp i nøyaktig vinkel, er det at slipevinkelen holdes jevn gjennom hele prosessen.

FINISH: Avslutt med en lærstropp, eventuelt et lærbelte, gjerne innsatt med slipepasta, så får du den siste finishen som virkelig vil gjøre kniven skarp – og holder skarpheten lenger.

«RAZOR SHARP»: Bare de tøffeste bruker kniven på denne måten, men det fungerer godt for å demonstrere at den er skarp som et barberblad.

brynesteinen og slik at hele eggen blir jevnt skjerpet fra hæl til spiss. Hold et jevnt trykk på ca. 1,5 kg med fingrene på bladet, og med konstant vinkel når du sliper på brynesteinen.

Sorg også for å ha litt vann på steinen. Noen mener at metallspen bør fjernes fra steinen, mens andre – som steinprodusenten Naniwa – mener dette bare kan være på steinen som en forsterkende «slipepasta». Det er imidlertid viktig at steinen holdes fuktig.

SLIP FØRST OPP EN RÅEGG

Så sliper du opp én side av eggen til den rundes av og får en råegg som henger over på den andre siden. Denne kjenner du med fingertuppene ved å føre fingrene bort fra eggen, og sammenligne begge sidene. Siden med råegg skal «lugge» og føles grovere.

Det er lettere å kjenne råeggen dersom man tørker eggen med en klut først. Eventuelt kan man bruke en bomullspinne for å se om den hefter seg fast i råeggen.

Har du fått slipt opp en råegg, så sliper du den andre siden og fortsetter med lik fordeling på begge sider.

NEDSKJÆRING:
Slipevinkelen avgjør hvor skarp kniven blir, men også hvor mye den tåler. En kniv som støter på bein bør slipes med mindre spiss vinkel, for større styrke.

Viktigere enn å henge seg opp i nøyaktig vinkel, er det at slipevinkelen holdes jevn gjennom hele prosessen.

Det er også viktig å slipe nøy på hver stein før du går videre til en finere stein.

VIKTIG Å AVSLUTTE MED LÆRSTROPPE

Så er det viktig å avslutte sliping med en lærstropp, eventuelt et lærbelte, og

gjør innsatt med slipepasta. Da får du fjernet råeggen helt og får den siste lille finishen som virkelig vil gjøre kniven skarp – og som gjør at du beholder skarpheten lenger.

Naniwa slipesteiner kan kjøpes hos www.tomatosharp.no

Bli gullabonnet på Jakt

og få en rekke fordeler!

1 år
kun
kr 865

Verdi kr 2890

I tillegg til 10 blader rett i din postkasse til en rabattert pris, får du også en svært omfattende forsikring på ditt jaktutstyr, samt rabatter på turutstyr hos fjellsport.no

Forsikringen dekker følgende:

Våpen med siktemidler – inntil kr 30 000

Ulykke (medisinsk invaliditet) – inntil kr 100 000

Tap av jakthund forårsaket av rovdyr – inntil kr 10 000

Forsikringen gjelder i Norden.

Som gullabonnet får du **20 % rabatt** på fjellsport.no.
Unntak gjelder.

Se fullstendige vilkår og bli abonnent her:
www.gullabonnement.no/jakt

Kontakt kundeservice dersom du ønsker å oppgradere ditt eksisterende abonnement til gullabonnement:

abo-jhv@egmont.com eller 22 58 54 80

Alt var bedre før!

At den gamle regla nemnt over gjeld for haglpatroner er i alle fall heilt sikkert. Alt var mykje enklare for haglejegeren før i tida då blyhagl var lovleg skyts.

Lette hagl, tunge hagl, sprø, seige eller harde hagl. Grove eller mindre hagl. Tung haglladning eller lettare haglladning. Rimeleg stålhaglpatron eller kostbar vismutpatron. Dette er spørsmål dagens haglejeger må finne ut av.

Med blyhagl i norsk haglnummer 6 til småvilt som rype, nr. 4 til skogsjakt og nr. 2 til rev og rådyr var alt enkelt. Og aller enklast var det å jakte alt vilt i skogen med blyhagl norsk nr. 3/US 4. Om ein del jegerar meinte og trudde på at å tilpasse haglnummer til kvart vilt var viktig, var faktisk hagl nummer 3/US 4 godt nok til alt. Vel å merke med blyhagl, så enkelt er det ikkje med dagens lovlege hagl. For ingen av dei er på langt nær som gode som blyhagl i alt til alt!

HAGLMETALL

Den største forskjellen på haglpatroner for og no er metallet hagl er laga av. Blyhagl var tunge og mjuke. Og utan å lage problem i hagle med tynne løp, hard trangboring og bratte overgangskoner

MASSETETTHEIT	
Bly	11,1 g/cm ³
Stålhagl	7,8 g/cm ³
Koparhagl	8,96 g/cm ³
Vismut	9,8 g/cm ³
Tungsten-Matrix hagl	11–12 g/cm ³
Tungsten (wolfram)	19,6 g/cm ³

heldt dei hastigheita så godt som runde blykuler kan, og sette stort sett jamne haglsvermar med passa diameter i forhold til trangboring. Slik er det ikkje med dagens hagl og haglpatroner.

Med blyhagl som var og er standard for hagl må blyhagl vere utgangspunkt for haglmetallas massetettheit eller eigenvekt. Eller med andre ord evna til å oppretthalde hastigheit og effekt.

VISMUT

Om haglmetall, hagler og skyting er det slik at vismut (bismuth på engelsk) hagl er nokså like blyhagl i det meste. Vismutpatroner kan skytast i alle hagler med alle trangboringar, og når vektfor skjellen bare er litt over 10 prosent er det nok å gå opp ein haglstørrelse frå bly til

vismut for å få omtrent lik skoteffekt på same avstand.

For det meste og i dei fleste hagler set vismutpatroner haglsverm med omtrent same diameter og hagldekning som blyhagl. Det er slett ikkje alltid så med andre hagl. Ulempa med vismutpatroner er høg pris og at vismuthagl er sprøare enn blyhagl. Men ikkje like sprø i dag som då dei første vismutpatroner kom.

STÅLHAGL

Stålhaglpatroner kostar minst og hagla er lettast av alle hagl brukande til jakt. Når stålhagl eller meir korrekt blaute jernhagl er minst 30 prosent lettare enn bly, vil hagl av same størrelse miste 30 prosent meir hastigheit, inntrenging og effekt. Derfor må ein opp i størrelse med

MYKJE ENKLARE FØR: For då kunne alt vilt i skogen jaktast med blyhagl US nr. 4!

30 G BISMUTH NR. 5: Godt nok til tidleg haustjakt på skogsfugl.

stålhagl i forhold til bly for å få lik vekt på kvart hagl. Noko som likevel ikkje kompenserer heilt for mindre eigenvekt, i og med at runde hagl med lik diameter, men mindre vekt mister meir hastigheit for kvar meter enn mindre hagl med same vekt.

Når jern/stålhagl er harde som jern skal dei bare skytast i hagler godkjent for stålhagl. Rett nok kan det gjerast enkelte unntak som patroner ladd med liten haglvekt av hagl mindre enn 3 mm i gode hagler med open trangboring, men det tryggaste er alltid å bare skyte stålhagl i hagler godkjent for slikt.

Ein skal heller ikkje skyte magnum-ladde stålhaglpatroner med hagl større enn 3 mm i trongare boring enn halv i stålhaglgodkjente hagler om ikkje choken er merka «steel».

Når stålhagl mistar meir hastigheit enn bly er det fornuftig å velje patroner

med utgangshastigheit over 400 m/s, og når lettare haglladning som regel har høgare utgangshastigheit enn tyngre ladning er forholdsvis lett haglladning best til jakt. Som 30–32 g i kaliber 12.

Med tanke på hagldekning er det fleire stålhagl enn blyhagl i 32 g hagl, i tillegg skyt som regel stålhagl tettare sverm med mindre diameter enn blyhagl. Og

om stålhagl kan vere effektive nok på moderat skothald, er 30 meter langt nok med lette stålhagl.

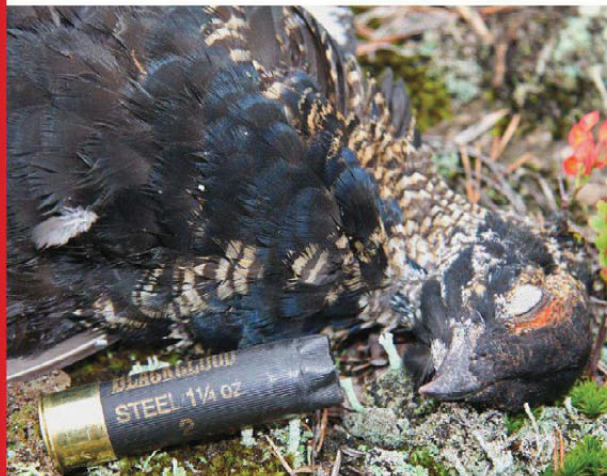
KOPARHAGL

Når kopar er vel 20 % lettare enn bly, gjeld regelen om haglstørrelse at ein bør bruke eitt eller to nummer større enn blyhagl her òg. Om koparhagl ikkje er

KOPAR MOT BLY: Til venstre koparhagl nr. 4 og til høgre blyhagl nr. 4 etter eit passa hardt hamarslag.

TUNGSTEN NR. 4: Tunge, harde hagl er nok til alt vilt, men for mykje til alt anna enn dei sterke kaste av hagler.

STÅLHAGL NR. 2: Om ein skal bruke stålhagl på jakt etter skogsfugl er nr. 2 passa i open trangboring.

like harde som stålhagl, er dei likevel hardare enn bly og vismut. Og når mange patroner ladd med koparhagl har høgare trykk enn det eldre hagler vart testa for bør ein tenke over om patrona passar hagla.

At mindre haglvekt med hagl frå 3 mm og nedover i diameter ikkje er like hard belastning for eldre, tynnløpa hagler som tung ladning med grove hagl er nå så, men ein skal uansett ikkje skyte moderne høgtrykkspatroner i eldre, fine dobbellop.

TUNGSTEN MATRIX

Desse hagla er ei blanding av tungsten (det same som wolfram), plast eller anna med eigenvekt og effekt omtrent som bly. I marknadsføringa er det ikkje uvanleg å lese at dei kan brukast som blyhaglpatroner, men på same måte som for stål og koparhagl bør ein tenke over om den slags passar hagla.

At ein kan jakte med tungsten matrix hagl i same størrelse som blyhagl er

TUNGSTEN MATRIX:
Kaliber 20–70 ladd med 24 g TM nr. 6 feller fugl like godt som andre patroner når ein treffer.

sikkert nok, så og at dei gjev like god skoteffekt. Og at dei etter min nokså begrensa erfaring skyt tettare enn blyhagl med lik trangboring.

TUNGSTEN

Dette er hagl i ein heilt annan klasse enn alle andre hagl. Dei er harde. Svært harde, som òg var viktigaste grunn til at eldre såkalla panserbrytande riflepatroner hadde kjerne av tungsten. Derfor skal tungstenhagl absolutt ikkje skytast i anna enn hagler godkjent for stålhagl. Og snau nok det, for gode hagler er

sprengt med tungstenpatroner, og fleire vil nok bli sprengt.

At tungstenhagl med nær dobbelt så høg eigenvekt som bly gjev tilstrekkeleg skoteffekt på lengre skothald er sikkert. Like sikkert som at i patroner med same haglvekt og haglnummer er det bare litt over halvparten så mange hagl som i blyhaglpatrona. Dermed er effektiv skotavstand meir begrensa av hagldekning enn gjennomslagskraft.

Tyngre haglladning er nødvendigvis heller ikkje alltid lurt, når tyngre ladning betyr mindre utgangshastigheit. Sjølv

Gode hagler er sprengt med tungstenpatroner, og fleire vil nok bli sprengt.

om tunge hagl held hastigheita betre enn lette hagl med same diameter. Og tung ladning med grove, harde tungstenhagl passar bare i dei aller sterkaste av hagler med open trangboring. Som halvauto og pumpehagler. Tungsten US nr. 6 er grovt nok til det meste, og US nr. 4 er nok til alt vilt som kan jaktast med hagle!

ANDRE HAGL

I seinare tider har det kome nye patroner med blandingshagl laga av ingrediensar som plast, tinn, stål, aluminium, vismut og diverse anna. Vekt og gjennomslagskraft vil variere etter innhald i hagla, men patroner som Bioammo er konkurransedyktige i pris og effekt. Som for eksempel rypepatrona Bioammo Blue 12–70 med 28 g nr. 6 av aluminium, sink, tinn og vismut, den har Magne Landrø prisa til kr 15,95!

Og patrona kan attpåtil skytast i alle hagler som toler bly. Rett nok med advarsel om å ikkje bruke den i hagler laga før 1965 med meir trangboring enn halv. Ein grei regel som like godt gjeld for alle moderne patroner med haglkopp av plast i alle hagler til all jakt!

HAGLNUMMER		
DIAMETER	US	NORSK
2,25 mm	8	7
2,5 mm	7	6
2,75 mm	6	5
3 mm	5	4
3,25 mm	4	3
3,5 mm	3	2
3,75 mm	2	1
4 mm	1	BB

Når patroner ladd med 2,75 mm hagl US nr. 6 og 3,25 mm hagl nr. 4 som er rundt rekna både 20 og 30 prosent lettare enn blyhagl i same størrelse betyr det at lette nr. 6 passar best til jakt på mindre fuglevilt som rype og due, nr. 4 til middels vilt som orrfugl og ender.

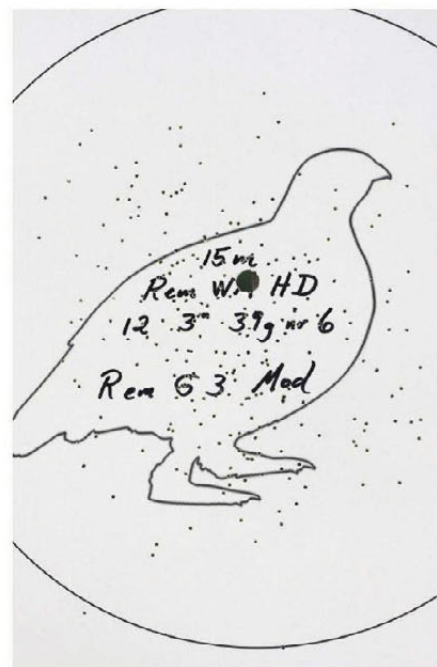
For val av patron må ein først finne ut kva vilt patrona passar til i forhold til haglstørrelse, haglmessing og utgangshastigheit.

Den generelle regel er at patroner ladd med hagl av lettare metall enn bly bør ha høgare utgangshastigheit enn blyhaglpatroner for å få omtrent lik inntrenging og effekt. Eit reknestykke som ikkje vert enklare av at lette hagl med same diameter mistar meir fart for kvar meter med luftmotstand enn tyngre hagl.

Går ein ut frå 375 m/s som normal utgangshastigheit for blyhagl, bør vel 20 prosent lettare hagl ha minst 20 prosent høgare utgangshastigheit for nokolunde same effekt. Om ein trur på slike reknestykke er det rundt 450 m/s for stålhagl og over 400 m/s for koparhagl.

For vismuthagl kan ein godt gå opp eit haglnummer i forhold til blyhagl, med tungstenhagl er to haglnummer ned i størrelse heilt greitt.

BISMUTH BB KALIBER 20: Meir enn nok hagltreff i vitalt område på rådyrfigur med Bismuth BB kaliber 20 med kvart trangboring på 20 meter.

TILPASS TRANGBORING ETTER HAGL OG SKYTEAVSTAND: Altfor mange hagltreff i fuglen på 15 m med Remington Wingmaster nr. 6 i modified choke!

PASSANDE HAGLSTØRRELSE			
VILT	STÅL	VISMUT	TUNGSTEN
Rype, due	6–4	6	7½
Orrfugl, stokkand	4–2	4	7–6
Hare	3–2	3	6
Storfugl, gås	2–BB	2	6–4
Rådyr, rev	BB	BB	4

HASTIGHEIT OG AVSTAND

At runde hagl mistar meir hastigheit for kvar meter enn lange, slanke riflekuler er sikkert. Og at mindre hagl mistar meir hastigheit enn grovve og tyngre hagl. Og at hagl med mindre eigenvekt mistar meir hastigheit enn bly.

Her eit eksempel på kva resthastigheita er på 25 m for blyhagl i forskjellig størrelse. Alle med 380 m/s utgangshastigheit.

RESTHASTIGHEIT

HAGLNUMMER	HASTIGHEIT 25 M
US 1	280 m/s
US 3	260 m/s
US 5	250 m/s
US 7	235 m/s

HAGL

Talet på hagl i 12–70 patron, her eksempel frå Nitedals patroner

Nitedals Due Stål, 32 g, US 5	ca. 275 hagl	Nitedals Spes. Bismuth, 34 g, US 5	ca. 224 hagl
Nitedals Stål, 32 g, US 4	ca. 218 hagl	Nitedals Spes. Bismuth, 34 g, US 4	ca. 187 hagl
Nitedals Stål, 32 g, US 3	ca. 173 hagl	Nitedals Ekspr. Bismuth, 36 g, US 3	ca. 144 hagl
Nitedals Stål, 32 g, US 2	ca. 141 hagl	Nitedals Ekspr. Bismuth, 36 g, US 2	ca. 119 hagl
Nitedals Rype Bismuth, 32 g, US 6	ca. 288 hagl	Nitedals Tungsten, 32 g, US 6	ca. 157 hagl
Nitedals Spes. Bismuth, 34 g, US 6	ca. 306 hagl		
Til samanlikning var talet på hagl i patroner ladd med 35 g blyhagl 275 hagl i US nr. 6 og 173 hagl i US nr. 4.			

Som tala viser er òg talet på vismuthagl nærast blyhagl, i det heile er vismutpatroner så nær tradisjonelle blyhaglpatroner som ein kan få det i blyfrie patroner. Jo då, ein kan godt gå opp ein haglstørrelse med vismut i forhold til blyhaglpatroner ein jakta med før. Og jo, vismuthagl er sprøare en bly. Men dei er likevel gode nok til all haglejakt, og slett ikkje like rikosjettfarleg som harde stål og tungstenhagl.

At ein kan skyte vismutpatroner i alle hagler som toler blyhaglpatroner er ein klar fordel, så òg at vismutpatroner med filtforladning set hagsverm omtrent likt med blyhaglpatroner med filtforladning.

Det same gjeld tilsvarande for patroner med hagl i plastkopp. Pris er ein heilt annan sak, vismutpatroner kostar

VINTERJAKT: Bismuth nr. 5 i 16–70 er god nok til vinterjakt på rype.

mykje meir enn blyhaglpatroner nokon gong har kosta. Og mange gonger meir enn stålhagl. Likevel er fordelane med vismutpatroner gode nok for meg til å vege opp for prisen. Og for å vere ærleg er det vel få jegerar som skyt så mange skot på jakt at patronprisen betyr meir enn alt anna jakta kostar? Og for dei få jegerane som har dette problemet er det bare å prise seg lykkelege over topp jakterreng!

For min del er det slik at om eg har jakta ein del med andre blyfrie haglpatroner vert det nok mest vismutpatroner i haust òg. Sjølv om både koparhagl og Bioammo skal prøvast i praksis.

GJENNOMSLAGSKRAFT: Ingen ting å klage over gjennomslagskraft i rådyrlunger etter godt treff med Bismuth BB på 18 meters skothald.

TEST: RIFLEPATRON

Blaser 8,5x55 CDXtreme 180 grs

TEKST OG FOTO: JØRUND LIEN

Ny og grov

Om Blaser 8,5x55 slett ikkje er vanleg storviltpatron her i landet, er nye kuler alltid interessant. Og når Blaser er så populært som Blaser er, må patroner med ny kule testast!

Blaser 8,5x55 CDXtreme er ladd av Norma med 180 grs/11,7 g Triple-Hydro-Jet kule og 55,8 grs krut som skal gje 920 m/s i 60 cm løp. Kult namn er bare fjas, for 180 grs Triple-Hydro-Jet er ikkje enten meir eller mindre enn ei homogen koparkule med plasttupp i holspissen.

Blank og fin, reklamen seier at fornikling og drivband skal gje minimalt belegg i løp og maksimal hastighet. Om den så er betre enn andre 180 grs koparkuler tillèt eg meg å tvile på, men den er sikkert ikkje dårlegare heller. Det får skytinga gje svar på.

PRESISJON

Svaret på kor presis Blaser 8,5x55 CDXtreme 180 grs er i R 8 kom i første treskot. Testskytinga starta med eitt prøveskot for justering av sikter, dei neste tre sat tett og fint med 11 mm samling på 100 m!

Neste treskot var 15 mm, og to femskot målte begge 27 mm. Ikkje heilt i klasse med første treskot, men heilt klart god presisjon med grovkalibra storvilttrifle og ditto patron.

REKYL

Med Hausken JD 224 på halvtung R 8 var ikkje rekyl en ille, til ein viss grad nokså lik 30-06 og 8x57 IS med 180-200 grs kuler, men likevel kjappare og rappare. Ikkje

underleg det når vekt på kule og krut er lik, men Blaser 8,5x55 CDXtreme har med sine 860 m/s hogare utgangshastighet med 180 grs kuler enn 30-06 i 52 cm løp.

HASTIGHET

Oppgjeven utgangshastighet for Blaser 8,5x55 CDXtreme 180 grs er 920 m/s i 60 cm løp, testriflas 52 cm gav 860 m/s. At 8 cm mindre løpslengde gjev 60 m/s mindre utgangshastighet er uventa stor forskjell, men fakta er likevel det at 8,5x55 CDXtreme 180 grs har hogare utgangshastighet enn 165 grs homogene koparkuler i 30-06, 150 grs i 308 Winchester og 120 grs i 6,5x55 med lik løpslengde!

EKSPANSJON

I det eine skotet mot vassfylte 5 liters Aspen plastkanner på 50 meter hadde kula gjennomslagskraft til å gå gjennom fire canner og bulke kanne fem. Med 100% restvekt, perfekt ekspansjon, 18 mm diameter og 18 mm lengde etter ekspansjon er CDX 180 grs topp storviltkule.

Rett nok hadde eg venta at den slo seg inn i kanne fem, men rask ekspansjon med stor frontdiameter bremsar framdrifta meir enn mindre diameter. Og lagar større sårkanal!

Om 8,5x55 slett ikkje er vanleg jaktpatron her i landet, er Blaser 8,5x55 CDXtreme 180 grs ei uvanleg god storviltpatron

100 m
Første treskot
Blaser 8,5x55 CDX
180 grs

BLASER 8,5x55: Heil kule, dela kule og 180 grs CDX ekspandert i vassfylte plastkanner.

med topp presisjon, god ekspansjon og snill rekyl i forhold til kaliber og utgangshastighet. Ein skal leite lenge for å finne betre patroner til jakt på hjort og elg.

Ulempa er at 8,5x55 ikkje er hylleware i alle våpenforretningar og at prisen er dryg med kroner 1999 for pakka med 20 patroner. Men som kjent: Smakar det, så kostar det. Og det kostar å vere kar.

FAKTA

PATRON: Blaser 8,5x55 CDXtreme 180 grs
IMPORTØR: Blaser Group Norge
PRIS: kr 1999 for 20 patroner

10

+ Presisjon, ekspansjon
- Pris
= Patron for jakt på elg og hjort

TESTSKYTING

Testskyting frå skytebank, skyteavstand 100 m. Testrifle Blaser R 8 med 52 cm løp, Blaser B2 3-18x50 og Hausken JD 224. Hastighet, 3 og 5 skot er gjennomsnitt av to seriar.

PATRON	HASTIGHET	3 SKOT	5 SKOT
Blaser 8,5x55 CDXtreme 180 grs	860 m/s	13 mm	27 mm

Ekspansjonstest i vassfylte 5 liters Aspen plastkanner, skyteavstand 50 m.

PATRON	RESTVEKT	DIAMETER	LENGDE	INNTRENGING
Blaser 8,5x55 CDXtreme 180 grs	100%	18x18 mm	18 mm	4 canner

TEST : AMMUNISJON

7x65 R Geco Zero 127 grs

TEKST OG FOTO: JØRUND LIEN

Ballistische Daten I Lauflänge 600 mm

Entfernung	(m)	0	50	100	150	200	250	300
Geschwindigkeit	(m/s)	890	833	778	726	676	627	581
Energie	(J)	3248	2845	2482	2161	1874	1612	1384
⊕ 100 m	(cm)		-0,7	⊕	-3,3	-11,3	-24,7	-44,4
GEE ⊕ 177 m	(cm)		1,3	4,0	2,7	-3,3	-14,7	-32,3

FLATTSKYTANDE:
Med 177 m som mest gunstige innskytingsavstand er ikkje treffpunkt med 7x65 R Geco Zero 127 grs meir enn 4 cm frå siktepunkt ut til 200 m!

Randpatron med blyfri jaktkule i magnumhastighet!

Geco Zero 127 grs er eit nytt og godt alternativ for jegeren som vil jakte blyfritt med fabrikkkladde 7x65 R patroner i brytevåpen som drilling, riflehagle og kipplauf. Svært godt for den som vil ha flat kulebane og god skoteffekt.

Nå er vel dette lite å tenke på når drilling, riflehagle og kipplauf sjeldan er favorittvåpen til jakt etter hjort og elg. For jakt på rådyr og rein er rask fragmentering og liten diameter på bakpart ingenting å bekymre seg om. I alle fall ikkje før ein ser resultatet av skoteffekten når felt vilt er slakta.

At tinnkjernebula Geco Zero gjev skoteffekt i eigen klasse og på alle måtar er sikkert. Særleg ved jakt etter mindre hjortevilt som rådyr og rein, det er slett ikkje like sikkert at den er godt egna til jakt på stor hjort og elg.

FRAGMENTERANDE

Høg anslagshastighet kan føre til full fragmentering av fremre halvpart rett etter innslag i bog, gjennomskot med kaliberstor bakpart gjev liten sårkanal i vitale organ.

GECO ZERO: Tradisjonell oppbygging med mantel og kjerne. Utradisjonell tinnkjerne!

TESTSKYTING

Test av patroner i kombivåpen med fastlodda rifleløy er tidkrevjande. For å finne ut kor god presisjon patron og våpen kan levere, må rifleløyen få tid til avkjøling mellom kvart skot.

Med fast grep om forskjefte på drillingen og venstre hand kvilande på fremre benkstøtte utan bruk av bakre støtte er prosedyren å skyte eitt skot, spasere i passa tempo fram til skiva på 100 meter, tilbake til benken for nytt skot, ny spaseretur og tredje skot. Som med 7x65 R Geco Zero 127 grs enda med ei fin samling på 28 mm.

Når 3 cm gjennom åra har vore mål på god samling frå gode patroner i Krieghoffen er dette godt nok for meg. Å skyte tre skot med samling rundt 3 cm på 100 m er ikkje like enkelt med drill-

ling, 4x forstørring og spaseretur mellom kvart skot, som det er med presis rifle, kikkertsikte med høy forstørring og god benkstøtte både framme og bak på kolben.

TREFFPUNKT

At kombivåpen med tynn, fastlodda riflepipe kan ha varierende treffpunkt med forskjellige patroner, kulevekter og utgangshastighet er vel kjent. Her var treffpunktet med Geco Zero 127 grs i Krieghoffen 11 cm over Norma Oryx 156 grs ladd med 54 grs MRP på 100 meter skyteavstand.

Grunnen til høydeforskjell er nok lettere kule og høyere hastighet. Som heilt klart krev ny innskyting for jakt.

PRIS

Om 55,45 kroner for ei 7x65 R Geco Zero 127 grs ikkje er spesielt billig, er RWS EVO Green 127 grs med omtrent same kule og utgangshastighet til 90,45 kroner atskillig meir kostbar!

Kvifor velje Geco Zero som jaktpatron? Det må vere for å jakte med blyfri kule, eller for å oppnå høy hastighet med flat kulebane. Andre gode grunnar er vanskeleg å finne, og eg vil uansett heller jakte med god, lodda blyspiss så lenge det er lov.

Om eg må jakte med blyfrie kuler i kombivåpen med fastlodda, tynne rifleløp vil eg heller ha kuler med mantel og tinnkjerne enn harde, homogene koparkuler. Og når patroner med blyfri kule skal samanliknast med andre blyfrie må Geco Zero 127 grs 7x65 R av den grunn få sine 10 poeng. Både på grunn av presisjon og utgangshastighet, og at denne mantel/tinnkjernekula kan skytast utan tanke på langtidseffektar av harde, homogene koparkuler i tynne fastlodda rifleløp.

Så kan det godt diskutertast om kombinasjonen av lett, fragmenterende kule og høy hastighet er fordel eller ulempe, men med Geco Zero har i alle fall jegeren med fine brytevåpen eit blyfritt alternativ!

TESTSKYTING

Testskyting på 100 m, alle skot frå kaldt løp. Testvåpen Krieghoff Trumf med 63,5 cm løp og S&B 1,1-4.

PATRON	HASTIGHEIT	3 SKOT
7x65 R Geco Zero 127 grs	933 m/s	28 mm

FAKTA

IMPORTØR: Norma AS,
www.norma.as, tlf.: 22 07 13 00
PRIS: kr 55,45

- + Hastighet og presisjon
- Treffpunktforskjell frå Norma Oryx 156 og 150 grs FMJ
- = 7x65 R patron for skoteffekt på mindre hjortevilt

Stor test av verdens mest populære patron!

Til denne testen kom 20 forskjellige 22 LR, alt frå topp matchpatroner til rimelege treningspatroner. Og fire jaktpatroner i tillegg.

Her i landet er 22 LR mest bruka som treningspatron, deretter som konkurransepatron. Ikkje som i USA der 22 LR er favoritt til plinking, eller moroskyting på norsk.

Utan å ha eksakte tal står truleg DFS skyting for størst forbruk av 22 LR patroner. Til trening og konkurranse på 100 meter, innandørs 15 m skyting i vinterhalvåret, og 22 LR er stadig meir populær treningspatron for vaksne skyt-terar.

For trening med 22 LR er minst like effektivt som med 6,5x55, og på grunn av prisforskjellen kan det skytast frå tre til ti gonger så mange skot med 22 LR.

Landets mange pistolklubbar er og storforbrukarar av 22 LR, der kravet til feilfri funksjon er større enn presisjons-

STOR TEST: I 22 LR patroner er utvalet stort! Frå rimelege til temmeleg kostbare. I denne testen er bare ein brøkdelen med, men mange av dei som er med her er anerkjente presisjonspatroner!

kravet i DFS og matchskyting på 50 m. Men alle vil vel alltid konkurrere med den beste patrona!

FRÅ TRE IMPORTØRAR

I denne testen er 22 LR patroner frå våre tre største importørar med, frå rimelege SK patroner til Lapua matchpatroner frå Landrø AS, det meste av Eley frå Tenex til Club og tre rimelege amerikanske frå Schou AS. Norma AS sendte Norma Match og Biathlon-22, eit greitt utval av RWS patroner, men ikkje toppatroner som RWS R 50, Special Match eller nye Norma Extreme LR 22. Og bare ei pakke RWS R 100. Derfor var det bare R 100 patroner nok til test i Sauer 202 og Sauer 200 STR, ikkje Kimber M82.

Når det ikkje kom R 50 måtte eg finne fram to pakker av mine gamle, for ingen test av 22 LR er komplett utan RWS R 50!

DEI MEST POPULÆRE

På spørsmål om den mest populære 22 LR patrona svara importørane dette:

JAKTPATRONER: Dette er dei fire av 22 LR jaktpatroner som er med i testen.

Magne Landrø AS: Når det gjelder .22 er det DFS skytterlaga og skiskytterklubbene som handler mest. Mest solgte patron er SK Standard Plus, den billigste SK patrona blir brukt til trening. Lapua Center-X blir brukt som konkurranse-

TEST : PATRONER

22 LR

Skyting med 22 LR i god og presis rifle er den billigaste og mest effektive måte å oppnå god skyteferdighet ståande med lang arm!

ammunisjon av DFS-skytterne. Salget av .22 er mye høyere enn 6,5x55, det pga. pris, at mange lader 6,5 sjølv, og at DFS-skytterne trener hele året med .22.

Norma AS: DFS utgjør det største markedet for .22LR for oss. Det er også et betydelig marked for pistolskyting, i tillegg til mindre markeder innenfor match og biathlon.

De forskjellige stiller ulike krav til .22LR ammunisjonen, for eksempel må en biathlonpatron prestere godt under kalde forhold, en matchpatron må prestere godt på 50 m osv. Skytteren kan altså prøve ulike produkter for å finne patronen som møter den enkeltes krav til pris, bruksområde og kvalitet. Pris og kvalitet henger ofte sammen på .22LR – men ikke alltid. Ulike loter innenfor samme type patron kan ha ganske store variasjoner når det kommer til presisjon.

Dette er også grunnen til at vi sorterer mye av vår .22LR ammunisjon fra mellomklassen og oppover på lot, slik at skytteren skal ha mulighet til å finne den loten som går best i sitt våpen. Vår bestselgende patron er Norma Match, kartongpris (5000 stk.) er 1,59 pr. stk. inkl. mva. Dette er også vår mestselgende «volumpatron» innenfor DFS, selv om mange foretrekker å bruke RWS Special Match til konkurranse.

Schou AS: Vi selger absolutt mest til våre forhandlere, men har også direkte salg av Eley til skytterlag som tar en stor del av beholdningen. Pistolklubber står også for store uttak igjennom våre forhandlere. CCI standard er jo den det selges mest av i volum, men S&B Club tar stadig nye andeler av dette volumsalget gjennom våre forhandlere. Vi har også et stabilt bra salg av match-ammunisjon

Eley Sport, Club, Team, Match og Tenex, der Team er bestselgeren.

BAKGRUNN

Bakgrunnen for denne testen var ein kamerat som kjøpte 22 LR sett til Sauer 202 og spurde om kva som var mest presis patron til best pris. Mitt svar var at Eley Tenex, Lapua Midas og RWS R 50 er blant dei mest presise, men slett ikkje billige. Og at for å finne rimeleg patron med god nok presisjon er skytetest einaste måten.

Han var einig og sa at eg godt kunne få ansvar for testskyting. Og når 22 LR er treningspatron for mange norske skytterar, og burde vere like viktig trenings-

KIMBER M82: Dei ti mest presise 22 LR patroner i Kimber M82 på 50 meter.

FEMSKOTSSAMLINGAR: Ein liten bit av alle femskot i 22 LR testen. Her frå 50 m med alle tre rifler.

SMELL OG REKYL:
Trening med 22 LR i Sauer 202 og Hausken JD 184 skjer med minimal smell og rekyl.

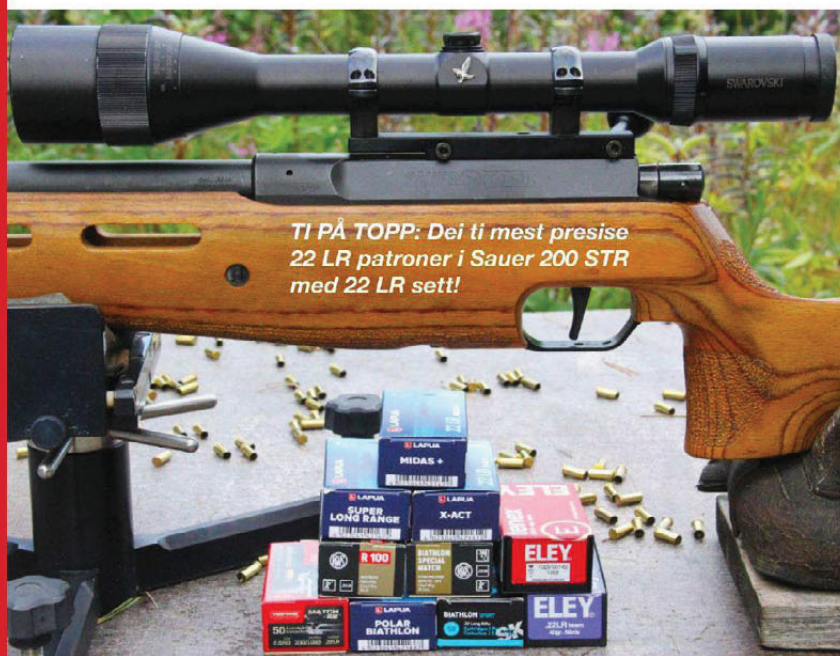
Hastighet og ekstrem spredning i hastighet er gjennomsnitt av fire femskot, samling på 50 og 100 m er gjennomsnitt av to femskot på kvar avstand. Alle patroner i tabellane er rangert i rekkefølge etter presisjon på 50 meter

Kimber M82 med 56 cm løp og VX-Freedom 3-9x33

PATRON	HASTIGHEIT	ES	50 M	100 M
Eley Tenex FP	340 m/s	4,5 m/s	10 mm	29 mm
Lapua X-ACT	333	9	12	34
RWS Biathlon Special Match	359	5	12	35
Lapua Midas+	333	4	12,5	31
Eley Match FP	343	9	13	28
Lapua Super Long Range	338	8	13	18
RWS R50	339	3	13	28
Eley Team FP	333	4	14	32
Norma Match-22	341	6	14	32,5
SK Rifle Match	331	8	14,5	23
RWS Rifle Match	345	6,5	15	31
SK Biathlon Sport	334	5	15	20
Lapua Polar Biathlon	339	5	16,5	44
Norma Biathlon Match-22	358	7	18,5	30
CCI Standard Velocity Target	333	7	19	48
Remington Thunderbolt	388	33	19	58
Eley Club	336	6	23	54
Eley Sport	339	4	25	53
Federal Champion	386	12	28	54
JAKTPATRON	HASTIGHEIT	ES	50 M	100 M
RWS HV HP 40 grs	411 m/s	13m/s	14 mm	34 mm
S&B Subsonic HP 40 grs	326	5	16	30
S&B HV HP 40 grs	407	5	17	36
CCI Velocitor CP HP 40 grs	444	25	31	61

TEST : PATRONER

22 LR

Hastighet og ekstrem spredning i hastighet er gjennomsnitt av fire femskot, samling på 50 og 100 m er gjennomsnitt av to femskot på kvar avstand. Alle patroner i tabellane er rangert i rekkefølge etter presisjon på 100 meter.

Sauer 200 STR med 67 cm 22 LR løp og Swarovski 6-24x50

PATRON	HASTIGHEIT	ES	50 M	100 M
Lapua Midas+	311 m/s	7 m/s	6,5 mm	16 mm
Lapua Super Long Range	322	5	8	16
Lapua X-ACT	313	6	8	16
RWS R 100	339	3	11	17
RWS Biathlon Special Match	341	5	10	17,5
Eley Tenex FN	329	6	9	18
Norma Match-22	329	4	10	19
Lapua Polar Biathlon	321	6	18	20
SK Biathlon Sport	328	5	10	21,5
Eley Team	323	9	11	22
Eley Match FN	331	5	11	23,5
Eley Sport	328	7	14	24,5
Norma Biathlon Match-22	341	3	12	25
RWS R50	327	3	9	25
RWS Rifle Match	330	10	13	25,5
SK Rifle Match	313	8	7,5	29
Federal Champion	379	13	10	32
Remington Thunderbolt	380	18	17	36
CCI Standard Velocity Target	317	13	20	39
Eley Club	327	11	13	42
JAKTPATRON	HASTIGHEIT	ES	50 M	100 M
S&B HV HP 40 grs	398 m/s	5 m/s	13 mm	26 mm
RWS HV HP 40 grs	398	8	11	29,5
S&B Subsonic HP 40 grs	314	8	10	30
CCI Velocitor CB HP 40 grs	438	11	17	42

Hastighet og ekstrem spredning i hastighet er gjennomsnitt av fire femskot, samling på 50 og 100 m er gjennomsnitt av to femskot på kvar avstand. Alle patroner i tabellane er rangert i rekkefølge etter presisjon på 50 meter.

Sauer 202 med 45 cm løp og Swarovski Z6 2,5-15x56

PATRON	HASTIGHEIT	ES	50 M	100 M
Eley Match FN	340 m/s	5 m/s	10,5 mm	25 mm
Eley Sport	337	6	11	31
SK Rifle Match	327	5	11,5	33
RWS R50	336	4	12	20
Eley Tenex FN	338	4	13	14
SK Biathlon Sport	341	4	13,5	34
Lapua Midas+	329	5	14	26,5
Norma Match-22	338	5	14	30
Eley Team FN	331	4	14,5	32
Lapua X-ACT	328	3	14,5	24,5
RWS R 100	348	8	14,5	22
RWS Rifle Match	337	8	15	18,5
Lapua Super Long Range	336	4	16	17
Lapua Polar Biathlon	334	3	16	26
CCI Standard Velocity Target	328	10	16,5	38
RWS Biathlon Special Match	353	3	17	25
Norma Biathlon Match-22	354	9	17	31
Remington Thunderbolt	382	21	17	45
Eley Club	332	10	18,5	54
Federal Champion	378	9	23	42
JAKTPATRON	HASTIGHEIT	ES	50 M	100 M
RWS HV HP 40 grs	410 m/s	12 m/s	12 mm	29,5 mm
S&B HV HP 40 grs	407	11	12	32
CCI Velocitor CP HP 40	448	13	18	53
S&B Subsonic HP 40	323	13	19	24

TRENINGSVERKTØY: Skyting med god og presis 22 LR rifle gjev god trening i å ta gode avtrekk, skyte gode treff og ta kjappe ladegrep!

patron for norske riflejegerar enda det med stor test i tre rifler.

TESTRIFLER

Av testriflene er Kimber M82 Classic representant for vanlege salongrifler. Om Kimber M82 i det heile kan kallast vanleg. Sjølv om mange amerikanske våpenskribentar meinte at Kimber of Oregon M82 var den beste, mest presise og diverse andre superlativ eksistera Kimber of Oregon og M82 bare frå 1980 til 91. Den var for godt og kostbart laga i forhold til pris, ein pris høgare enn amerikanarar flest ville betale for salongrifler.

Så er det slett ikkje sikkert at Kimber M82 er meir presis enn gode europeiske salongrifler som Anschütz. Eller Brno/CZ som i alle år har vore rimelegast av gode salongrifler. Dei to Sauerane 202 og 200 STR er vel kjent nok for alle, med og utan 22 LR sett.

TESTPROSEDYRE

Opplegget for test av 22 LR patroner var i utgangspunktet tre femskot med kvar patron på 50 og 100 meter og stryke første serie med andre og tredje som teljande. Dette ut frå gamal erfaring frå diverse 22

LR patroner og rifler om atskillig dårlegare samling med ny patron på første serie enn på neste seriar.

Etter ein del skyting visa det seg her at det bare var nødvendig å stryke første serie for første patron av eitt fabrikat, ikkje dei neste med same fornamn og kulesmøring. Derfor vart alle patroner av kvart fabrikat testa i ei rifle på ein avstand same dag. Men slett ikkje alle patroner i alle rifler same dag, det tar meir tid enn så å skyte omtrent 1800 skot med full konsentrasjon.

Eit anna problem med 22 LR er presisjon utandørs, særleg på 100 m der det minste vindkast kan øydelegge samlinga. Heldigvis kom det ei veke utan vind, det var nok til gjennomføring av testskytinga. Utan at eg dermed kan garantere at ingen patroner vart utsett for atmosfæriske forstyrringar.

I og med at eg veit at det er ivrige pistolskytterar blant lesarar av Jakt, og hadde litt patroner til overs etter test i tre rifler passa det godt med test i Benelli MP 90 på 25 meter etter same prosedyre: Tre femskot med første patron av kvart fabrikat, to femskot med dei neste. Alle seriar sittande i skytebenk med anlegg utan hjelp av Ransom Rest eller optiske siktemiddel. Derfor må ein sjå på presisjonen som eit resultat av min skyteferdighet med pistol og jernsikte. Eller min mangel på slikt.

Benelli MP 90			
PATRON	HASTIGHEIT	ES	25 M
Lapua Midas+	288 m/s	5 m/s	21 mm
Lapua X-Act	286	6	24
Norma Match-22	276	12	24
RWS R50	289	11	25
Eley Club	276	14	27
SK Rifle Match	285	7	27
Eley Tenex FN	291	9	28
RWS Rifle Match	278	21	28
Eley Sport	297	6	29
Eley Match FN	287	13	30
Lapua Super Long Range	294	7	30
RWS Biathlon Special Match	301	7	31
SK Biathlon Sport	298	8	31
Eley Team	283	9	32
Lapua Polar Biathlon	294	6	36
Norma Biathlon Match-22	304	6	37
CCI Standard Velocity Target	290	10	40
Federal Champion	323	12	50
Remington Thunderbolt	318	29	53

TEST : PATRONER

22 LR

PRESISJON

På nytt er dei som kostar mest av 22 LR patroner best. Og som vanleg bestemmer kvart løp og rifle kva patron dei likar best. Og den som er ute etter topp presisjon for DFS konkurranse på 100 m bør prøve Eley Tenex, Eley Match, Lapua Midas+, Lapua X-ACT, Lapua Super Long Range RWS R 50 og R 100.

Til treningsskyting sittande og ståande på 50 og 100 m er middels prisa patroner frå Eley, SK, Norma og RWS presise nok. Og for treningsskyting ståande mot mål på avstand frå 15 til 30 meter er alle gode nok, sjølv Remington Thunderbolt som sjeldan imponerar.

Testens einaste skuffelse var Eley Club, men avskriv ikkje ei av dei mest bruka patroner gjennom mange år etter denne testen med denne patronlotten. Eley Club kan betre, det vil andre lotar vise. Pussig nok var Eley Club på femteplass i Benelli MP 90, om grunnen er at denne patronlotten passar i stutt pistolløp, eller at patronkvalitet ikkje er like viktig på 25 m skal vere usagt. Og det er påfallande at to av dei mest presise patroner i konkurranse-våpena Sauer 200 STR på 100 m og i Benelli MP 90 på 25 m er Lapua Midas+ og Lapua X-ACT! Og at forskjellen i hastigheit frå Benelli med 11 cm løp til 67 cm Sauerløp bare er rundt 25 m/s.

Dei fem mest presise patroner etter plassiffer på 50 og 100 m:

Kimber M82 med 56 cm løp og VX-Freedom 3-9x33	Lapua Super Long Range
	Eley Tenex
	Eley Match
	Lapua Midas+
	RWS R 50
Sauer 202 med 45 cm løp og Swarovski Z6 2,5-15x56	Eley Tenex
	Eley Match
	RWS R 50
	Lapua X-ACT
	Lapua Midas+
Sauer 200 STR med 67 cm løp og Swarovski 6-24x50	Lapua Midas+
	Lapua Super Long Range
	Lapua X-ACT
	Eley Tenex
	RWS Biathlon Special Match
Eley Tenex og Lapua Midas+ er dei to blant topp fem patroner i alle tre rifler	

22 LONG RIFLE: Ingen test av 22 LR patroner eller rifler er komplett utan Eley Tenex, Lapua Midas og RWS R 50!

PATRONPRIS 22 LR

MAGNE LANDRØ AS

Trening og konkurranse:

Lapua 22 X-ACT	7,10 kroner
Lapua 22 Super Long Range	6,26
Lapua Midas +	5,38
Lapua 22 Polar Biathlon	4,99
SK Biathlon Sport	2,34
SK 22 Rifle Match	2,33

NORMA AS, WWW.NORMA.AS, TLF: 22 07 13 00

Trening og konkurranse:

Norma Biathlon Match 22 LR	4,98 kroner
Norma Match-22	1,99
RWS R 100	6,38
RWS R 50	5,99
RWS Biathlon Special Match	3,49
RWS Rifle Match	2,49

Jaktpatron:

RWS High Velocity HP 22 LR	2,86 kroner
----------------------------	-------------

SCHOU AS

Trening og konkurranse:

Eley Tenex 22 LR	6,70 kroner
Eley Match 22 LR	5,90
Eley Team 22 LR	5,18
Eley Club 22 LR	2,90
Eley Sport 22 LR	2,78
Federal Champion 22 LR	1,90
Remington Thunderbolt HV 22 LR	1,90
CCI Standard Target 22 LR	1,68

Jaktpatron:

CCI Velocitor 40 grs HP	3,98 kroner
S&B Subsonic HP 22 LR	2,58
S&B HV 22 LR	2,20

TEST : HAGLPATRON

Nitedals Ekspress Bismuth 20-70

TEKST OG FOTO: JØRUND LIEN

To fulltreff – og ein skivebom

Nye Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 er godt nytt for alle som jaktar med lett, fin hagle eller ditto drilling!

Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 6:

Data på pakka er 400 m/s utgangshastighet, ca. 252 hagl US 6, 2,75 mm. I ei opna patron var det 27,24 g/265 hagl med 2,8 mm diameter, av ti tilfeldig valde hagl hadde åtte diameter 2,8 mm, eitt 2,85 og eitt 2,7 mm.

Utgangshastighet 393 m/s frå 63,5 cm løp er heilt godkjent, det er og 27,24 g og 265 hagl med 2,8 mm diameter. Sjølv om

eg helst vil ha US 7 til småvilt som rype, visa skyting mot pappskive at Nitedals Ekspress 20-70 med 28 g Bi US nr. 6 gjev meir enn nok hagltreff i fuglefiguren på 20 meter med kvart trangboring, og mange nok hagltreff på 30 meter med halv trangboring.

Hagldekninga var i alle fall tett nok med kvart trangboring 20 meter, likevel er større svermdiameter med færre hagltreff i fuglen alltid ein fordel tidleg i jakta

når fleirtalet av førsteskot vert løyst på avstand opp mot 20 meter og ikkje over. Om såpass liten svermdiameter som 36 cm frå kvart trangboring skuldast løp eller patron eller kombinasjonen er uvisst, men til tidleg jakt hadde endå mindre trangboring enn kvart passa litt betre. Utan at det skal brukast mot Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 6, for dette er ei fin rypepatron.

Haglsvermen på 30 meter med halv

TEST : HAGLPATRON

Nitedals Ekspress Bismuth 20-70

trangboring var like jamn og fin som med andre gode patroner, rett nok med eit par-tre hol i ytterkant som vanleg er. 28 g Bi nr 6 i 20-70 patron er nok til rypejakt.

Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 4:

Data på pakka er 400 m/s utgangshastigheit for ca. 154 hagl med 3,25 mm diameter. I patrona var det 26,9 g/110 hagl der gjennomsnitts diameter av ti tilfeldig valde hagl var 3,725 mm, største hagl 3,8 mm, minste 3,6 mm.

Her har nok den spanske fabrikanten av Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 4 blanda hagla! Når patrona skal ha 154 hagl med 3,25 mm diameter, og den opna patrona er ladd med 110 hagl med 3,725 mm er det rein skivebom. Når 3,25 mm Bi US nr. 4 er passa hagl til jakt på skogsfugl er 3,7 mm i overkant grovt og 110 hagl i underkant få. Jo då, 3,7 mm

HAGLNUMMER OG HAGLSTØRRELSE: Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 med US nr. 6 nede, Ekspress Bi US 2 oppe, og Ekspress Bi US 4 i midten, det er tydeleg forskjell i diameter på US 6 og dei to andre, men ikkje på dei som er merka US 4 og hagla som er US 2!

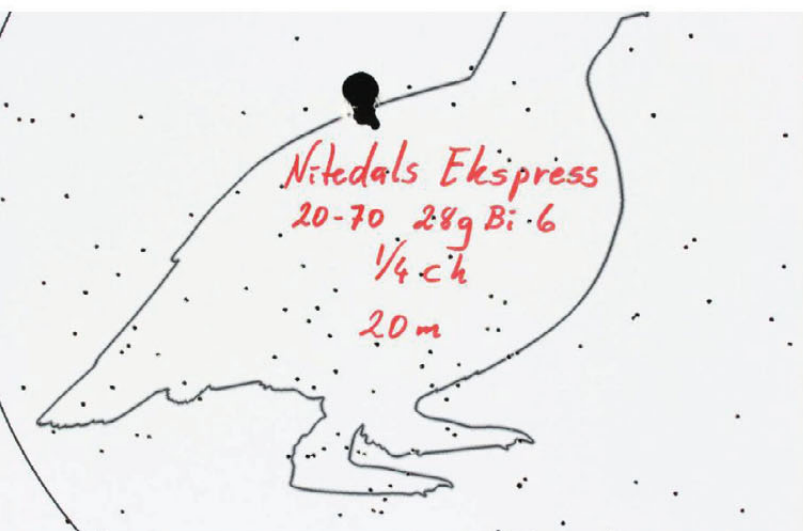
kan vere greitt nok til storfugl, men det er ikkje greitt at patrona har 110 hagl med 3,7 mm når den som kjøper patrona vil ha 154 hagl med 3,25 mm diameter. I denne patrona mangla ein tredjedel av haglmengda.

Det er bare å håpe at haglstørrelsen i desse Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 4 er resultatet av eit hendeleg uhell, og at neste patronlott er ladd med rett haglstørrelse. Når eitt skot med Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 4 gav omtrent lik svermdiameter og hagldekning som Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 2 på 20 meter var det liten vits i å skyte fleire skot mot pappskiver, resultatet er uansett ikkje relevant i forhold til merking av patrona.

Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 2:

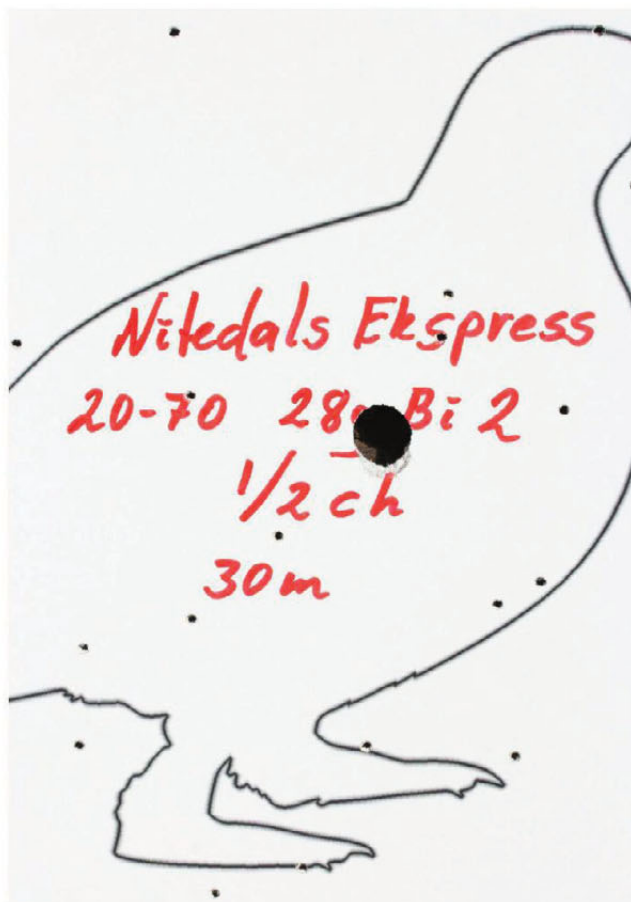
Data på pakka er 405 m/s utgangshastigheit for ca. 118 hagl US 2 med 3,75 mm diameter. I ei opna patron var det 25,8 g og 104 hagl, med 3,8 mm diameter på ti av ti tilfeldig utvalde hagl.

Oppgjeven utgangshastigheit er 405 m/s, gjennomsnitt i 63,5 cm Krieghoffløp var 397 m/s. Heilt greitt, det var og hagldekning på 20 og 30 meter. Litt uvanleg med omtrent like stor diameter for Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 2 og US 6 på 20 meter med kvart trangboring, grøvre hagl brukar å skyte tettare enn mindre hagl. Men som vanleg veit ein lite eller ingenting om haglpatroner før dei er prøva i eigen hagle!

HAGLDEKNING: Meir enn nok hagltreff i fugl på 20 meters skothald med Nitedals Ekspress Bismuth 28 g US 6 20-70 i kvart trangboring.

LANGT NOK: 30 meter er heilt på grensa for tilstrekkeleg hagldekning på jakt etter større fuglevilt med 20-70 Nitedals Ekspress Bismuth 28 grs US 2. Det til tross for kjernetreff med forladninga ...

På 20 meter var hagldekninga med kvart trangboring god nok til storfugl, rev og rådyr, 30 meter var langt nok for Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 2 til fugl. Og om hagldekninga faktisk var god nok, er 30 meter uforsvarleg langt skothald mot rådyr for Bi US nr. 2 og dei fleste andre hagl og haglstørrelsar. I motsetning til resultat på 20 meter med kvart trangboring var forskjellen i effektiv svermdiameter frå Bi US 6 til 2 normal for halv trangboring på 30 meter.

Alt i alt er Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 2 ei brukande patron til skogsjakt der både skogsfugl, rev og rådyr kan fellast. Og for den som ikkje har trua på 28 gram Bi US nr. 2 til større småvilt er nok utgangshastigheit rundt 400 m/s viktigare enn 6-8-10 gram

FAKTA

MERKE: Nitedals Ekspress Bismuth 20-70
IMPORTØR: Norma AS,
www.norma.as, tlf.: 22 07 13 00
PRIS: kr 41,50, ei pakke med 25 patroner kostar kr 1037,50

tyngre haglladning til vilt der 30 meter er langt nok.

I poenggjevinga her er Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 samanlikna med andre 20 kaliberpatroner ladd med blyfrie hagl. Der Nitedals Ekspress Bismuth har fordelen at den kan skyttast i alle hagler, med og utan stålhaglgodkjenning, i 70 og 76 mm kammer, og at bismuthagel er nærast blyhagl i det meste.

TYPE: Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 6
 + Lett rekyl, fin hagldekning
 – Pris
 = Rypepatron

TYPE: Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 4
 + Den smell som dei andre ...
 – Feil haglstørrelse i forhold til merking
 = Grei nok der Bi US nr. 2 passar, men ikkje greitt når det står US4 på pakke og patron!

TYPE: Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 2
 + Fine treffbilde og haglfordeling
 – Unødig grove og få hagl til jakt på skogsfugl
 = Patron til skogsjakt på stort småvilt

TESTSKYTING

Testskyting mot fugleskive med 63,5 cm løp i Krieghoff Trumpf drilling.	
Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 6	
20 m kvart trangboring:	36 cm sverm med tett hagldekning! 37 hagltreff i fugl.
30 m halv trangboring:	55 cm med effektiv hagldekning, 2-3 hol i svermen. 14 hagltreff i fugl.
Nitedals Ekspress Bismuth 20-70 28 g US 2	
20 m kvart trangboring:	35 cm sverm med jamn hagldekning. 10 hagltreff i fugl.
30 m halv trangboring:	45 cm haglsverm med grei hagldekning, men 30 meter er langt nok for nr. 2. 9 hagltreff i fugl.

Sentertente 22 kaliber patroner

Ei av dei aller første 22 kaliber sentertente riflepatroner var 22 Extra Long Centerfire som kom i 1882. Kanskje den aller første. Ladd med svartkrut og 60 grs kule var ikkje utgangshastigheita mykje å skryte av samanlikna med dagens sentertente.

TEKST OG FOTO: JØRUND LIEN

I 1885 kom 22 Winchester Centerfire saman med nettopp Winchester 1885 enkeltskotsrifle. Først ladd med svartkrut og seinare med røykfritt var 22 WCF relativt populær heilt til Winchester kom med arvtakaren 22 Hornet i 1932. Etter det vart 22 WCF kutta ut i 1936.

22 Hornet som kom i 1932 var basert på svartkrutpatrona 22 WCF, og 22 Hornet var første patron laga spesielt for varmintjakt ladd med røykfritt krut. Med riflestigning 1-16" passa kulevekter mindre enn 50 grs best. Grunnen til så slakk riflestigning var nok at dei første 22 Hornet rifler vart sett saman med 22 LR løp, det var og grunnen til at tidelege 22 Hornet rifle hadde .223 rifling og kulediameter. På nyare rifler er .224 kaliber løp vanleg.

I Europa kom metriske variantar som 5,6x35 R/5,6x35 Vierling.

22 Hornet var Winchester's første dedikerte varmintpatron, deretter kom 220 Swift i 1935, så 225 Winchester i 1964 og 223 WSSM i 2003. Alle dei tre sistnemnde med mykje større hylsevolum og høgare utgangshastigheit, men det var ikkje nok til å vippe vesle 22 Hornet av trona som Winchester's mest populære 22 kaliber varmintpatron.

MINST OG STØRST: 22 Hornet var den første og minste av dedikerte varmintpatroner frå Winchester, 220 Swift den neste og største.

220 Swift

Winchester lanserte sin nye og flattskytande varmintpatron 220 Swift i 1935. Først i Winchester M54, deretter som standard patron i Winchester M70 frå 1936 til 1964. Med høgare utgangshastigheit og flatare kulebane enn alle andre på den tida var entusiasmen stor i starten, men kritikken om stor appetitt på løp kom temmeleg fort, og populariteten dala.

Det var nok viktigaste grunn til at 225 Winchester i 1964 tok over som Winchester's 224 kaliber patron i M70. Men når 225 Winchester aldri vart populær kom 220 Swift tilbake i M70. Sikkert på grunn av at 220 Swift var favorittpatrona til mange varmintjegerar, og stadig etterspurd som fabrikkpatron. Nye løp med lengre levetid enn 220 Swiftløp produserte før andre verdskrig var nok ein grunn, og at 220 Swift var hastigheitskongen. I alle fall heilt til 68 år yngre 223 WSSM kom i 2003, sjølv om forskjellen er ubetydeleg.

Av fabrikkpatroner har Winchester ei 220 Swift Super-X 50 grs Sp med 1180 m/s utgangshastigheit, 223 WSSM Super-X 55 grs SP har 1173 m/s. Maks utgangshastigheit i Speer Handloading Manual 15 med 55 grs SP kule er 43,5 grs RL 16 for 1172 m/s i 220 Swift, 47,5 grs H 414 for 1189 m/s i 223 WSSM. For å ta med 22-250 gjev 36,5 grs med RL 15 1131 m/s, og 5,6x57 RWS ladd med 47 grs R905 til 1110 m/s i Wiederladen, 1158 m/s med 42,9 grs Win 760 i Hornady Handboka 11. Så ja, maksloading i 68 år yngre 223 WSSM gjev ei par timeter høgare utgangshastigheit enn 220 Swift, 5,6x57 ørlite mindre.

22 Hornet (f.v.),
221 Fireball, 222,
223, 222 Mag,
22-250, 224 Wby,
5,6x50 Mag,
5,6x50 R,
220 Swift, 223
WSSM og 22
Savage HP.

TESTSKYTING

220 Swift Testskyting på 100 m med Sako L579, 65 cm LW løp, riflestigning 1-9", alle patroner ladd i Norma hylser med RWS 5333 tennhetter				
KULE	KRUT	VEKT	HASTIGHEIT	3 SKOT
40 grs Hornady V-Max p.l. 66 mm	N 150	39 grs	1207 m/s	10 mm
		41	1311	15
	203 B	39	1185	14
		42	1309	18
50 grs Hornady V-Max p.l. 67 mm	N 150	34 grs	971 m/s	16 mm
		36	1048	11
	203 B	34	1000	16
		36	1055	23

Kva som er mest praktisk av desse er opp til den som vil ha ei skikkeleg flattskytande patron, forskjellen i utgangshastigheit er ubetydeleg. At Winchester av ein eller annan grunn valde ei så ukurant patron som 6mm Lee Navy som moderhylse er ubegripeleg, like vanskeleg å forstå som at dei ikkje valde å kome med fabrikkutgåve av 22 Varminter som i fleire år hadde opparbeidd seg meir enn litt popularitet.

Om 6 mm LN hylsa er kalla semirimmed er den likevel i praksis rand/kragepatron. Slett ingen fordel i magasinrifler. I Sako Forester gjekk ladegrepa greitt når kvar patron hadde krage framfor patrona under i magasinet, men ikkje med ei patron bak dei som låg under.

53 grs Barnes TSX p.l. 69 mm	203 B	34 grs	1003 m/s	26 mm
		36	1053	30
	N 150	34	999	11
		36	1048	15
	URP	40	1093	15
55 grs Norma Oryx p.l. 66 mm		42	1146	20
	203 B	35 grs	1003 m/s	21 mm
		37	1059	32
	URP	41	1087	21
		43	1149	26
69 grs Sierra Matchking p.l. 69,5 mm	URP	38 grs	996 m/s	13 mm
		40	1056	23
	204	39	990	30
		41	1040	16
70 grs Barnes TSX p.l. 70 mm	URP	35 grs	992 m/s	19 mm
		37	1029	11
	204	36	966	14
		38	1021	19
75 grs Swift Scirocco p.l. 72 mm	204	36 grs	974 m/s	15 mm
	N 160	38	1015	22
	MRP	41	1046	16
77 grs Berger Match p.l. 71 mm	URP	37 grs	970 m/s	16 mm
	204	38	970	9
	N 160	39	982	12

222 Remington

I 1950 kom Remington med den revolusjonerende varmintpatrona 222 Remington som hadde heilt ny hylseform. Denne første moderne .224 kaliber patron var designa for varminting, men vart etter kvart så kjent for presisjon at 222 Remington tok over som favorittpatron blant benkskytterane. Ein del av æra for det skal nok Mike Walker ha, i tillegg til at 222 Remington er ei av dei aller mest presise riflepatroner. Mesteparten av nye verdsrekordar for små samlingar var sett med 222 Remington frå 1950 til midt på 1970-talet då 6 mm PPC tok over som benkskytterpatron. Med original 1-14" riflestigning har 222 Remington hastigheit nok til å stabilisere dei fleste kulevekter opp til 55 grs.

222 Remington vart først kjent for skandinaviske jegerar som rådyrpatron på 1970-talet, på den tid var Sako Vixen 222 Remington ein favoritt. At norske krav til anslagsenergi og kulevekt for rådyrjakt er spesialtilpassa nettopp 222 Remington er bevis godt nok på det.

Med heilt ny og eigen hylseform vart 222 Remington moderhylse for fleire kjente og mindre kjente patroner. Som 17 Remington Fireball, 17 Remington, 204 Ruger, 221 Remington Fireball, 222 Remington Magnum, 223 Remington, 5,6x50 Mag, 300 BLK og 5,6x45 NATO. Mindre kjent er det nok at 222 Remington var første patron ut i test av patroner i lett amerikansk militær halvautorifle. Ein test 222 Remington ikkje bestod på grunn av manglande gjennomslag i hjelmen på 500 yards. Det kom først med 222 Remington Mag og deretter 5,6x45/223 Remington.

I dag er 222 Remington ei dalande stjerne, 223 har tatt over som mestseljande småpatron. Det utan at 223 er betre patron enn 222 til noko som helst, i vanlege jaktri-

TESTSKYTING

222 Remington. Testskyting på 100 m, testrifle Remington 700 med 60 cm Kriegerløp, riflestigning 1-14", alle patroner ladd i Lapua hylser med RWS 4033.

KULE	KRUT	VEKT	HASTIGHEIT	5 SKØT
40 grs Hornady V-Max p.l. 54 mm	200	20 grs	932 m/s	16 mm
		22	1039	13
	201	23	943	19
		25 k	1021	12
50 grs Hornady V-Max p.l. 55 mm	200	20 grs	907 m/s	7 mm
	N 133	21	896	12
	N 135	21	847	14
52 grs Sierra BT HP p.l. 54 mm	200	19 grs	870 m/s	11 mm
		20	920	11
	N 135	21	871	9
		22	919	15
55 grs Norma Oryx p.l. 54 mm	N 135	20 grs	857 m/s	15 mm
		21	890	20
	201	21	861	18
		22	911	16
62 grs Norma SP p.l. 54,5 mm	200	18	808 m/s	22 mm
		19	853	16
	202	20	801	17
		21,5	846	12

fler er forskjellen ubetydeleg. Om eg derimot vil bygge ei superpresis rifle med stiv enkeltskotslåskasse, ja då ville eg heilt klart velje 222 Remington!

EIGEN KLASSE: 222, 222 Remington Magnum og 223 Remington.

222 Remington Mag

Den største patrona i 222 Remington familien kom Remington med i 1958 som eit resultat av at 222 Remington ikkje klara kravet frå US Army om gjennomslag av hjelm på 500 yards. Men magnusmutgåva av 222 fann heller ikkje nåde, dei som bestemte fann den for kraftig!

Løysinga var enkel nok, Remington redusera hylselengda med eit par millimeter, og hylsevolümet med nokre få prosent, og den tredje utgåva vart adoptera av US Army som 5,56x45 i 1964. Dermed var det over og ut for 222 Magnum, sjølv om nokre produsentar hadde rifler kamra for 222 Mag på programmet i nokre år, og enkelte patronprodusentar ennå har patrona i lista er reelt sett 222 Remington Mag for ei anakronisme å rekne i dag. Det til tross for at den er minst like god til alt som 223 Remington er 222 Remington Magnum patronhistorie i dag.

MSR: At diverse amerikanske Modern Sporting Rifles er så populære som dei er «over there» er og grunnen til at 223 Remington er mest populær av .224 kaliber patroner.

At «sivile» amerikanske halvauto «black guns» eller MSR kamra for 5,56x45 er den mest viktige grunnen til populariteten 223 Remington har oppnådd er sikkert. Som ein del andre militærpatroner har blitt populære sivile patroner opp gjennom åra.

223 Remington

I mellomkrigstida ville US Ordonance Corps ha ei mindre militærpatron enn 30-06, men lite hendte før i 1944 då Frankford Arsenal kom med Cartridge Ball Cal 30 T65. Utan å fylle alle krav.

Det gjorde derimot 7,62x51, som vart approbera av US Army i 1954 for M14 rifla. Men når ikkje enten patron og rifle var lett nok, kom US Continental Army Command tidleg på femtitalet med desse krava til ny kamprifle: 22 kaliber, riflevekt 6 pund, 20 skots magasin, halv og fullauto, gjennomslag i ei side av US stålhjelm på 500 yards, presisjon og ballistikk som 30-06 M2 Ball og like god skoteffekt som 30 US Carabine. Første patron som vart testa var 222 Remington, men den klara ikkje stålhjelmkravet. Neste patron var 222 Remington

Mag som dei militære fann for stor. Middelvegen vart 5,56x45, der Remington lansera sin sivile utgåve som 223 Remington i 1962.

Militærifla vart M 16, og US Air Force bestilte 80 000 rifler i 1961. Først med 1-14" riflestilling for 5,6x45 NATO, men når testar visa at M16 ikkje stabilsera 55 grs FMJ BT M193 i låge temperaturar vart stigninga endra til 1-12". Som i sin tur vart endra til 1-7" for sporlyskula M856 i kulde.

Om 5,56x45 og 223 Remington ser ut som tvillingpatroner kan ikkje den militære ukritisk skyttast 223 Remington rifler på grunn av forskjell i friflukt. Når militærpatrona er tilpassa rifler med lengre friflukt, er faren for overtrykk i 223 rifler reell. Rett nok kjem nå ein del nye 223 rifler med kammer tilpassa begge patroner, ein klar fordel for skytterar med tilgang til militærpatroner.

223 patroner kan skyttast i rifler kamra for 5,56x45. Dermed er vel det meste nemnt om 5,56x45/223 Remington. I alle fall bortsett frå at 223 har tatt fullstendig over som liten .224 kaliber sentertent riflepatron, omtrønt ingen kjøper ny 222 Remington, og 222 Magnum

TESTSKYTING

223 Remington. Testskyting på 100 m med Blaser R 93, 57,7 cm løp med 1-9" riflestilling. Alle patroner ladd i Lapua hylser med RWS 4033 tennhetter.

KULE	KRUT	VEKT	HASTIGHEIT	5 SKØT
35 grs Nosler Ball Tip LeadFree p.l. 54 mm	N 135	25 grs	960 m/s	22 mm
	201	26	993	16
40 grs Hornady V-Max p.l. 54 mm	N 135	25 grs	1007 m/s	22 mm
	201	26	977	14
45 grs Barnes TSX p.l. 56 mm	200	22 grs	903 m/s	24 mm
	N 133	23	925	44
	201	24	881	32
50 grs Barnes TTSX p.l. 57 mm	N 133	22 grs	908 m/s	19 mm
	N 135	24 grs	926	18
	202	25	933	29
	N 140	26	937	21
	203 B	26	901	16
53 grs Barnes TSX p.l. 56 mm	201	25 grs	882 m/s	13 mm
	202	26	886	38
53 grs Hornady V-Max p.l. 56 mm	N 130	21 grs	888 m/s	15 mm
		22	921	15
69 grs Lapua Scenar p.l. 57 mm	201	22 grs	803 m/s	23 mm
		23	846	18
	202	23	800	13
		24	853	33
	N 140	23	795	21
		24	829	11

er heilt ute. Er så 223 ei betre patron enn 222 og 222 Mag? Nei på ingen måte, alle tre kan stort sett det same. Men 223 er mest populær, med størst utval i rifler og patroner. Om det er på grunn av at jegerar og skytterar meiner at 223 er best, eller om det kjem av tilgang og utval skal vere usagt.

221 Remington Fireball

I 1963 lansera Remington den banebrytande riflepistolen XP 100 kamra for 221 Fireball som ser ut som ei sentertert riflepatron med flaskehals. Noko den i grunnen var, for sjølv om 221 Fireball vart lansert som pistolpatron var den ikkje meir eller mindre enn ei avkorta 222 Remington. På same måte som XP-100 var ei avkorta pistolgreputgåve av Remington 600 rifla.

Om vesle 221 Remington Fireball imponerer med 50 grs kuler i 900 m/s utgangshastigheit, er den likevel lite praktisk samanlikna med 222/223 Remington som har mykje større utval i fabrikkkladde patroner.

224 Weatherby Magnum

I dag er 224 Wby Mag som kom i 1963 saman med ei mindre utgåve av Wby Mark V nesten ute av soga. Det til tross for lett, nett låskasse og prestasjon nær 22-250. Såpass lite populær var 224 Wby Mag at den vart tatt ut av programmet, men introdusera på nytt i 2002.

Bortsett frå at 224 Wby Mag er minst i serien med Weatherby patroner, og den minste patrona med magnumbelte har den ingen fordelar framfor atskillig meir kjente og populære 22-250 Remington. Det er nok og grunnen til manglande popularitet.

225 Winchester

Når 22 Hornet og 220 Swift var førkrigspatroner, 6 mm patroner auka i popularitet måtte Winchester kome med ny .224 kaliber patron. Delvis for å ha eige namn på patrona, delvis for at 220 Swift og 22 Hornet har sine eigne hylser som ikkje passa inn i annan produksjon. Derfor kom 225 Winchester i 1964 med lett modifisera 30-30 basishylse, enkelt nok når Winchester produsera millionar 30-30 hylser. Men randhylser som 220 Swift og 22 Hornet og Winchesters nye 225 var slett ikkje spesielt moderne eller in på 1960-talet, for då var magnumbelte det store. Om randhylse var grunnen til manglande suksess, eller at 22-250 Remington kom året etter kan ein tru kva ein vil om, men Remingtons 22-250 vart ein umiddelbar suksess i motsetning til Winchesters 225. Siste året Winchester kamra M70 for 225 Winchester var i 1972, etter det har ingen produsera 225 Winchester rifler.

5,6x57 mm RWS

Samanlikna med amerikanske .224 kaliber patroner er tyske 5,6x57 RWS som kom i 1963 endå større. Med 7x57 som moderhylse er hylsevolumet stort, så stort at bare seintbrennande krut passar. I motsetning til amerikanske 224 varmintpatroner var målet for 5,6x57 RWS ei flattskytande patron med lett rekyl for jakt på gemse og rådyr med nok kulevekt og hastigheit til å klare det tyske kravet om anslagsenergi på 200 m. Riflestigning 1-10 passar 74 grs RWS kuler, 5,6x57 hylser med uvanleg tykk hals var tilpassa 22 LR adapter. Ekstra tykk hals er ingen fordel for heimelading, det er heller ikkje unødig stort hylsevolum for kaliber.

Er så 5,6x57 med 74 grs KS kuler i 1000 m/s betre rådyrpatron enn for eksempel 22-250? Nei, i grunnen ikkje. Særleg ikkje om 22-250 har riflestigning tilpassa kuler som 65 grs Sierra Gameking og 70 grs Swift Scirocco. Utan at det er særleg mykje å gruble over, når 5,6x57 RWS så ukjent og uvanleg som den er her i landet.

5,6x50 R Magnum

Med tysk randhylse i ei forlenga utgåve av 222 Mag kom 5,6x50 R Magnum (t.h.) i 1968. Som patron for kombivåpen til blanda jakt kom populariteten fort, i tal frå DWM var 5,6x50 R Magnum nummer to etter 7x65 R blant randpatroner. Uvanleg nok kom søsterpatrona med rille først to år etter randpatrona, og 5,6x50 Mag (t.v.) med omtrent 100 m/s høgare utgangshastigheit enn 222 Remington plasserer 5,6x50 Mag mellom 222/223 og 22-250 Remington. At populariteten i seinare tid har dala i Tyskland på grunn av villsvina er sikkert, men både 5,6x50 R og 5,6x50 er fine patroner. Men likevel omtrent ukjente her i landet samanlikna med 222/223/22-250 Remington.

22-250 Remington

At Remington gjorde den gamle villkatten til egen patron i 1965, og kamra 22-250 både i Remington 700 og M40XB Match rifler var lurt. Mykje lurare enn Winchester val av basishylser for eigne .224 kaliber varmintpatroner. At 22-250 i så mange år fekk lov til å vere ein av dei mest populære villkattpatroner utan at ein av dei to store gjorde den til fabrikkpatron er nær ubegripeleg. Kven som var den første som forma om 250 Savage til .224 kaliber er uvisst, det skjedde nok nokså rett etter at 250 Savage kom i 1915. Mest kjent er versjonar riflemenn som Harvey Donaldson, Wotkyns, og J.E. Gebby kom med på 1930-talet. Etter det er 22-250 trygt etablert som ei av dei beste høghastighetspatroner med like god presisjon som dei tre mindre 224 kaliber patroner frå Remington, og nesten like høg utgangshastigheit som 220 Swift. Prisen for høgare utgangshastigheit enn 222, 223 og 222 Rem Mag er større løpsslitasje, fordelen framfor 220 Swift er betre utval i patroner. Og at plunderfri mating frå 308 Win magasin er enklare med rillepatrona 22-250 Rem enn med randpatroner.

TESTSKYTING

22-250 Remington. Testskyting på 100 m med Remington Seven, 60 cm LW løp, riflestigning 1-9". Alle patroner ladd i Lapua 22-250 hylser med RWS 5341 tennhetter.

KULE	KRUT	VEKT	HASTIGHET	3 SKØT
50 grs Hornady V-Max p.l. 62 mm	203 B	33 grs	1001 m/s	16 mm
		35	1048	11
53 grs Hornady V-Max p.l. 63 mm	N 150	32 grs	1006 m/s	14 mm
		34	1069	7
	URP	35	993	17
		37	1044	17
	204	38	1018	7
50 grs Barnes TTSX p.l. 62 mm	URP	37 grs	1047 m/s	28 mm
	204	38	1044	14
	N 555	38	1044	15
55 grs Norma Oryx p.l. 59 mm	N 140	31 grs	1014	12
		33	1063	6
	203 B	32	966	24
		35	1043	20
	204	38	1037	10
65 grs Sierra GameKing p.l. 62 mm	203 B	30 grs	898 m/s	8 mm
		32	956	14
	URP	32	834	17
		35	957	13
	204	36	991	13
69 grs Sierra MatchKing p.l. 63 mm	N 11	30 grs	916 m/s	10 mm
	N 19	33	931	9
	N 4	35	947	10
	N 15	39	987	20

22 PPC

22 PPC som kom i 1974 saman med 6 mm PPC med 220 Russian som moderhylse er begge presisjonspatroner, men 6 mm PPC vart benkskyttarens yndling. Av nye .224 kaliber patroner har 224 Valkyrie 6,8 SPC som moderhylse, 224 Grendel som er 22 kaliber utgåve av 6,5 Grendel med PPC/220 Russian/7,62x39 som moderhylse, og nyast av alle er 224 ARC som kom i 2024. Og 224 Valkyrie, 224 Grendel og 224 ARC er alle tilpassa AR-15 eller såkalla amerikanske Modern Sporting Rifles.

Av andre og endå meir uvanlege .224 kaliber må Remingtons meir mislykka forsøk på å vere først med det nyaste nye med. Først 22 Accelerator som kom i 30-06 utgåve i 1977, deretter 30-30 og 308 Winchester. Konseptet var 55 grs 224 kule med plastsabot i 30 kaliber hylse for å oppnå hastigheit og kulebane i klasse med 22-250 og 220 Swift. Som for 30-06 var 4080 f/s, 3800 f/s i 308 Win og 3400 f/s i 30-30 Winchester. Imponerende hastigheit, men ikkje presisjon. Dermed var det over og ut for 22 Accelerator etter stutt tid.

Neste futuristiske patron frå Remington kom passande nok i år 2000 som Remington EtronX 22-250 og 220 Swift med elektrisk tenning. Rifla var ny utgåve av Remington 700 SA med batteri, kretskort og ledningsopplegg for tenning. Fordelen skulle vere at elektronikk gav raskare tenning etter avtrekk enn konvensjonelt sluttstykke og avtrekksmekanisme. Ein klar fordel, men kanskje ikkje mest nødvendig i Remington 700 med ei av dei raskaste slagtider. Rask slagtid som var eit salsargument i mange år, er lite eller ikkje nemnt i seinare tid. Der rifler med innvendig hane kanskje ville kome dårleg ut. Men sjølv om minst mogeleg tid frå avtrekk til kula er på veg er viktig for presisjon var det få som kjøpe Remington EtronX. Tanken på å vere avhengig av batteri og elektronikk for å løyse skot freista nok ikkje meir eller mindre konservative og praktiske jegerar ...

Heilt til slutt må ei av dei største/verste/mest upraktiske 22 patroner med: 22 Eargesplitten Loudenboomer! Ei rein eksperimentpatron laga av P.O. Ackley og Bob Hutton frå Guns&Ammo for å sette hastighetsrekord med 50 grs 22 kaliber kule i 378 Wby Mag hylse! Bortsett frå håp om å nå 5000 f/s utgangshastigheit eit håplaut upraktisk konsept. Som heller ikkje nådde målet om 5000 f/s, for maksimaladinga med 50 grs kule og 105 grs H570 nådde «bare» 4600 f/s eller 1402 m/s ...

ELEKTRISK: Remington EtronX med elektrisk tenning kom i 2000 som tusenårsskiftets revolusjon i riflepatroner! Men når få ville kjøpe rifle med batteri og elektronikk forsvann EtronX utan store protestar frå jegerane.

.228 kaliber 22 Savage High- Power og 5,6x52 R

22 Savage High-Power som kom i 1912 med .228 kaliber kuler i 25-35 hylser vart først kamra i bøylerifla Savage M99. Til tross for lett kule i lite kaliber vart 22 HP bruka av ein del notabilitetar på jakt etter farleg vilt i Afrika og Asia, og mange artiklar vart skriva om kor effektiv 22 High Power var. Noko som fekk mindre dyktige skytterar til å bruke 22 HP på jakt etter vilt som ikkje passa finkaliber patroner. Ikkje alle desse kom heim på eigne bein etter jakta.

Om 22 HP med .228 kaliber kuler passar heilt inn i denne historien om 22 kaliber eller ikkje, må den likevel med som den første 22 kaliber patrona med utgangshastigheit i klasse med meir moderne patroner. Og sjølv om 22 Savage High Power var ute i USA alt på 1930-talet, har den til nå så vidt overlevd i Europa. Mest som riflepatron i kombivåpen med metrisk benevnelse 5,6x52 R, og jegeren som vil ha drilling til rådyrjakt kan få kjøpt fine eksemplar med 5,6x52 R rifleløp til svært snill pris i dag!

Om 22 Savage HP i dag ikkje er kjent for alle, er 5,6x61 Super Express vom Hofe endå mindre kjent. Lansert i 1937 av tyske E. A. vom Hofe, og kamra i Mauserrifler fram til andre verdskrig sette stopp for 5,6x61 SE og diverse andre tyske jaktpatroner.

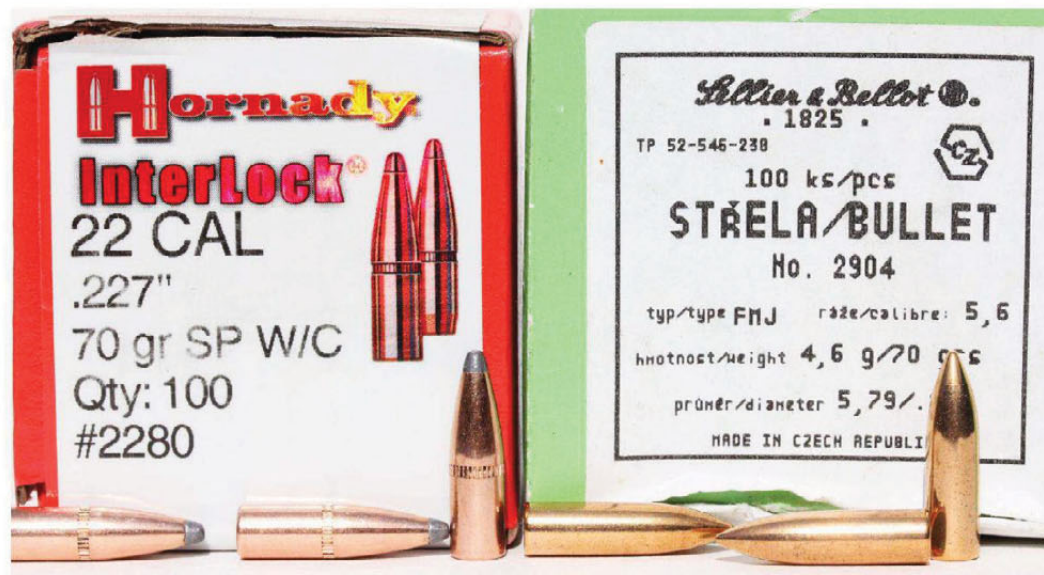

5,6x52R.

Etter krigen overtok Walter Gehmann firmaet og lansera 5,6x61 Super Express vom Hofe patroner og rifler på nytt i 1955. Ladd med 77 grs .228 kaliber kuler til utgangshastigheit over 1000 m/s var 5,6x61 SE ei kraftpakke av dei sjeldne.

Men stort hylsevolum, lite kaliber og høg hastigheit var ikkje problemfritt, rifler vart sprengde. Enten av såkalla ukjent årsak, eller at skulda vart lagt på SEE. Det vanskeleg målbare fenomen som kan føre til altfor høgt trykk i patroner med altfor stort hylsevolum i forhold til kaliber. Som det står i Wiederladen frå Dynamit Nobel var 5,6x61 SE vom Hofe på den tid behefta med «innenballistisch schwierigen» på grunn av den tids mangel på passande krut.

Kjelder: Cartridges of the World. Wiederladen Dynamit Nobel. Speer Handloading Manual No 15

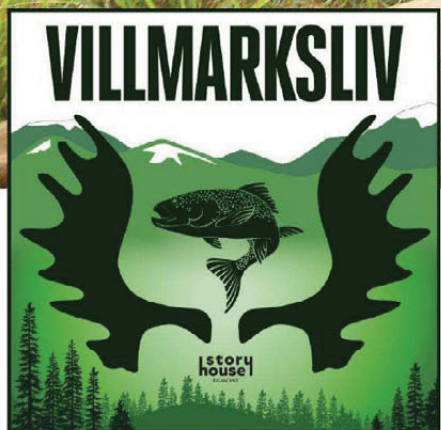
SLIK BLIR DU EN BEDRE RIFLESKYTTER

Podkast

I denne ferske podkasten deler jeger, journalist og villmarking Dag Kjelsaas sine beste tips til hvordan du kan bli en bedre rifleskytter.

Skann QR-koden
for å lytte til
episoden

Hør de nyeste
episodene her!

www.podkastenvillmarksliv.no

En podkast fra:

Villmarksliv

Jakt

FISKE

Jakterfaring med sentertente .224 kaliber riflepatroner

Sako Forester 22-250 som var min tredje Sako, var og min første sentertente 22 kaliber rifle. Med flat kulebane, minimal rekyl og topp presisjon vart 22-250-en favoritrifle til jakt på rådyr, rev, bever og kråke nær sagt frå første skot.

TEKST OG FOTO: JØRUND LIEN

Rådyrpatroner vart ladd med 60 grs Hornady, 62 grs Norma og 63 grs Sierra, utan merkbar forskjell på skoteffekt eller presisjon. For 22-250 var effektiv rådyrpatron med knall og fall som resultat av dei fleste skot om avstanden var stutt eller lang.

Eit eksempel på det siste kom ein dag utan jaktleg suksess, i alle fall fram til turen gjekk heimover i kveldinga. Langt nede i lia fekk eg sjå rådyrgeit og kje ute på ei lita, snødekt myr. Det var bare å få av ryggsekken og ligge ned med godt anlegg for Sakoen, ladegrep, siktekryss litt over ryggen på kjeet, kontrollera avtrekk og kjeet gjekk rett ned i smellen.

Etter litt kom det frå den erfarne jegeren som stod bak meg: «Detta var eit galnesleg langt skot!» Som det og var, eit skot eg nok ikkje ville tatt i dag. Det er meir viktig for min jaktoppleving å kome seg nærare enn å felle rådyrkje på langt hold. Men nok skyting på alle aktuelle skothald gjorde sitt til at både 22-250 og skyttaren var gode nok den gong då.

HEILMANTEL: Norma Jaktmatch 223 Remington er patron for andejakt. Når anda er på land.

Likevel mista eg etter kvart litt av trua på 22-250 som rådyrpatron, og det på grunn av bomskot etter kuleeksplosjon i småkvist eller gras i kulebanen som eg ikkje såg i dei kikkertsikta eg hadde på den tida. Min løysing på problemet var grovte kuler frå ei nyoppbygd Sako kamra for villkattpatrona 6,5x308.

1100 RÅDYR

Dette var min meining om 22-250, men eg fekk servera ei heilt anna meining

under eit fabrikkbesøk på Merkel. Med jegerar til bords under middagen vart det nødvendigvis diskusjon om rifler og patroner, der eg kom til å nemne 22-250 og rådyrjakt. Med umiddelbar respons frå sidemannen min, ein eldre tysk jeger som sa klart og tydeleg at 22-250 er verdens beste rådyrpatron, og eg felte nettopp mitt rådyr nummer 1100 med 22-250! Dermed var den diskusjonen avslutta, det er ingen vits i å argumentere mot ein som har så mykje større erfaring!

Dei første par åra med Sako 22-250 var den reverifle. Svært effektiv reverifle. Så effektiv at skinnbitar låg spreidd langt utover snøen etter skot. Ikkje heilt greitt

REVEPATRON: God skoteffekt med fabrikkkladd 223 Norma Oryx 55 grs!

GODT UTVAL: .224 kaliber kuler til ymse bruk.

når fine reveskinn var verdt fleire hundre kroner, for skinn med hol etter kuler med 22-250 hastighet måtte syast både godt og grundig for å oppnå anstendig pris på skinnauksjonen. Derfor måtte 22-250 tre av som revepatron, ei snillare patron overtok.

KRÅKE, REV OG BEVER

Til kråkejakt passa 22-250 perfekt til sitt gamle villkattnamn 22 Varminter! Presisjon, kulebane og effekt var perfekt for kråkejakt, og stillesittjande kråker innanfor tre hundre meter vart effektivt plukka ned med ei maksladd 52 grs Sierra BR. Eller plukka ned, dei sørgelege restane vart som regel hengande i treet på skothald opp til både to og tre hundre meter!

Som beverpatron var og er 22-250 framifrå med umiddelbar skoteffekt. Med treff langt nok framme ligg beveren på plassen utan å hamne i vatnet, og det utan at skotskadar i ribbe, nakke eller rygg øydelegg for mykje av beversteika.

Etter mine erfaringar med 22-250 og revepels var lysta på ny revepatron stor. Den utvalde vart 222 Remington i ei bruka Sako BR L461 låskasse med heil botn utan magasin, Varmint skjeft og tykt 58 cm løp. Ein spesiell Sako som var bruka som benkskytterifle, men den var ikkje presis nok til å hevde seg i konkurranse. Om L461 låskasse utan magasin var stivare enn liten og lett L461 med magasin var den likevel for klein i forhold til reindyrka benkrifler.

Men til revejakt var den i alle fall presis nok! Etter mange prøveskytingar av kuler og ladningar vart revepatrona ladd med 62 grs Norma og 63 grs Sierra SP og 22 grs 202 til rundt 770 m/s med femskotssamlingar mellom 15 og 20 mm. Ei anna reveladning var 52 grs Sierra BR med 20 grs Norma 200 som gav 864 m/s og samla fem skot rundt 15 mm på 100 m. Alle med finare pels etter skot enn med fullt ladd 22-250, men ikkje heilt fint.

VINTERRYPE: Jan Andersen med nyombygd 223 Remington og februarrype.

Neste steg i jakta på lettstelt pels etter skot var heilmantelkuler som Norma 50 grs og Speer 55 grs ladd med 22 grs 201 til rundt 850 m/s med samling rundt 30 mm på 100 m. God nok presisjon til rev på hold opp til 100 m, men ikkje med overbevisande skoteffekt. Det vart ein del turar med hagle i hand på sporet etter rev som sprang både 100 og 200 m etter skot. Ikkje alle, men såpass mange at 62 grs Norma og 63 grs Sierra var reveladning. Og til tross for god presisjon var ikkje Sako BR 222 Remington med på anna jakt enn å felle eit par bukkar i bukkejakta og nokre beverar med 63 grs Sierra og 23 grs 202.

HØG HASTIGHEIT

Med utskote 22-250 Remington løp og langvarig tru på høg hastighet vart villkatten 22-243 Middlested i nytt 66 cm Shilenløp min neste 22 patron i Sakoen. Villkatten skuffa ikkje, ladd med 51 grs MRP i ompressa og halsdreia Norma 243 Win hylser gjekk 52 grs Sierra BR ut med 1200 m/s. Det var eigen klasse som kråkepatron.

55 grs Sierra Gameking ladd med 50 grs MRP til 1170 m/s var heller ingen sinke, og 63 grs Sierra SP ladd med 48 grs MRP til heftige 1129 m/s var rådyrpatron. Utan at det gjorde synleg forskjell på effekt for rådyra som fall

SMÅ MÅL: Når rypa er eit lite mål, og vinterfjellet sjeldan vindstille er liten flygetid og presise kuler med høg bc med liten vindavdrift ein klar fordel!

HEILMANTEL: Due på bakken kan fint fellast med 223 og heilmantel. Men bare med godt nok kulefang på grunn av rikosjettfare!

HEILMANTEL: Denne orrhanen fall for ei heilmantelkule frå 223 Remington, bakgrunn og kulefang er minst like viktig for skogsfugl i tre som ved duejakt på dyrka mark.

for 22-243 Middlested samanlikna med 22-250 Remington.

Så kom nittitalet med Blaser R 93, og eg måtte sjølvstakt kjøpe det nye vidunder med 223 Remington løp. For 223 var alt på den tid i ferd med å ta over trona 222 og 22-250 Remington hadde som småviltpatroner. Og om eg ikkje har felt mest rev, bever og kråke med 223 Remington er dette den .224 patrona eg har felt flest

forskjellige småvilt med. Alt frå due, and, kråke, ramn, rype, orre, tiur og kanadagås til rev, bever og rådyr. Stort sett med godt resultat, flest rev, bever og rådyr med 55 grs Oryx, diverse 55 grs heilmantel til due, and, rype, orre og tiur og ei eller anna lettekspanderande kule som Hornady V-Max til kråke og kanadagås.

Patroner som Federal Trophy Bonded 55 grs og Barnes V-T 55 grs TSX vart og

prøva på rådyrjakt der Federal TB 55 grs var i klasse med 55 grs Oryx, men om eg ikkje kan påstå noko sikkert etter to felingar var mitt inntrykk at skoteffekten frå 55 grs TSX ikkje var like kontant. Av andre kuler vart nokre orrhanar felt med Lapua 69 grs Scenar, resultatet var like fint som med 55 grs FMJ, men presisjonen var endå betre.

I tillegg til egne rifler kamra for .224 kaliber patroner har eg jakta vinter-rype med CZ American 22 Hornet der fabrikkkladd S&B 2,9 g FMJ gav 673 m/s utgangshastigheit med 26 mm for tre skot på 100 m, Sako 2,9 g/45 grs FMJ 650 m/s og tre skotssamlingar mellom 13 og 27 mm. 50 grs FMJ var for lange og tunge til 22 Hornet riflestigning, resultatet var spredning i staden for presisjon. Rifla og patrona var både lett, fin og nett, men likevel jegerutstyr for spesielt interesserte. 222 og 223 Remington har større utval i rifler og patroner og er like god eller betre til det meste.

UVANLEG, LITEN OG KJAPP

Den andre og mest uvanlege patrona eg har jakta vinterryper er 221 Remington Fireball. Liten men imponerende. I eit utval av testa ladningar for rypejakt var 50 grs Norma FMJ ladd med 15 grs N 120 til 771 m/s og tre skot på 13 mm, 18 grs Norma 200 gav 706 m/s og 16 mm på 100 m.

Men tru ikkje at dette er maksladning og at Remington 221 FB med beskjeden lengde og hylsevolum er ei sinke. For eksempel gav 40 grs Speer SP og 20 grs N 130 heile 974 m/s med 15 mm samling for tre skot på 100 m, 45 grs Speer SP og 19 grs Norma 200 914 m/s sette tre skot på 12 mm, 55 grs Hornady SP og 20 grs 201 824 m/s 12 mm samling, og 18 grs 200 gav 850 m/s og tre skot på 17 mm. Både hastigheit og presisjon er god nok til det meste, men likevel er Remington 221 Fireball vanskeleg å anbefale når både rifle og patron er sjeldan vare.

Til slutt ein liten kommentar om framtida for .224 kaliber som jaktpatron. Slik stoa er no i sørnorske skogar med aukande hjortebestand og jakttid fram til jol har gjort 222, 223 og 22-250 Remington til upraktiske jaktpatroner. Alle jegerar vil ha rifle kamra for storviltpatron med til skogs om hausten, 22 kaliber sentertente er nå bare patroner til rev, bever og bukkejakt. Kanskje greitt nok det når vanlege 6,5 patroner er minst like gode rådyrpatroner ...

BEVERPATRON:
22-250 Remington
ER beverpatron!

Jørund Lien er Norges eneste profesjonelle våpen- og ammunisjonstester.

NB, ny adresse!

Har du spørsmål om våpen, ammunisjon, lyddemper, optikk og lading av riflepatroner, send spørsmålet til jorunds.hjorne@egmont.com

Ladedata 6,5x55

Fyrst vil eg seie takk for eit godt blad! Deretter vil eg spørre om du har ladedata og erfaring med 125 grains Nosler Partition i 6,5x55. Eg har MRP samt VV 150.

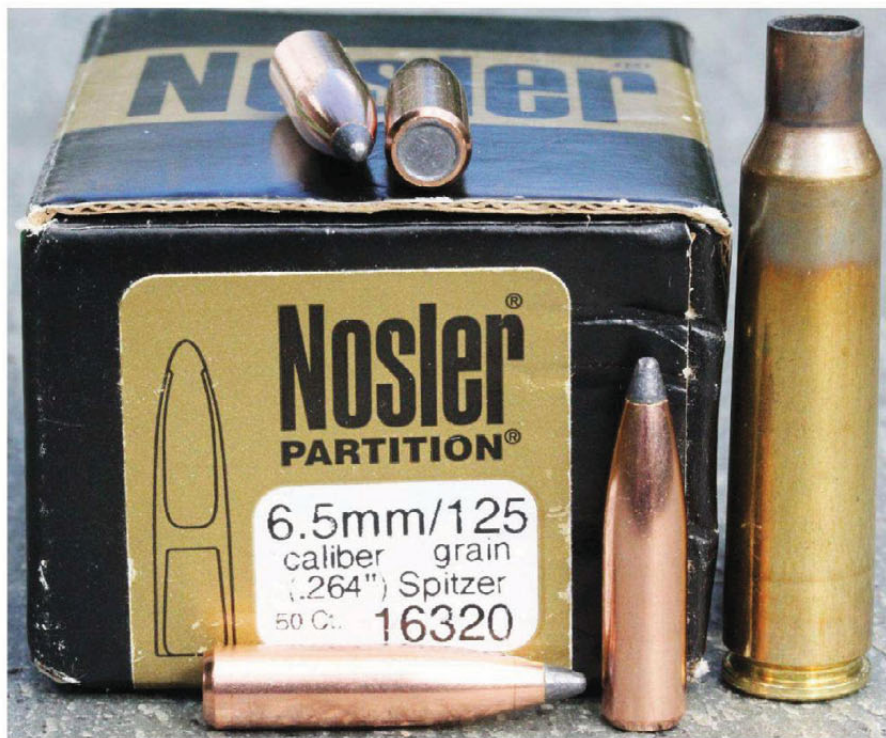
Mvh. Per

125 grs Nosler Partition i 6,5x55 passar til jakt på rådyr, rev og bever. I realiteten er dette ei så påliteleg kule med så god inntrenging at 125 grs Nosler Partition ville vere ei framifrå kule til reinsjakt, men her er for liten kulevekt problemet.

Etter mange testskytingar med 6,5x55 er MRP favoritt for mesteparten av jaktkuler, så og 125 grs Nosler Partition. Vanlege ladevektar som 48–49 grs MRP gjev frå 800 opp mot 840 m/s i 57 til 60 cm løp, i ein relativt ny test av 125 grs Nosler Partition med 75 mm patronlengde i 65 cm S&L løp gav 47 grs MRP 818 m/s med 15 mm treskotsamling, 49 grs 860 m/s og 15 mm på 100 meter.

Om du vil prøve N 150 som er unødvendig rasktbrennande, gjev som regel 39 grs litt over 800 m/s med 120–130 grs kuler i 60 cm 6,5x55 løp. Det med alle forbehold når eg ikkje har prøva 125 Nosler Partition ladd med N 150 i 6,5x55!

Helsing Jørund Lien

125 GRS NOSLER PARTITION: Nosler Partition er pålitelege storviltkuler, og 6,5 mm 125 grs Nosler Partition er slett ikkje eit unntak. Den er faktisk atskillig meir påliteleg enn diverse 9 g/140 grs blyspisskuler med enkel, tynn mantel. Problemet er bare at 9 gram er minste lovlege kulevekt for blyspiss til storviltjakt ...

6,5x55, løp og kuler

Hallo, Jørund. Som du har nevnt tidligere, er det av og til slik at enkelte løp ikke «liker» noen kuler. Og det ser ut som min Tikka i kal 6,5 har et slikt løp, den liker ikke homogene kuler. Men det gjør min Tikka 30-06!

A.A.

Ja, det er bare slik at kvart løp bestemmer kva kule og ladning dei likar! Og dette 6,5x55 Tikka-løpet ser ikkje ut til å like homogene 120 grs koparkuler.

Om homogene blyfrie og blyspiss er det så at når kuler 156 Oryx har restvekt nær 100% er vel ikkje faren for bly i maten særleg stor. At blyspiss som Oryx som regel

gjev betre skoteffekt enn harde, homogene koparkuler med 6,5x55 er eit pluss. Men om du vil jakte blyfritt og din Tikka 30-06 gjev god presisjon er det vel bare å jakte med 30-06! Som heilt klart er ei betre storviltpatron med homogene koparkuler enn 6,5x55.

Helsing Jørund Lien

KOPARKULER OG DÅRLEG PRESISJON: Om dei blyfrie ikkje samlar godt nok er det heldigvis ennå lov å jakte med blyspiss!

Vinn Hornady ladekomponenter fra Jakt & Friluft

I hvert nummer av Jakt vil vi velge ut et av spørsmålene som kommer på trykk, og den heldige utvalgte vil få ladekomponenter fra Jakt & Friluft til en verdi av ca. 1000 kroner.

Komponentene blir levert av Jakt & Friluft, tlf.: 37 06 07 00, www.jaktogfriluft.no

Det kan
lønne seg
å spørre
Jørund!

Vinn!
Verdi:
kr 1000

250 grs Hornady MonoFlex i 45-70

? Skal lade 45-70 patroner til elgjakt med Marlin lever-action, har før brukt 405 grs Woodleigh med godt resultat, men får ikke tak i Woodleigh i år. Jakt&Friluft har 250 grs Hornady MonoFlex på lager, er det god nok elgkule? Er MonoFlex med spiss plastspiss sikker å lade i 45-70 med rørmagasin?

T.B.

Homogene koparkuler som 250 grs Hornady MonoFlex er nok god nok elgkule, om vekten er atskillig mindre enn tradisjonelle 405 grs er nok den homogene med høyere hastighet like effektiv.

Om spiss kule og rørmagasin har det alltid blitt advart mot å fylle rørmagasin med den slags, det på grunn av faren for at spiss kule skal sette av tennhetten i patrona framfor under rekyl. Nå er 250 grs Hornady MonoFlex og 325 grs FTX med mjuke spesialspissar tydelig merka 45-70 Govt i ladeboka fra Hornady, og bør derfor være trygge å lade i rørmagasin.

Spesielt er det som står med store, raude bokstaver og tal over

ladedata for 250 grs MonoFlex: case trim length: 2,040" i motsetning til max hylselengde 2,105" og trimmelengde 2,095". Grunnen er lengre og iver på 250 grs MonoFlex enn tradisjonelle blyspisskuler for 45-70.

I nye Hornady nr. 11 er Norma 200 einaste skandinavisk krut med ladedata for 45-70 Marlin 1895 med 22" løp, der 200 har startladning 44,8 grs 1800 f/s (549 m/s) og maksladning 53,8 grs med 2200 f/s (671 m/s). Andre alternativ som lett koparkule i rørmagasin er 250 og 300 grs Barnes TSX FN FB 45-70 med holspiss stor nok til å ikke treffe tennhetten på patrona framfor den i rekyl.

Barnes ladedata for Marlin 1895 er N 120 fra 50 til 53,5 grs for 2553 f/s (778 m/s) for 250 grs TSX FN FB og fra 44 til 47,5 grs for 2301 f/s (701 m/s) med 300 grs TSX FN FB.

Så kan ein alltid lure på trykk og trykkmåling når ladedata for Barnes har maksladning med N 120 som gjev 300 grs TSX FN FB høyere utgangshastighet enn Hornadys data for 250 grs MonoFlex ladd med Norma 200.

Helsing Jørund Lien

PATRON TIL MINDRE HJORTEVILT: Norma Oryx 165 grs er ei av dei aller beste patroner til reinsjakt og anna halvstort hjortevilt med 30-06 og 308 Win.

Til hjortejakt

? Hvilken hyllevare ammunisjon i 30-06 anbefaler du til mindre hjortevilt? Hva er de ulike egenskapene til blyspisskuler og kobberkuler til for eksempel reinskalv og annet mindre hjortevilt, og hva vil fungere best?

K.B.A.

Månedens spørsmål

– og vinner av ladekomponenter fra Jakt & Friluft

Heilt klart patroner ladd med lodda blyspisskule, og Norma Oryx 165 grs som førstevalg. Det på grunn av god presisjon i dei aller fleste rifler, passa hastighet, kjapp, effektiv og stor ekspansjon for god skoteffekt, høy restvekt og som regel lite blodslått kjøtt.

Her i landet har eg jakta rein og rådyr med 165 grs Oryx i 308 Winchester Remington Seven, med 30-06 Norma Oryx 165 grs på jakt etter springbukk, gemsbukk og wildebeest i Namibia. Utan nokon som helst grunn til å klage på 165 grs Oryx. Rett nok er 165 grs Norma Oryx heilt klart ikke ei moderne kule slik mange vil ha i dag med spiss plasttupp, boattail og høy bc. Norma Oryx er «bare» ei god, gamaldags nokså butt blyspisskule med lang bereflate med samanloddad mantel og blykjerne.

At det som regel er enklare å få god presisjon med butte kuler som har lang bereflate enn lange, spisse kuler med høy bc er stort sett uviktig for det meste av norsk jakt, det er og høy bc. På skothald opp til 200 m er ikke forskjellen på kulebane fra kuler med middels og høy bc i 30-06 hastighet for jakt på hjortevilt verdt å tenke på, rett innskyting og bedømming av avstand er atskillig meir viktig. Så lenge det er lov vil eg heller jakte mindre hjortevilt med ei god, lodda blyspisskule enn med homogene koparkuler. Og det på grunn av ekspansjon og skoteffekt.

For den som absolutt vil jakte med fabrikkkladd blyfri kule gjev 30-06 Norma EvoStrike og RWS EVO Green 139 grs skoteffekt så det held i mindre hjortevilt, men med litt styggare resultat av skot enn lodda blykuler utan plasttupp.

Helsing Jørund Lien

JAKTKULER I 45-70:
250 grs Hornady MonoFlex med mjuk plastspiss kan laddast i 45-70 for rifler med rørmagasin, andre kuler må vere flat-nase for støtte mot hylsebotn utan å sette av tennhetten i rekyl. Som 250 grs Barnes TSX med stor holspiss!

Måneskinnsjakt

Datoer for god måneskinnsjakt er plukket ut etter disse kriteriene, som alle må stemme:

- Månen er mer enn halv
- Månen står opp før kl. 20 og går ned etter 04

Vi har altså plukket ut perioder hvor månen står rimelig høyt på himmelen ved midnatt. Disse periodene oppgis kun på den tid av året hvor det er mørkt om natten. Ved gode forhold, som f.eks. ved snø på bakken, vil det være mulig å jakte også noen dager før og etter de oppgitte periodene.

Grålysning/skumring

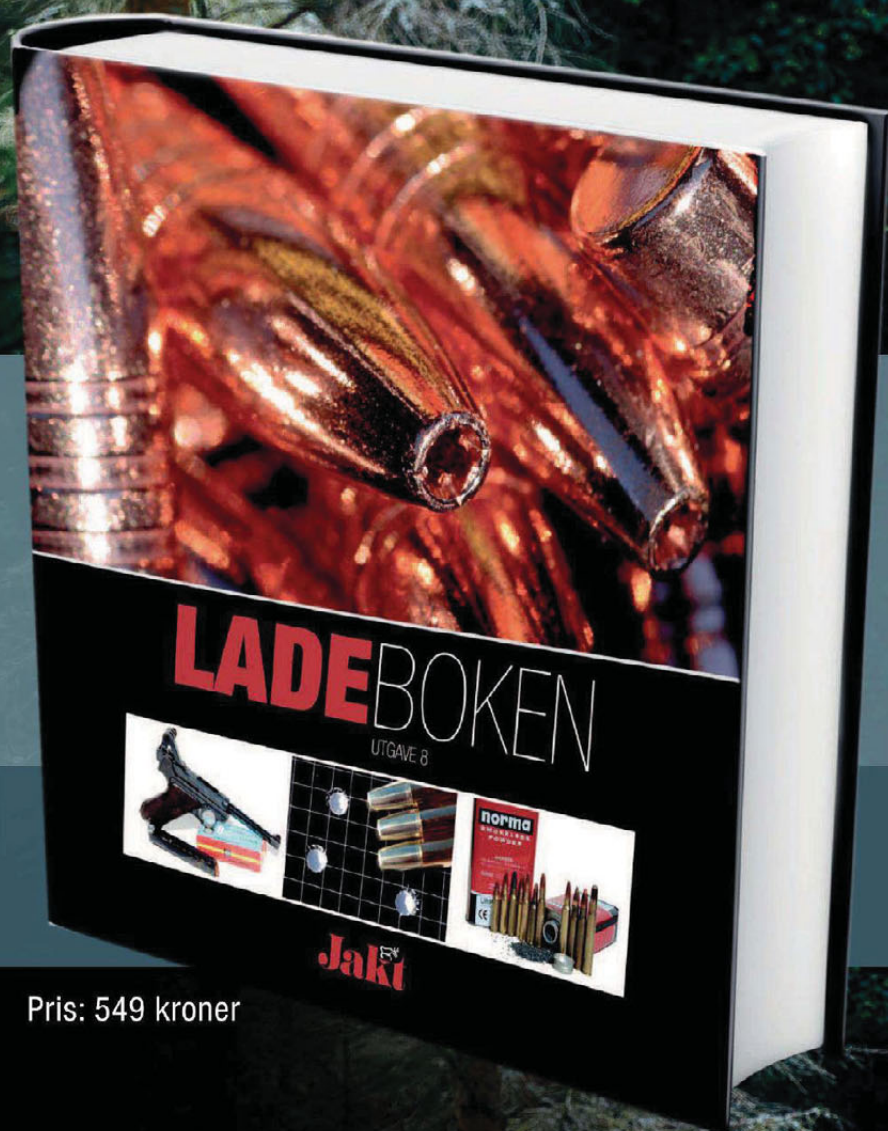
Tabellene viser lysforholdene ti steder fra nord til sør. Se på tidene for det stedet som ligger nærmest, og husk at klarvær/skydekke og bar mark/snødekke vil påvirke grålysning og skumring den enkelte dag.

GRÅLYSNING/SKUMRING: Definisjonen er at sola er 6° under horisonten. I det praktiske liv er dette tidspunktet da det er mulig med utendørsaktiviteter uten kunstig lys. De klareste stjernene er synlige, fargene i terrenget er borte og horisonten er klart synlig.

Okt.–nov.

	Dato	26/10	2/11	9/11	16/11	23/11
KIRKENES	Grålysning	05:46	06:13	06:40	07:07	07:33
	Skumring	15:41	15:13	14:46	14:21	13:58
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 4.–11. nov.					
TROMSØ	Grålysning	06:30	06:57	07:24	07:51	08:17
	Skumring	16:25	15:57	15:31	15:06	14:43
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–12. nov.					
BODØ	Grålysning	06:40	07:03	07:27	07:50	08:12
	Skumring	16:52	16:27	16:05	15:43	15:25
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–12. nov.					
BRønnØYSUND	Grålysning	06:43	07:05	07:26	07:46	08:06
	Skumring	17:06	16:44	16:23	16:04	15:48
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–10. nov.					
TRONDHEIM	Grålysning	06:45	07:05	07:24	07:42	08:00
	Skumring	17:18	16:58	16:40	16:23	16:09
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–10. nov.					
STRYN	Grålysning	06:57	07:14	07:32	07:49	08:06
	Skumring	17:37	17:18	17:01	16:45	16:32
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–10. nov.					
BERGEN	Grålysning	06:59	07:16	07:32	07:48	08:03
	Skumring	17:45	17:28	17:12	16:57	16:45
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–9. nov.					
TRYSIL/INNBYGDA	Grålysning	06:33	06:51	07:08	07:24	07:40
	Skumring	17:16	16:57	16:41	16:26	16:13
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–10. nov.					
OSLO	Grålysning	06:36	06:53	07:09	07:25	07:40
	Skumring	17:25	17:07	16:52	16:38	16:26
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–10. nov.					
KRISTIANSD	Grålysning	06:44	06:59	07:14	07:29	07:43
	Skumring	17:39	17:23	17:08	16:56	16:45
	GODE DATOER FOR MÅNESKINNSJAKT: 3.–9. nov.					

Hjemmeladernes bibel

Pris: 549 kroner

LADEBOKA

Utgave 8

BESTIL VED Å
SENDE SMS-KODE:

**LADE20
til 2205**

ELLER PEK PÅ
QR-KODEN MED
DIN MOBIL

Ladeboken 8 er endelig tilgjengelig igjen! Med 115 riflepatroner og 27 pistolpatroner er dette uten sidestykke det mest komplette bokverket om lading skrevet på norsk. Dette er «må-ha»-boka for jegere, skyttere, hjemmeladere og våpeninteresserte. Kjøp Ladeboken og les den fra perm til perm!

Jakt **neste**

• FOR DEG SOM TAR JAKT PÅ ALVOR

I SALG
28. NOVEMBER

Vinter- kamouflasje

**På rådyr-
sporet**

Den store, stygge
TROFEJAKTA

**På revepost
i måneskinn**

**Vi
TESTER
der andre
tror!**

Sako Blade Pro

Klassisk
jaktrifle

Få det beste
ut av kikkertsiktet

I SALG NÅ

Kjøp i butikken eller
bestill ved å sende
SMS-kode:
SVJ25 TIL 2205,
eller scan QR-koden
t.h. med mobilen

PRIS: KR 139
+ KR 49 I PORTO

Få
spesialen
rett hjem
i postkassa

Returadresse:
ART AS
Postboks 209
2021 Skedsmokorset

Full kontroll dag og natt

*Kombiner håndholdt spotter og kikkertsikte
for optimal jaktopplevelse*

Hikmicro Condor CQ35L 2.0 – Den skarpeste spotteren i feltet

Kompakt og kraftig håndholdt spotter med avstandsmåler og sylskarpt termisk bilde. Perfekt for å oppdage vilt – dag som natt, uansett vær.

640x512 sensor, 12 μ m, 35 mm linse
Shutterless Image System
13 timer batteritid (med to batterier)

Hikmicro Stellar SH35 3.0 – Kikkertsiktet som ser i mørket

Presist og robust termisk kikkertsikte i klassisk design. Enkel i bruk og gir full oversikt, selv i totalt mørke.

384x288 sensor, 12 μ m, 35 mm linse,
4,2 X grunnforstørrelse
Shutterless Image System
9 timer batteritid

Finn nærmeste forhandler på www.norma.as